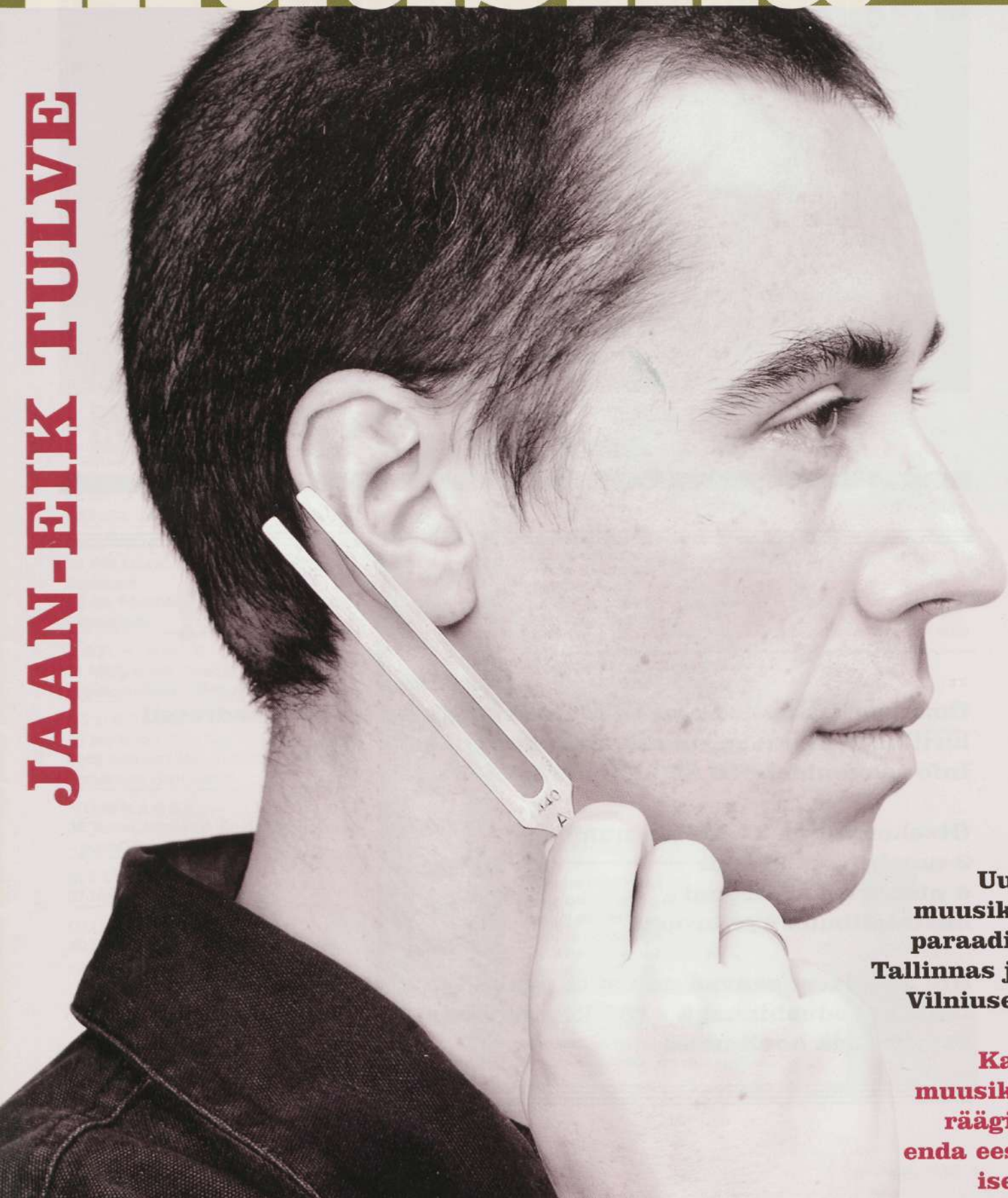

muusika

Nr 12
detsember 2003

Hind 25.90

JAAAN-EIK TULVE

**Uue
muusika
paraadid
Tallinnas ja
Vilniuses**

**Kas
muusika
räägib
enda eest
ise?**

Kõige ilusamad jõulud

Laupäeval, 20. detsembril kell 17.00 Ambla Maarja kirikus

Pühapäeval, 21. detsembril kell 19.00 Tallinna Metodisti kirikus

Esitajad: Helen Lokuta, Collegium Consonante, Coro Consonante

Koormeister: Heli Jürgenson

Dirigent: Lehari Kaustel

Kavas: K. Jenkins, P. Warlock, G. Holst

Sissepääs tasuta

Kohapeal on võimalik teha annetus kodutute inimeste toetuseks

www.sonico.ee

HEA LUGEJA!

Oma soovist tellida ajakiri Muusika palume teatada aadressil kirilind@estpak.ee või anneli@ema.edu.ee
Info telefonidel 640 85 97 ja 640 85 99

Otsekorraldus 21 krooni number

3 numbrit 63 krooni

6 numbrit 126 krooni

Aastatellimus 230 krooni

NB! Nüüdsest saavad muusika õppijad ja õpetajad Muusika koju tellida soodushinnaga - 180 krooni aastas! Palun lisage tellimis-soovile oma kooli nimi.

KAVA

SOOLO

2 Jaan J. Leppik. Sursu, kes oluks Aleksander, kuid on Jaan-Eik. Intervjuu Jaan-Eik Tulvega

BAGATELLID

8 Mailis Põld. Uudiseid maailmast

IMPRESSIOON

10 Greete Kõrvits. Isad, pojad ja töömehed Estonia kontserdisaalis.
Peep ja Sten Lassmanni klaveriõhtust
11 Joosep Sang. Eesti jazzisügis 2003 – fantastiline!
13 Urmo Kohv. NYJD-festival tähistas juubelit lookas laudadega
15 Tõnis Kahu. Kui nüüd on mööda saanud

BAGATELLID

17 Uudiseid Eestist

EKSPOSITSIION

21 Tiia Teder. Aktuaalhelid Vilniusest. Leedu muusikaelust ja sealsest uue muusika festivalist

MODULATSIION

25 Erkki Luuk. Sõltumatu Alaska helilooja. John Luther Adams

FESTUM

28 Priit Kuusk. Lahti ja Sibeliuse õppetund
29 Alo Põldmäe. Viis aastat Kuressaare Ooperipäevi

POP & ROCK

31 Margus Kiis. Eesti popi ja rocki sügistoimetused talveune eel

STUUDIUM

33 Maris Valk-Falk. Kas muusika räägib enda eest ise? Muusikataju uurimise konverents Hannoveris

HOMMAGE

36 Tarmo Johannes. Bruno Maderna – poeet Darmstadtis?

MELOMAAN

37 Heliplaatide tutvustus

COLLAGE

40 Valik detsembri muusikasündmusi

Intro 12/2003

Tuut, piip, prääks ja pumps. Viu ja vops. Mis imelikud hääled need on? Rahunege – ei midagi kummalist: see on nyydismuusika. Just möödunud kuul tõusid kodukamaral nyydismuusika ja NYJD enam fookusesse kui muidu. Külaskäisid suurmeistridki: ülbe, nokkmütsiga Steve Reich ning väljapeetud aristokraat Gavin Bryars. Kohtumine tänapäeva klassikutega oli ehe, ent isiksuste portreed ja nende muusika mingis kummaliselt vastandlikus seoses. NYJD ise hoidis au sees klassikat ja kvaliteeti. Pisut ehk ettevaatlik? Aga peale NYJD-i olid meil ju vahepeal ka Hea Uus Heli, hõimupäevad, mitmed jazzüritused, kus igasugust oopuspookust tehti ja ehedust rahvahulkadesse puistati. Seega jätkus kirevust mitmele poole.

Rahutuid muusikaplahvatusi, väikseid pööriseid toimub kodukamaral ikka. Siinne pind püsib rahutu nagu vulkaani serval – muutlik sisu kodutiigi sileda tasapinna all.

Mirjam Tally

muusika

Peatoimetaja **Anneli Remme** anneli@ema.edu.ee
Toimetaja **Kristina Kõrver** kristina@ema.edu.ee
Toimetaja **Mirjam Tally** mirjam@ema.edu.ee
Turundusjuht **Herje Tamm** herje@ema.edu.ee
Kujundaja **Tõnu Kaalep** tonu@ekspress.ee
Keeletoimetaja **Kulla Sisask**
Raamatupidaja **Tambet Kuresoo**

Rahastaja **EV Kultuuriministeerium**
Ajakirja ilmumist toetab **Eesti Kultuurkapital**
Väljaandja **Eesti Muusikanõukogu** Suur-Karja 23, 10148 Tallinn
Toimetuse kolleegium: **Eesti Muusikanõukogu juhatus**

Toimetus Rävala pst 16, 10143 Tallinn, II korrus, B 214
Toimetuse telefon (0) 6675 788
kodulehekülj: **muusika.kul.ee**
Reprotööd **KO Repro**
Trükikoda **Printon**
ISSN 1406-9466
© Eesti Muusikanõukogu

Tellimine OÜ Kirilind
tel (0) 640 85 97, (0) 640 85 99
faks (0) 640 85 98
e-post: **kirilind@estpak.ee**
kodulehekülj: **www.kirilind.ee**
Tellimisindeks **00679**
Otsekorraldus **21** krooni number
3 numbrit **63** krooni
6 numbrit **126** krooni
Aastatellimus (11 numbrit) **230** krooni.
Välismaale tellimisel lisandub postikulu.

Jaan-Eik Tulve
FOTO TARVO HANNO
VARRES

Jaan-Eik Tulve ja Ivo Uukkivi (paremal).

FOTO ARNO SAAR

SOOLO

Sursu, kes olnuks Aleksander, kuid on Jaan-Eik

JAAN J. LEPPIK

Isa, muusik ja koorijuht Jaan-Eik Tulve on lühemat kasvu mees parajais aastais. Eks teda teatakse ikka pigem gregooriuse laulu ansambli Vox Clamantis (lad k "hüüdjä hääl") kunstilise juhina. Samas on ta kunagine punkar, praegune õppejõud, mänedžer ja lõpuks ka noodikirja uurija. Aga tõenäoliselt peitub muheleivas isandas veel palju muud.

Kuidas Jaan-Eik Tulve iseloomustaks oma hääd sõpra Sursut? Sursut või? No, (välkkiirelt surub Jaan-Eik oma esmase üllatuse alla ning tema näoilme muutub otsustavaks, ent muhedaks)... ikka positiivselt, ikka positiivselt. See nimi sai laiemalt tuntuks müidugi tänu Vennaskonnale, aga algselt ei olnud see üldse pungiseltskonnas ringlev nimi. Tegelikult (*JET armastab seda sõna*) üks Otsa kooli õpetaja ei suutnud mu perekonnanime meelde jätta, ajas kogu aeg sassi, eeskätt Hirvo Surva perekonnanimega. Tulve-Turva-Surve-Surva-Sulva-Tursu... Hiljem laienes see nimi kooliringkonnast juba väljapoole ning mind tunti Sursu nimega. Kui Vennaskonna aeg läbi sai, jäi nimi taga plaanile. Aga ma ei ole seda nime maha kandnud. No Sursu on ju mina ise, tegelikult, Otsa kooli ajast.

Noriksin veel nimede kallal. Sul on kaks nime: Jaan on ladina Ioannes, araabia Johanna' (ja heebrea Johannaan, nimetab Jaan-Eik), aga Eik?

Eik on tegelikult vana eesti nimi. Aga tal ei ole kindlat vastet. Olen nimede raamatust seda järele vaadanud. Oletatavaid vasteid küll pakutakse, aga see nimi on vanem, ajast enne, kui tulid suured mõjutused. Olen kuulnud ka, et vanematel inimestel on sellist nime esinenud.

Ütleme, et see nimi oli emapoolne üllatus isale (*JETi silmis on sulnis rõõm*). Isa tahtis Jaani ja ema siis pani Eik. Nime otsimine on omajagu suur vaev. Õige nime peab ära tundma. Minu jaoks oli ka mitmeid nimesid kaalul, Aleksander näiteks. Juba täiskasvanuna sain tuttavaks inimesega, kes mu eesnimi ei teadnud ja proovis pakkuda. Pakkus Aleksander (*intervjuueeritav muheleb silmanähtavalt*).

Millisena kaed oma lapsepõlve tagasi?

Arvan, et mul oli väga õnnelik lapsepõlv, raskustele vaatamata. Olin ise rõõmsa loomuga poiss, püüdsin asju võtta positiivselt. Kui ma sündisin, olid mu ema-isa üliõpilased. See tähendab, et mind hakati väga vara igale poole kaasa võtma. Lapsele mõjub üliõpilaste seltskond kindlasti paremini, kui et teda tassitakse kaasa näiteks kontoritesse. Lapsepõlv oli mul nii tore, et ma ei tahtnud sellest isegi välja tulla. Tollal oli nii, et kõik "septembri lapsed" pidid kuueaastaselt kooli minema. Olin klassis peaaegu kõige noorem. Selles eas on ka aastane vanusevahe väga suur. Alguses elasin koolis oma muretut lapsepõlve edasi. Praegu olen hakanud selle peale mõtlema, sest tunnen ühes oma lapses ennast ära. Tunnen, kui oluline on lasta lapsepõlv ära elada.

(Just siinkohal hakkab kuskil taamal mängima rütmikas idamaine muusika, mis hetk hiljem vupsab välja taskust ja osutub Jaan-Eigi poliifooniliseks mobiilhelinaks – ta on mees, kes peab olema kättesaadav.)

Punkfilosoofia tingib tihti karjamentaliteeti, sina oled juht, täpsemini koorijuht. Millal algas juhtimine ja lõppes sarnlemine punkilmas?

Punkfilosoofiaga on nii, et ega ma ennast sellega sada prot-

senti samastanud ei ole. Minu jaoks oli see nii muusikaline kui üleüldse väljendusvorm. Anarhistlikku revolutsiooni ei ole ma kunagi plaanitsenud korraldada. 1980-ndad olid Eestis aeg, kus inimestel ei olnud võimalik ennast väljendada. Punkbändid andsid noortele võimaluse. See oli nende mõtlemisele äärmiselt rikastav. Kui jälgida tolleaegseid punkareid, siis paljudest on ka praegu kuulda.

Tol ajal ei olnud punk Eestis karjaliikumine. Iga inimene sai oma mõtteid kusagil rakendada. Riietuses paistis see müidugi kõige enam välja. Mind rahuldab rohkem muusikaline väljendus. Punkmuusikas on tohutu võimas energia, mida iga muusika kogu aeg otsib. Seal on improvisatsioonilisus ning vaba väljendus.

Paljud muusikud teevad aeg-ajalt comeback'i oma noorusradadele, innustatuna nostalgias ja uutest väljakutsetest. Kas Vennaskonna muusikat ja gregooriuse laulu saab kombineerida?

Gregooriuse laul ja Vennaskonna muusika järgalt nüüd küll ühendatavad ei ole. Aga: kui ikka on paras võimalus, siis miks mitte koos teha? Mulle meeldib Vennaskond tänaseni. Vaatame, kui elu miskit ette toob, siis suhtun koostöösse väga positiivselt. Peab olema hea idee, sest on oluline, millise suuna sa sellele projektile annad. Vennaskonnaga on võimalik teha midagi väga lihtsat, aga head.

Gregooriuse laul on roomakatoliiklik liturgiline muusika, tõsi, tänapäeval kasutatud üha rohkem ka protestantide seas. Kas see muusika tingib katoliikliku vaimsuse olemasolu lauljas?

(Jaan-Eik võtab hingamisaega ning jääb hetkeks mõttesse.) See on nüüd nii laiapõhjaline küsimus, mis sisaldab veel mitmeid müid küsimusi. Ma ei saa sellele lühidalt vastata. Vastus algab ju sellega, kuidas ma ise sattusin gregooriuse laulu juurde. 1980-ndate lõpul oli mul otsingute aeg, kus puberteet oli juba läbi saanud ning ma püüdsin leida n-õ oma teed. Ükskõik kas muusikalist või lihtsalt oma kohta elus. Eestis tegeldi tollal palju vanamuusikaga. Sattusin kokku seltskonnaga, kes vanamuusikaga tihedamalt tegeles, kes oli seotud Vanalinna Muusikamajaga. Läksin laulma Eesti Projekti kammerkoori. Muuseas, laulmine selles kooris oli minu muusikalise eneseotsingu ja arengu tähtsamaid perioode. Vanamuusika ühe osana leidsin gregooriuse laulu, mis oli midagi täiesti erinevat tollal mängitavast-lauldavast muusikast.

Inimesele, kes tunneb ainult klassikalist muusikat, on esimene kohtumine gregooriuse lauluga paras šokk. See kohtumine on niivõrd võimas. Toimus täielik selginemine, mis ütles, et peaksingi siia jääma. Aga et seda õppida, pidi Nõukogude Liidust välja saama, mis oli üsna absurdne plaan. Välismaale õppima minek ei olnud tõsiselt võetav. Olin punkarina KGB pilgu all ja töötlemisel. Ühel hetkel hakkas mind valdama vaimustus prantsuse keele ja kultuuri vastu. Juhusliku võimuluse tõttu sain korraks Prantsusmaale. Tänu oma mõningale muretusele (*ülikiire muie*) olen ikka ette võtnud asju, mis kainele mõistusele tol hetkel ei pruugi olla vastuvõetavad. Pariisi tärnaval sain tuttavaks Louis-Marie Vigne'iga, kes on Pariisi konservatooriumi gregooriuse laulu õppejõud. Ta kutsus mind enda juurde õppima, organiseeris ka stipendiumi. Kõik laabus imekombel ja sinna gregoriaani sisse ma ka sukeldusin.

Mis aga on katoliiklik vaimsus ning kuivõrd peab seda

olema gregooriuse laulu lauljas? Katoliiklik tähendab üleüldist, muusika puhul ehk oskust mõelda üleüldises muusikalises keeles, mida kõneleb suulise traditsiooni helilooja. Arvan, et esimese aastatuhande keskel olid Euroopas valitsevate erinevate traditsioonide ja religioonide kontaktid palju tugevamad kui praegu. Peaaegu kindlasti võib väita, et tolleaegne kirikulaulja tundis hästi ka judaistlikku muusikat. Üheksakümmend protsenti gregooriuse laulust kasutab psalmitekste, mis on samuti keskel kohal juudi liturgias. Otsestest muusikalistest laenudest ei saa me tänapäevaste teadmistega rääkida, küll aga näeme, et näiteks heebrea päritolu sõnu ja nimesid rõhutatakse nii, nagu heebrea keeles, mitte aga ladina keele päraselt. Alles teisel aastatuhandel toimub erinevate kultuuride kaugenemine, tabude tekkimine muusikasse ning kristlikus liturgias psalmitekstide kõrvale ka uudislooming.

On avaldet mitmeid teoseid gregoriaani laulu vaimususest. Maarahva keeles samuti. Mis on sinu jaoks gregooriuse laulus sellist, milleta su vaimus lonkaks ühte jalga?

Gregooriuse laul väljendab minu jaoks väga olulisi elulisi väärtusi, mis on mulle tugevaks toeks. Eelkõige aga rõhutaksin siin vabadust. Kui on olemas kindel tugi, siis on olemas ka vabadus tegutseda. Gregooriuse laul ei ole enesesse kapseldumine või näpuga näitamine. See muusika võib olla relv nii mustade kui valgete käes (mitte rassiteooriast lähtuvalt!). Sest ei saa rääkida gregooriuse laulust eraldi selle tekstist. Selle muusika kaudu näeme, kuidas esimese aastatuhande keskpaiga mõtlemine on äärmiselt avatud. Selles ei ole veel vaenu eri religioonide vahel ning ei ole ka muusikalist sulgumist. Teine aastatuhat toob juba piiravaid kunstlikke reegleid. Gregooriuse laulu reeglid on ise ülesehituvad, elulised ja isekorrigeeruvad, kuna pärinevad suulisest traditsioonist. Mingis mõttes on see sarnane tänapäevase muusikalise mõtlemisega, kus jällegi, nagu ütleb Arvo Pärt, püütakse tähele panna kõiki neid helisid, mis meie ümber tiirlevad.

Minagi tutvusin gregooriuse lauluga möödunud sajandi 80-ndate teisel poolel. Siis tegi see muusika vägagi paljusid tugeva enesesisendusega inimesi hulluks. Selles

Punk on lahe: Kärt Johanson, Jaan-Eik ja Elina Reinold.

FOTO MARIUS PETERSON

*Tarbimisühiskond on
mulle vastumeelne.
Kutsuda inimesi elama
tühja elu – vajutad
nupule, ja nauding käes!*

mõttes, et hakati raviseansse pidama ja esmane gregoriaanihuvi muutus omamoodi "loitsukelleriks"... Nimeta kõige kurioossemaid asju, milleks gregooriuse laulu abi on püütud kasutada...

Näib, et 1980. aastatel liikusime eri ringkondades. Mina sellist šamanismi ei ole kohanud. Gregooriuse laulu on kasutanud heliloojad Arvo Pärt, Erkki-Sven Tüür, Toivo Tulev, aga mitte loitsimise eesmärgil, vaid soovist taibata selle

muusika mõttekäike. Gregooriuse laul on põhjatu, mitte lihtsalt primitiivne ühehäälnelne laul, millega loitsida.

Gregooriuse laulu kuldajastul toimub suulise traditsiooni üleminek kirjalikuks. Tuleb noodikiri, mis pöörab kogu muusikalise väljenduse pea peale. Kui suulisest traditsioonist on helilooja ka oma teose esmaesitaja ning püsima jääb see, mis on arusaadav teistele muusikutele, siis kirjalikus traditsioonis peab muusika käima heliloojalt interpreedini jõudmiseks läbi üsna puise etapi noodipaberil. Mingis mõttes jääb püsima kõik ning oleks tore, kui seda vastutust tunneksid tõesti kõik loojad.

Olen kuulnud, et paljud muusikaterapeutid kasutavad gregooriuse laulu. Mul on kogemus aga ühest meie lauljast Pariisi Gregoriaani Koorist, kes oli koomas ja kellele lauldi – kes seda ka lõpuks kuulis ning sellele reageeris –, aga mitte loitsimise eesmärgil.

Millest on tingitud just eestlaste suur huvi gregooriuse laulu vastu? Poolteise miljoni elanikuga riigis on mitu kõrgetasemelist ansamblit... soomlastel pole suurt midagi, rootslastel-taanlastel samuti mitte.

Tegelikult on kõikides Põhjamaades väga palju gregoriaanihuvilisi. Nad tihti peale ei esine eriti sageli, ei anna kontserte, nii nagu Eestis.

Ma pigem ütlesin, et gregooriuse laulu on igal pool väga hästi vastu võetud. Mitte ainult Eestis. Kui väljendatakse midagi ehedat, siis võetakse seda ka hästi vastu. Muusikakultuuris on suurem osa muusikast seotud kindla rahva ja selle traditsioonide ning sidemetega. Gregooriuse laulus on vaba muusikaline väljendus. See on ükskõik millises kultuuris kasvanud inimesele arusaadav.

Missugused on tingimused, mida vajatakse hääks gregooriuse laulu asjatundjaks saamisel?

Minu silmis saab heaks gregooriuse laulu asjatundjaks olla hea muusik. Heaks muusikuks saab aga intuiitivne inimene. See, kes usaldab oma intuitsiooni. Ka gregooriuse laulu tuleb esmalt kuulata ja alles siis saab sellest aru.

On palju rahvusvaheliselt tuntud gregooriuse laulu spetsialiste, kes loevad ja uurivad käskkirju, ent kunagi ei laula. Keelavad ka oma õpilastel laulmise. Et enne õpetame lamavale inimesele anatoomia selgeks ja alles siis aitame käima. *(Jaan-Eik toob veel markantseid võrdlusi, mida kõiki aga siin ära tuua oleks vestlust koormav.)*

Gregooriuse laulu on ikka laulnud mehed, vähemasti assotsieerub see suurel osal maailmast meestega. Mis on selles muusikas aga naiselikku?

Gregooriuse laul on liturgiline, aga liturgiline tegevus on traditsiooniliselt olnud meeste pärusmaa. Samas on seda laulnud ka nunnad. Sellist keeldu küll ei ole, et naised ei tohiks üldse laulda.

Naiselikkus ja mehelikkus on muusikas üldse mõlemad esindatud. Ma leian, et naised laulavad gregooriuse laulu väga ilusti. Nende väljendus on täiesti teistsugune kui meestel. Naised on intuiitivsemad, nagu me kõik teame, ja seetõttu tulevad nad kiiremini kaasa, nad on usaldavamad. Naistega töötada mulle väga meeldib. *(Jaan-Eik vaatab mulle mehise pilguga otse silma sisse.)*

1996. aastal loodi gregooriuse laulu ansambel Vox Clamantis. Sääli laulavad eesti mehed ja eesti naine. Räägi sellest ansamblist pisut.

Ansambel sai kokku kutsutud siis, kui hakkasin jälle rohkem Eestis olema. Õnneks leidsin kohe väikse tuumiku, kes oli gregooriuse lauluga juba kokku puutunud. Mõne aasta möödudes tuli juurde veel paar huvilist ning sellest ajast on koosseis olnud küllalt stabiilne. Proovid toimuvad vaatamata kontsertide sagedusele regulaarselt. See ongi kõige olulisem, kuna otsime eelkõige ühtset muusikalist mõtlemist, mida ei saa kätte projekti korras töötades. Olen õnnelik, et meie ansamblesse on sattunud kokku suurepäraseid inimesed. Meie lauljate hulgas on mitu dirigenti, pillimehi, helilooja, paar poliitikut ning ka üks elukutseline

Ühelt kontserdilt teisele. Jaan-Eik ja Vox Clamantis teel ansambli limusiiniga, mis pole küll päris sama vana kui gregooriuse laul.

FOTO KARIN SALUMÄE

laulja. Nad kõik on väga erinevad inimesed, aga samas tunnen selles seltskonnas mingit tugevat sidet, mis lubab paljudest asjadest kerge huumoriga üle saada. See on tähtis, kuna vahel on tegevus olnud üsna pingeline. Kontserdireisid on meid viinud lisaks üldkäidavatele maadele ka eesti muusikute jaoks võrdlemisi tavatutesse paikadesse, nagu Portugal, Kreeka ja Liibanon, ning see kõik on olnud äärmiselt rikastav. Samuti on olnud toredaid koostööprojekte paljude huvitavate kollektiivide ning isiksustega. Minu jaoks oli vaimustav töötada

koos Arvo Pärtiga, kui lindistasime oma plaati "Annun per annum". Kuulasin hämmastunult, kui vaimukalt ja piltlikult ta oma muusikat avas. Samas ei ole me kunagi piirdunud ainult gregoriaaniga. Oleme püüdnud sinna juurde leida muusikat, mis on kantud sellele lähedasest mõtlemisest, ja nii oleme olnud ka mitme eesti autori teose esmaettekandja.

Gregooriuse laulu kasutamise buumile popmuusikas pani aluse 1994. aastal valminud Mike Oldfieldi lugu "Hibernaculum". Too oli mõjutet Santo Domingo de Silose kloostri benediktiini munkade koorist. Ja siis tuli Enigma jne. Ja nüüd Eestis Cardinals. Küsimus sulle kui gregooriuse laulu spetsile, mida nõuavad minult lugejad: kuidas kommenteerida gregooriuse laulu kasutamist pophittide vabrikutes?

Tuleb vaadata, millist ideed gregooriuse laul teenib. Ma ei taha näidata musta ja valget värvi. Miks sai Silose munkade plaat nii populaarseks? See on ju lihtsalt üks 1970. aastate lindistuse uus väljalase. Aeg aga osutus selle muusika vastuvõtmiseks parajaks. Mitte, et inimesed oleksid ühel hetkel vaimsemaks muutunud, seda muidugi mitte.

Mida teenib poptöötlus? Seltskond, kes Enigmat kuulab, on tegelikult väga kirju. Mina arvan, et kui see muusika on sundinud kas või ühe inimese tabletid purki või žiletid sahtlisse tagasi panema, siis on ta oma ülesande täitnud. Muidugi on ka konkurents, aga kus seda muusikatööstuses ei oleks? Kui teha ausalt, siis kannab see ka positiivset tulemust. Tänu Enigmale on vahest gregooriuse laul jõudnud ka nendeni, kes sellest miskit ei teadnud.

Kuidas üldse suhtud moodsa muusikaäri uuematesse trendidesse, näiteks cover'ite tegemisse juba tuntud teostelet?

Küsimus on selles, kas konkreetne teos võib kaotada sellest midagi? Tihti peale on

Kui muusika sunnib tabletid purki või žiletid sahtlisse tagasi panema, on ta oma ülesande täitnud.

töötus magedam, sõnum on lahjem jne. Peab vaatama, kas *cover* ütleb midagi või ei. Mina pean lugu asjades, mis kõnelevad. Aga loomulikult ei pea kõik minevikus olnu veel parim olema. Siiski on tarbimisühiskond iseenesest mulle vastumeelne. Kutsuda inimesi elama tühja elu, tarbima mõttetult, olema pinna-pealne. Selline asi põhimõtteliselt mulle ei lähe! Miks on vaja lahjasid siirupeid või puljongeid? Infotulvas inimesed vajavad leiget asja, mis kohe mõjuma hakkaks. Vajutad nupule, ja nauding käes! Muusikas samamoodi: kui miski võtab aega või peab selle üle mõtlema, tunneb inimene end ebamugavalt.

Oled eesti mees, kel heebrea verd sees ja kes ei häbene seda tunnustada. Kuidas ühendad endas katoliikluse ja judaismi? Kui ühendasid muidugi...

Vaata, see on nüüd selline asi, et ei tahaks kuldseid vastuseid katoliikluse ja judaismi teemal anda. Paljud võivad midagi valesti mõista ja solvuda.

Pigem on minu heebrea veres pisut eesti verd. Eesti tera on üsna pisike.

(Žestikuleerib elavalt ja kiiresti parema käega ning heidab tõrtsu naeru. Pean mainima, et Jaan-Eik Tulvel on märkimisväärne jutuvestja anne, aga kõik see, mida ta mulle rääkis oma päritolust, ei mahuks ära meie intervjuusse. Igal juhul on tal vanavanemate biograafia tundmine hämmastav: see naelutab toolile ning sunnib kõrvu kikitama.)

Minu jaoks on kuulumine juudi rahva hulka väga oluline. See on ühest küljest tagasivaatamine mitmesse tuhandesse aastasse ning tänu sellele oskus paljudes raskustes kohanedes, üksteist toetada ja edasi liikuda. Kahekümnendal sajandil on püütud juute hävitada nii natsliku, aga veelgi enam nõukogude ideoloogia poolt. Võib küsida, et milline pidi olema see surve, mis sundis peaaegu kogu rahva ära unustama igapäevase ühtse kõnekeele. Arvan, et eestlased, kuigi kogenud küüditamisõudusi, ei pruugi lõpuni siiski aru saada ohust terve rahvuse hävitamisele. Sain holokaustist uue kogemuse paar päeva tagasi, kui käisin Wrocławis vanal, tohutute mõõtmetega juudi kalmistul. Esimesed hauad pärinevad seal juba seitsmeteistkümnendast sajandist. 1942. aastal näib surnuaed ise olevat välja surnud. Sinna pole maetud enam mitte kedagi ning ei ole ka kedagi, kes vanu haua korrastaks. Võrdlemisi kõrge vaatepilt. Kui mu sõbralt küsiti, kes ta rohkem on, kas eestlane või juut, vastas ta: "Kui kiusatakse eestlasi, olen eestlane, kui kiusatakse juute, olen juut." Kõik konfliktid rahvuslikul pinnal tulenevad sellest, et inimesed ei tunne üksteist.

Eesti kultuur on seni väga elujõuline. Minu kohus on tunnustada oma kultuuri ja kanda seda edasi.

Seotud isegi salliga. Perekond Tulve Liibanonis.

FOTO VÉRONIQUE LE GUEN

Sind huvitab ka sufimuusika, niipalju kui ma tean. Kas ainult vokaaltehnika mõttes? Või saab hoopis tõmmata võrdlusjooni gregooriuse lauluga?

Mitte ainult gregooriuse lauluga, vaid üldse kogu muusikalise väljendusega. Suuline traditsioon on ju laiema, kui kindel religioon või kultuur seda esitavad. Mulle meeldib, et on võimalik suhelda ka teistega. Et kauged muusikalised kultuurid saavad omavahel kokku. Piirid on ju niivõrd laienenud. Küsimus on selles, kas me oskame seda ära kasutada. Kui inimesed ei õpi üksteise kultuuri austama, on see väga ohtlik.

Pariisi Gregoriaani Kooriga käisime kord Marokos festivalil esinemas. Seal esines ka maailma suurimaid sufimuusikuid Shahrām Nazeri Iraanist. See kontsert oli vapustav pauk, midagi sellist, mil mul tuli äratundmine gregoriaani laulust. Meil peabki tekkima dialoog kultuuride vahel. Selle dialoogi osaks on muusika, mis ei nõua keelte valdamist. Muusika räägib. Seetõttu on muusikutel ka suur vastutus.

Gregooriuse laul ja sufi laul on mõlemad pärit suulisest traditsioonist. Sufinduses võib mind müstitsism,

vabadus, intuitsioon.

Ütle, palun, kes oleksid nood kolm heliloojat, kes on sulle olnud eri eluperioodidel tähtsad ja miks?

Kõige tähtsam helilooja on mulle mu abikaasa [*Helena Tulve – JLL*], aga mitte ainult muusikalises mõttes (*suu tõmbub kõrvuni ja silmist peegeldub soe naer*).

No ütleksin siis veel, et "Gregorius Suur", suulisest traditsioonis tegutsenud Helilooja suure algustähega.

Kolmandat on väga raske nimetada. Selle nime ütlemisel tooksin välja ühe ja jätaksin teised keelele olevad tagaplaanile. Ei tahaks seda teha.

Mida otsid nüüdismuusikast? Ebatraditsioonilisi helipilte? Katarsist?

Minu arust on tänapäevane muusika mingil määral kohakuti gregooriuse lauluga, kuigi erinevatel tasanditel. Rääkisin sellest juba ennist, aga minu arvates on tänapäeva helilooja ja gregoriaani helilooja mõtlemine küllalt lähedane. See on vabadus ennast muusikaliselt väljendada, näidata ehtsat, alasti elu: gregooriuse laul õpetab seda ning hea nüüdisaegne muusika on sellest õppust võtnud.

Ei saa olla, et helilooja muusikust abikaasa ei oleks ise muusikat kirjutanud. Avalda saladus ning ütle, mitu teost oled kirjutanud, mis oli esimene, mis vormis ja mis päälkirjaga? (Raputab pead.) Ma ei ole muusikat kirjutanud. Ma olen selleks vist liiga kärsitu. Minu suur puudus on, et tahan asju

kiiresti kätte saada. Olen selles mõttes vastuoluline, et samas taunin sellist lähenemisviisi. Aeg muudab ju asju selgemaks. Helilooming nõuab lihvimist ja ühesama asja munemist, see dimist. Iseenesest on ka interpretatsioon looming, avastamine. Aga vahest kirjutan kunagi tulevikus... ("beh-heh-hee", muigab Jaan-Eik) kui elu kärsitus on maha kulunud.

Oled väheseid inimesi, keda ma tunnen, kel ei ole televiisorit. Kaitseid silmi, lapsi või ei lase ühiskonda oma tuppa? My home is my castle?

Televiisor tõesti puudub meie peres laste pärast. Mingit suurt puudujääki ma ei tunne. Vaatan mõnikord televiisorit hea meelega, kui juhus tuleb. Aga tajun selles ohtu kui narkootikumist. Lapsed on ausad ja vastuvõtlikud kõigele, nad usaldavad nähtut. Seepärast on tänapäeva lastel "tänu" televiisorile suur oht olla petetud. Püüan nende pettumust võimalikult kaugele lükata. Sest televiisorist pakutakse lastele seda, mida neile vaja ei ole. Meil ei ole muidugi ka aega telekat vahutada. Arvutist vaatame aeg-ajalt küll filme.

Teatav osa su eluaastatest möödus Prantsusmaal. Mida prantslaslikku noppisid siia kaasa, mida eestlaslikku jätsid sinna maha?

(Jaan-Eik muutub silmanähtavalt tõsiseks.)

Olime Prantsusmaal koos Helenaga ühtejärke seitse aastat. Ma

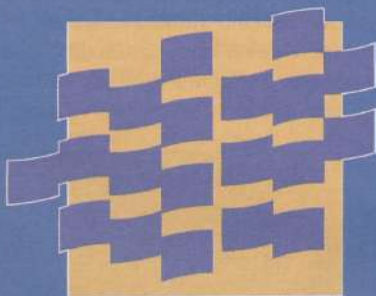
arvan, et kasvasime seal isiksusteks. Läksime ju ära noorukitena. Nõukogude ajal tähendas see ka tänapäevases mõistes peaaegu kontaktide katkemist sõprade ja lähedastega. Õnneks toetati meid Prantsusmaal suurepäraselt ning üks asi, mida kaasa võtsime ja mida siin rakendada püüame, ongi jäägitu abivalmidus inimeste suhtes, kes seda vajavad. Samuti õppisime seal asju laiemalt nägema. Eesti on väike ühiskond ja siin arvatakse, et ilma eestlasteta jääks elu maa peal seisma. Tegelikult see nii ei ole. Arvan, et kodust eemal oldud aeg aitas meil kolklusest vabaneda.

Mida maha jätsime, seda peab teiste käest küsima. (*Pisuke mõttepaus ja siis mõnusalt venitatud nohin.*) Ma ütleksin, et nähtavaim vili, mis sinna jäi, on saun Pariisis ühe meie eesti keelt kõneleva prantsuse sõbra kodus. Ta on praegu Tartu ülikooli prantsuse keele professor.

Milline on olnud sind kõige rohkem raputanud unistus? Unistus, mis tekitab lausa valu ning ootab täitumiseks aktiivset tegevust? Unistus, mida ei saa eirata.

Minu sattumine Prantsusmaale, mida nõukogude ajal oli ilmvõimatu ette kujutada ja mis ei olnud reaalne. Ei saa öelda, et see oli nüüd otseselt unistus, aga ebamine ihalus, mis ime läbi sai teoks.

Helsingborgs Körfestival, May 19 – 23, 2004

*Musica
UnDi*

An event of the
MUSICA MUNDI series

Information:

INTERKULTUR Foundation
Am Weingarten 3
D-35415 Pohlheim/Germany
phone: +49-64 03-95 65 25
fax: +49-64 03-95 65 29
www.musica-mundi.com
mail@musica-mundi.com

Jaapani kunstiauhind Claudio Abbadole * Peter Gabrieli tulevikuplaanidest * Adamsi “The Death of Klinghoffer” ooperist filmiks * Hitleriga vürtsitatud näitus Wagnerist

■ 23. oktoobril kogunesid Tokyosse tänavuse Jaapani Kunstide Assotsiatsiooni auhinna Praemium Imperiale laureaadi: hollandlane Rem Koolhaas (arhitektuur), inglased Bridget Riley (maalikunst) ja Ken Loach (kino-teater) ning itaallased Mario Merz (skulptuur) ja Claudio Abbado (muusika). Tseremooniajärgsel pressikonverentsil tsiteeris Abbado saksa kirjanikku Peter Schneiderit ja küsis, et kas olukord, kus iidises kultuurikolde Itaalias allub 80 protsenti meediast ühele ja samale isikule, ikka sobib kokku ühiskodu Euroopa väärtushinnangutega. Abbado sõnavõttust jäid kõlama murelikud noodid: ei Itaalias ega mujal väärtustata kultuuri piisavalt; võimuredelil kerkivad pahathti võhikud; valitseb tendents, et pikapeale me hakkamegi uskuma seda, mida meid tahetakse uskuma panna. Näiteks, et sõda peetakse humanitaarsel abiandmise eesmärgil. Abbado astus ka välja stereotüüpse vasak- ja parempoolsuse vastu, leides, et inimeste mõtteviis, otsused ja hoiakud peaksid eeskätt lähtuma kategooriatest õige — väär. Iga-aastase Praemium Imperiale (auhinna kutsutakse ka Jaapani Nobeliks ja Kunstide Nobeliks) suurus on 15 miljonit jeeni (ligikaudu 118 000 eurot); tänavu juunis 70 aasta juubelit tähistanud Claudio Abbado soovil läheb auhinna-raha noorte muusikute stipendiumifondi.

21. oktoobril jõudis Itaalias müüki rikkaliku fotomaterjaliga illustreeritud väljaanne “Claudio Abbado” (kirjastus Il Saggiatore), mis koondab 12 kirjutist kriitikute, muusikateadlaste ja kolleegide sulest. Raamat pajatab Abbado La Scala perioodist (1968–1986), koostööst Strehleri, Ronconi, Ljubimoviga; juttu tuleb Abbadost ja Mahlerist, Abbado

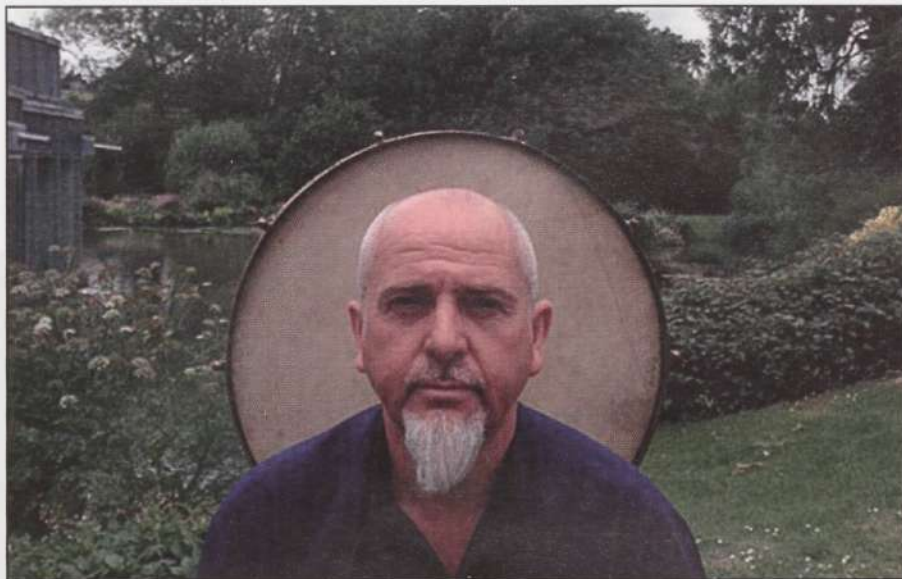
Berliini-aastatest ja Viini- aastatest, ta suhetest nüüdismuusikaga, tööd Londonis ja Luzernis. Räägitakse südamesõpradest, kellest osa küll juba lahkunud, ent minemisest hoolimata Abbado mõttekaaslasteks jäänud – Luigi Nono, Andrei Tarkovski, Rudolf Serkin, Renzo Piano, Maurizio Pollini, Roberto Benigni. Žanrilt nii erinevad kirjutised (esseest biograafilise tutvustuseni, analüüsi fiktsioonini) joonistavad selgepiirilise portree “konkreetsete utoopiate meistrit” Abbadost, dirigendist, kelle elufilosoofia on olnud “teha muusikat koos sõpradega” ja kes, kui vähegi võimalik, kiirustab ovatsioonide vaibudes mägedesse, mere äärde oma eraklikku koju, et veeta seal aega laste, lastelaste ja sõprade seltsis ning kanda hoolt paradiislikult kauni lille- ja viljapuuaia eest.

Sest dirigent Claudio Abbadol, “kelle elu sõltub vaid muusikast”, on rohelised sõrmed.

■ Antoloogiat meenutav topeltalbum “Hit” ja hüpertehnoloogiale tuginevat lava-*show*’d dokumenteeriv DVD “Growing up live” (müügil 3. novembrist) on Peter Gabrielist teinud mõneks ajaks taas päevalehtede veerukangelase. Arvukates intervjuudes nimetab Gabriel digitaaltehnikat võimsaks stiimuliks – revolutsiooniks muusikas. Gabriel ennustab, et plaadifirmad jäävad ellu vaid juhul, kui nad ei kapseldu ammuilma kätte võidetud positsioonidele. Interneti vahendusel võib kuulata kõike, ka ansambleid, kel meelelahutustööstusega ei õnnestu lepinguid sõlmida. Muusikud on vabamad, ühtlasi on neil võimalus

Tükk Wagneri maailmast: Max Brückneri maal ooperi “Siegfried” kolmanda vaatuse lavakujunduse jaoks. Bayreuth, 1876. Näitust “Wagneri maailmad” saab Münchenis vaadata jaanuari lõpuni.

Peter Gabriel leiab, et võrreldes tema noorusaegadega kohtlevad plaadifirmad tänapäeval noori muusikuid julmusega, mis pole kaugel džungliseadusest.

tutvustada plaadikujulisele valmistootetele eelnevat loomeprotsessi. Tänu internetile saab igaüks kaasa elada oma lemmikutele, jälgida stuudiotööd, vigu... On võimalus sekkuda. Mentaliteeti, millega plaadifirmad praegu noori kohtlevad ja neid ära kasutavad, võrdleb Gabriel džungliseadusega. “Kui mina alustasin, võis üks album ka ebaõnnestuda, teine võimalus anti igal juhul. Praeguse aja noored pole mitte vähem andekad, vaid neil on vähem võimalusi esile kerkida.” Tulevikuplaanid? Gabriel tahab kirjutada häälele ja klaverile; tahab avastada uusi keeli, uusi väljendusvahendeid. Üks ta tulevikuplaane on keelte kaitsmine, “sest keeled on tänapäeval väljasuremisoos nagu loomaliigidki”. Ja kuidas edeneb ühismuusitseerimine gorilladega, sensatsiooniline projekt, mis oli päevakorral aastapäevad tagasi? Töö gorilladega on hetkel seiskunud; nimelt on üks ahv Georgia ülikoolist Iowasse toimetatud, sealne ülikoolirahvas pole aga kuigi koostööaldis. Gabriel üritab muusika abil maailma mõista. Ta ei usu puhtasse rassi, ei usu ka mõistesse puhas muusika – elujõuliseks osutub vaid hübriid. Ent kokkupuutes eksootiliste kultuuridega tuleks hoiduda hinnangutest, mille aluseks on vaid hindaja isiklik kultuuriline kogemus (see on alati piiratud). Kas ta plaanib vanade aegade mälestuseks koos Genesisega esineda? Parem minna uuele vastu kui pöörduda tagasi. Mõte

koos Genesisega lavale tulla meenutab Gabrielile jõuluaegseid õhtusööke: suhted laudkondlastega on samad, kuid inimesed jäävad aasta-aastalt vanemaks. Ühist esinemist ta aga ei välista. Mida arvab Gabriel maailmast, kus me elame? “11. septembri tragöödia tekitas minus õudu, aga mul on häbi, et mu kodumaa sekkus Iraagi sõtta. Liiga lihtne on arvata, et kurjuse teljel jaguneb maailm headeks ja halbadeks, mustaks ja valgeks.”

■ John Adamsi ooperile “The Death of Klinghoffer”, mille faabulaks tõsieludraama, on esietendusest alates (1991 Brüsselis) reageeritud äärmuslikult. Ooperit ja selle loojat on halvustatud ja naeruvääristatud, juudid on teose vastu piketeerinud, lugu on korduvalt ära keelatud. Ameerika Ühendriikides on ooperit jõutud rohkem mängukavast maha võtta kui mängida. Teose skandaalsusest minevikust ja terrorismi aktuaalsusest hoolimata on inglaste Channel 4 tellinud Penny Woolcockilt “The Death of Klinghofferi” telefilmiversiooni; muusikaliseks kujundajaks John Adams. Sündmustik hargneb Vahemerel seilava lõbusõidulaeva pardal; ooperiga võrreldes on filmis tegevuskäiku muudetud, loo üldine õhustik mõjub realistliku, lausa naturalistlikuna. Woolcock ja Adams on soovinud luua linateost, mis köidaks publikut, kes

ooperi vastu – iseäranis nüüdisooperi vastu – üldjuhul huvi ei tunne. “The Death of Klinghoffer” pole esimene kord, kui kaasaegne ooper tõlgitakse filmikeelde: analoogse katse on edukalt üle elanud Benjamin Britteni “Owen Wingrave”, Lady Dianast kõnelev “Death of a Princess”, Leonard Bernstein “Trouble in Tahiti”, Giancarlo Menotti “Amahl and the Night Visitors”. Kõik need katsed on tõestanud, et nüüdisooper elab oma iseteadvat elu, ning selleks, et publikule mõtlemisainet pakkuda, ei pea loomingusse peidetud sotsiaalne vastutustunne kuulajale ühemõtteliselt ninna kargama nagu deklaratiivne esimoralist.

■ Münchenis on 25. jaanuarini avatud näitus “Wagneri maailmad”. Väljapanek rõhutab Richard Wagneri isiku vastuolulisust, heidab valgust ta sõprusele Adolf Hitleriga, uurib helilooja loomusesse sügavalt juurdunud juudi-vaenulikkuse tagamaid. Wagneri surmast on möödunud 120 aastat, ent ka sakslastel endil pole lihtne üheks kokku sobitada grandiooset loojat ja toda teist, painava kinnisidee küüsis viibijat, kes arvas, et just tema looming peab saksa kultuuri päästma juudi kultuuri hukutava mõju eest.

■ New Yorgis Carnegie Hallis on Isaac Sterni nimelise 2800-kohalise ja 268-kohalise Weill Recital Halli kõrval nüüd kolmaski saal: 12. septembril pühitseti kontserdipaigas sisse Zankel Hall, mis on rajatud maa alla ja mahutab 600 kuulajat – seega muusikaline punker.

■ 2004. aasta septembris tuuakse Sevillass välja Bizet’ “Carmen”; ooperilavastust ei paigutatud aga mitte teatrilavale, vaid ehadasse linnaolustikku – tubakavabrikusse, Hispaania väljakule, Maria Luisa parki, härjavõitluse areenile. Vaatuste vaheajal suundub publik ühest paigast teise. Etenduse produtsent Michael Ecker on seesuguste Hollywoodi malli ettevõtmistega varemgi silma paistnud (“Aida” Luxoris, “Turandot” Pekingis).

IMPRESSIOONID

Isad, pojad ja töömehed Estonia kontserdisaalis

GREETE KÕRVITS
15-aastane

7. novembril esinesid Estonia kontserdisaalis Peep ja Sten Lassmann Pärnu Linnaorkestriga. Juhatas Jüri Alperen. Kavas olid Darius Milhaud "Suite Campagnarde", Francis Poulenci Kontsert kahele klaverile ja orkestrile d-moll ning Camille Saint-Saënsi "Loomade karneval".

Pärnu Linnaorkester on tegutsenud aastast 1994, igal aastal antakse üle neljakümne sümfooniakontserdi. Jüri Alperen, kes on juhatanud paljudes maades suurepäraseid orkestreid, on Pärnu LO peadirigent aastast 1998. Peep Lassmann ja tema poeg Sten on eesti silmapaistvad pianistid, kes kodupublikule tutvustamist ei vaja.

Kontserdi esimene teos meenutas väga filmimuusikat, see oli meeleolukas ja selles põimusid erinevad karakterid. Milhaud' muusikat on iseloomustatud kui päikeselist ja lõunamaist, mis on täiesti õigustatud. Vaheldumisi keelpillidega kasutab ta oma teoses palju puhkpille, eriti oboed ja flööti, mis teose kolmandale osale "Pastorale" annab tõelise "karjasealau" värvingu.

Poulenci Klaverikontsert algab väga järsult, edasi kulgeb muusika kergelt ja kuidagi narritava tooniga. Esimese osa ajal meenus mulle, kuidas minu keemiaõpetaja iseloomustas kord elektronide liikumist aatomis: "Liiguvad nagu Sten Lassmanni sõrmed." Kahjuks istusin saalis sellises kohas, kust neid sõrmi ei näinud.

Pianistid isekeskis – isa Peep ja poeg Sten.

FOTO EESTI KONTSERDI ARHIIVIST

Teose teises osas juhtus piinlik äpardus: just kõige vaiksemal ja kaunimal hetkel, mis kõlas kui vaikne vihmasabin, hakkasid kusagil seinaga taga keevitama ja kopsima töömehed. Mõistagi rikkus see kogu loo... Kontserdi kuulamisele ei aidanud kaasa ka lärmakas publik, peamiselt klassikaupa kuulama tulnud õpilased, kes pidevalt lobisesid ja sehkendasid. Töömeeste äpardust peeti muidugi väga naljakaks ning kuni vaheaja alguseni kostis saalist pidevalt sosinaid.

"Loomade karneval", Saint-Saënsi kuulsaim teos, oli algselt mõeldud kõigest sõpradele musitseerimiseks. Seda võib-olla põhjusel, et autor kartis, et teda pärast sellist, kahtlemata veidi jaburat tsükli enam tõsiselt ei võeta. Aga võib-olla oli asi hoopis selles, et "Loomade karneval" pilab mitmeid tolaeagseid tuntud meloodiaid, näiteks neljandas osas tantsivad kilpkonnad aeglast kankaani, mille autoriks oli Jacques Offenbach, ning viienda osa "Elevant" muusika põhineb Hector Berlioz'i "Fausti needmise"

sülfide (õhuvaimude) tantsu meloodial. Viimast esitasid klaver ja kontrabass ning nende pillitämbrite kooskõla tõttu oli "Elevant" tsükli üks huvitavamaid osi. "Loomade karneval" oli vaimukas teos, pillid jäljendasid eeslite, kanade ja kão hääliitsusi ning ksülofonimäng kaheteistkümnendas osas "Fossiilid" meenutas kondiklõbinat. "Karnevali" kuulsaim osa, "Luik", kus tšellol soleeris Kristjan Saar, oli muidugi väga lummav ning isegi muidu vahetpidamata rabelevad ja sosistavad lapsed kuulasid vaikselt.

Pianistidest isa ja poja koostöö oli laitmatu, klaverite "kahekõne" õnnestus suurepäraselt. Ka Pärnu LO mängis kenasti ja ilmekalt ning hoolimata mõningatest intonatsioonivigadest polnud orkestri mängus midagi, mis oleks halba muljet jätnud. Orkester ja solistid olid kõrgetasemelised ning esitus väga hea. Kahju ainult, et kontserti ei saanud rahulikult kuulata, siis oleks kõik olnud lihtsalt suurepärane.

Eesti jazzisügis 2003 – fantastiline!

JOOSEP SANG

Kodumaises jazzielus on see sügis kõike muud kui pime ja kõle aeg. Toimub palju huvitavat ning kui olen ka ise varem öelnud, et meie jazz elab festivalist festivalini (loe: Jazzkaarest Jõulujazzini), siis nüüd paistab pilt hoopis värvikam. Loodetavasti tuleb neid värve juurdegi, sest avastada on veel palju.

Selles kirjatükis peegelduvad kontserdid, mis jäid ajavahemikku oktoobri algusest novembri keskpaigani. Nendest tinglikest raamidest jääb välja mitu huvitavat ettevõtmist, teiste seas 17. novemb-

ril toimunud eesti jazzi suur sügiskontsert, mis pühendati multiinstrumentalist Helmut Aniko mälestusele. Üsna lähedal on ka uus Jõulujazz, millest tuleb kirjutada hiljem ja eraldi.

Esimene kuulatud kontsert toimus 6. oktoobril Estonia kontserdisaalis ning tähistas klarnetisti ja orkestrijuhi Aleksander Rjabovi 75 aasta juubelit. Rjabov on tõeline *grand old man*, kelle tegevuse tähtsamate tahkude hulka kuuluvad kauaaegne pedagoogitöö Otsa koolis, musitseerimine mitmes jazz-kombos (1950-ndatel Metronoomis, 60-ndate teisel poolel kvartetis Estonia ja 70-ndate lõpul Synthesises), orkestrite juhatamine ja bossanoova tutvustamine eesti publikule aastakümneid tagasi. Sünnipäevakontsert kajastas kõiki neid tahke ning näitas vanameistri veel tänagi head vormi ja mis veel tähtsam – peent maitset. Tervikuna oli juubelikava “Fööniks” siiski pigem üks suur sõprade kokkutulek ning meenutuste õhtu. Üsna ebahütlasele avapoolle järgnes õnneks

hoopis nauditavam teine pool, kus lisaks Rjabovile swingis eesti ansambli taustal ka tema ammune sõber David Goloshokin Peterburist.

Festivale oli oktoobris mitmeid. Lisaks traditsioonilistele jazzifestivalidele Tartus ja Nõmmel toimusid ka n-ö *cross-over*-festivalid, nagu uustulnuk, Hea Uus Heli ning Jazzkaare kontori korraldatud Piirideta Põhjala.

Hea Uus Heli ehk HUH pakkus eklektilist valikut tänasest elektroonikale, multimeediale ja kultuurisulamitele orienteeritud noorest muusikast. Sellel festivalil kuulnud Moskva trio Volga sidus autentset vene rahvalaulu radikaalse elektroonilise kõlakangaga, Soomes elav egiptlane Aladin Abbas esitas enda *oud*'i ja kahe soome muusiku löök- ning puhkpillide saatel arabia muusikat, sealhulgas ka enda lugusid.

Piirideta Põhjala toimus hõimupäevade raames, esinejateks Islandi ansambel Mezzoforte, Ungari Bela Agoston Trio, saami lauljatar Ulla Piirttijärvi, liivi rahva

Islandi ansambli Mezzoforte pop-jazz on endiselt hoogne ja kaasakiskuv, kuigi kohati ka tüütult kvadraatne, lihtsustatud ja üllatustevaba.

FOTO JAANUS HEINLA

hää! Julgi Stalte ning vene-karjala rokkar Santtu Karhu. Ootuspäraselt kerkis tähelepanu keskmesse 80-ndatel meil (lausa ootamatult) palju poolehoidjaid võitnud Mezzoforte, kes mängib muretuid vikerviise ka täna. Oma kontserdil meelitas ansambel nostalgialainetele suure osa arvukast publikust. Mezzoforte pop-jazz on endiselt hoogne ja kaasakiskuv, kuigi kohati ka tüütult kvadraatne, lihtsustatud ja üllatustevaba.

Oktoobri viimasel nädalavahetusel võistlesid meie mitte just üliarvuka jazzipubliku tähelepanu nimel lausa kaks rahvusvahelist jazzifestivali: Nõmme Jazz ja Tartu DžässVikerkaar. Rohkem pälvis tähelepanu Eesti Kontserdi korraldatud Tartu festival, kuhu kunstiline juht Lembit Saarsalu tõi kokku oma koostööpartnereid ja sõpru. Toimus ka noorte talentide konkurss, kus Sofia Rubina pärjati parima jazzlaulja, Marko Mägi silmapaistvaima instrumentalisti ning Jazz Do It! parima ansambli tiitliga. Kuuldavasti läks Tartus kõik hästi, ise jõudsin vaid festivali peaesineja, laulja-pianisti Freddy Cole'i kontserdile Tallinnas. Estonia kontserdisaal oli rahvast tulvil ja suurem osa kuulajatest paistis ameerika jazz *mainstream*'i ühe sümboli, juba pool sajandit jazzit laulnud Cole'i kunsti nautivat. Nat King Cole'i noorem vend Freddy järgib standardjazzi veidi väsima kippuvat kaanonit. Ta on selle suure traditsiooni väieldamatult väärikas esindaja, kuid tema esinemises oli paraku rohkem rutiini kui elusale jazzile omast (kas või tuha all hõõguvat) tuld.

Ka Nõmme Jazzil õnnestus kuulata ainult festivali keskset kontserti, kus esines rahvusvaheline ansambel flötist Chip Sheltoni juhatusel. Grupp astus lavale vaid tund pärast Freddy Cole'i kontserdi lõppu ja see oli kindlasti üks põhjusi, miks saalis oli rahvast vähevõitu, kuigi õnneks mitte just piinlikult vähe. Shelton esines veidi ebakindlalt, pälvides rohkem tähelepanu oma põneva instrumendiga (pilli tippu paigutatud huulikuavaga flööt, mida mees hoidis käes nagu klarinetit) kui soolodega. Saksofonist Ray Blue (samuti Ameerikast) ja kitarrist Ryo Kawasaki (Jaapanist) soleerisid seevastu väga köitvalt. Blue demonstreeris imekaunist tooni, ekspressiivset mängustiili ja head tehnikat (muuseas efektset ringhingamist). Inspireeriv õhkkond peegeldus ka ansambli eestlaste, Aivar Vassiljevi

Freddy Cole järgib standardjazzi veidi väsima kippuvat kaanonit. Ent suurem osa kuulajajast paistis tema kunsti nautivat.

FOTO KODULEHEKÜLJELT

6. oktoobril toimus Estonia Kontserdisaalis klarinetti ja orkestrijuhi Aleksander Rjabovi juubelkontsert, mis tervikuna oli siiski pigem üks suur sõprade kokkutulek ning meenutuste õhtu.

FOTO INTERNETIST

ja Toivo Undi mängus.

Anne Ermi Jazzkaar korraldas rea sügiskontserte, nagu Iisraeli ansambli Common Bond etteasted septembri algul

Ekskursioon free jazz'i maailma ei pruugi alati kõlada kui piiks-plärts-prõmm.

ja Hedvig Hansoni Eesti-tuuri sama kuu lõpul. Jazzkaare sügishooaja huvitavamate kontsertide seas olid ka kaks nüüdisaegse "vabajazzi" dessanti Tallinna.

Esimene neist tõi kokku soome noore jazzinime Mikko Innaneni, kes mängib erineva torupikkusega saksofone, ja prantsuse trio Triade, kes tegutseb *free* jazz'i ja läbikomponeeritud nüüdisjazzi vahel asuval eikellegimaal. Nelja noore muusiku esinemises oli elektrit, vaimukust ja tähelepanelikku üksteise kuulamist. Tulemus oli kontsenteeritud ja sisukas ning kinnitas taas kord, et ekskursioon vaba jazz'i maailma ei pruugi alati kõlada kui piiks-plärts-prõmm.

Piiks, plärts, prõmm ning teised hääled-hääliksused olid vägagi prominentse kohal teisel Jazzkaare korraldatud kontserdil Von Krahl'i Teatri baaris. Seal esinesid prantsuse kitarrist Raymond Boni ja ameerika saksofonist Joe McPhee, *free* jazz'is tuntud nimed, kes mängivad koos juba üle kahekümne viie aasta ja tulid Tallinna mainekalt Tampere Jazz Happeningilt. Hämmastas, et puupüsti täis saalis oli peaaegu eranditult noor publik, kes jälgis huviga Boni ja McPhee rännakuud abstraktsetel muusikamaastikel. Räägitakse, et lapsed leivad *free* jazz'ist ja üldse avangardsemast muusikast palju huvitavat, sest nende muusikamaist pole veel rikutud ega normeeritud. Pealt kahekümnesed pole küll ammu lapsed, kuid küllap on nendegi suhtumine avatum kui vanemal, "kõike näinud" publikul.

Siinse loo repriis tahaks veel kord väljendada rõõmu selle üle, et kodumaises jazzielus toimub aina huvitavamaid asju. Lisaks juba mainitule jätkub Tallinna Muusikamaja kontserdisari nimega "Kaminamuusika", mis peegeldab meie noore põlvkonna tegemisi jazzifolgi liinil. Tabasalu Jazz Fest korraldas 11. novembril kontsertsalvestuse, mille kaugem resultaat on DVD, kus esineb rahvusvaheline koosseis (laulja Caron Barnes, saksofonistid Göran Larsen ja Raivo Tafenau, pianist Zhenia Gimer jt). Päev hiljem pakuti, küll vaid kutsetega kuulajatele, brasiilia *fusion*-legendi Tania Maria kontserti. Jätkuvalt tähistatakse arvukate (reeglina jazz) kontsertidega Raimond Valgre 90. sünniaastapäeva. Jazzielu edeneb hea hooga, täiusest on puudu ainult üks asi – regulaarselt tegutsev jazziklubi, mida Tallinna-suurune linn tingimata vajab.

NYYD- festival tähistas juubelit lookas laudadega

URMO KOHV

Püüd tänavusele NYYD-festivalile ühisnimetajat leida oleks tänamatu ja kardetavasti ka teostamatu ülesanne. Juubelifestivalil valitsenud õhkkonda määratledes sõandaks ehk eelistada mõisteid intiimsus, kargus, pehmus, aga ka hüpnootilisus ja voolavus, visuaalsus ja projektipõhisus. Avangardi ja eksperimentaalrocki piiride kaardistajad serveerisid sekka teatraalset hüsteeriat ja melanhooliatki.

Kontsertidel ja helilistel etendustel esile manatud muusikamaastikud olid eripalgelised ja mitmekesise reljeefiga, interpretide ja heliloojate hiilgavat rida säratas veelgi kahe elava klassiku, Steve Reichi ja Gavin Bryarsi esmakordne ilmumine Eesti publiku ette.

Madalate pillide madal valulävi

Sügisese somnambuulne Gavin Bryars tõi kaasa aastaajale omaseid värve ja varjundeid, karget puhtust, noothaaval põue pugevaid hämaraid ulmi. Pikkamööda ja väärikalt, aeglase väljapeetud sammudega – nii nagu oktoober vaatab üle oma valdusi – haaras inglase muusika publiku meeli ja tundmusi.

Madalate keelpillide meeleliselt igatsevaid toone karge elektrikitarr ja puhkpillidega põimides ning Anna Maria Frimani heliseva hõbehäälega kirgastades saavutati saalis tõeliselt lummas õhkkond, milles helipildi selgus ja läbi-paistvus vaheldus piiratud nähtavuse ja unenäolistest kontuuridega.

Bryarsi Tallinnas pakutust jätsid kandvama mulje “Pärast reekviemi”, Lockerbie lennukatastroofis hukkunud sõbrale pühendatud teos, mille uus septett-versioon tundus veel jõulisem ja helgem kolmeteistkümneme aasta tagu-

sest ECMi plaadistusest; Immanuel Kanti eluõhtu meelehärmi portreeteriv “Löbenichti vana torn” ning liibanoni naiskirjaniku Etel Adnani armastusluulele kirjutatud tsükkel “Adnani lauluraamat”.

Trionys – kaose esteetika

Kui ristata Mehiko süvaavangardi viljeleva kakofooniagrupi Decibel looming John Cage’i “hullumeelseimate” idee-välgatuste ja Saksamaa kahekümnendate aastate ekspressionisti Georg Grossi kaosenägemustega luules ja pildis, saame ehk enam-vähem kokku maastiku, mida üritas Kanuti gildi ajalooliste seinte vahel visandada Saksa avangardgrupp Trionys.

Rainer Bürck klahvpillidel, Günter Marx viiulil, Martin Bürck gongil ja löökpillidel ning kõike seda toetav-ühendav-läbistav-pahupidipöörav elektroonika ehmatasid esimese hooga nagu kuulmekiledele sattunud mängleva kassipoja käpp, kes korraks unustanud küüned sisse tõmmata.

Günter Marxi vatti täis topitud kõlakastiga viiul ühendatuna aastakümneid vanade elektrooniliste abimeestega (mehe enda sõnade kohaselt ei saa tänapäeva tehnikast enam piisavalt jubedaids helisid kätte) kriiksus, viilis ja puuris, meenu-

Sügisese somnambuulne Gavin Bryars tõi kaasa aastaajale omaseid värve ja varjundeid.

tades undavat treipinki või tühikäigul töötavat konveierit.

Õhkõrnade kudumite loomise ja nende samaaegse hoolimatu katkirebimise tegeles rohkem akustilistel ja elektrilistel löökpillidel Martin Bürck, kelle arvukad abivahendid seisid nagu arstiriistad operatsioonilaul pedantses reas. See peenmehaanika instrumentide ja asfaldi purustava suruõhuhaamri veider kooslus oli kui muusikaline tõestus väitele, et anarhia on tõepoolest korra ema...

Eksperimentaalrocki jazz'i ja avangardiga ühendav, konstruktiivselt destruktiiivne Trionys toimib nagu konventsionaalsesse heliruumi suletud mässaja, kes roostes rauasaaga järjekindlalt kriipides saab läbi trelle, milleks osutuvad pahaaimamatu kuulaja lõõgastust otsivad närvid. Igatahes põnev, terav, elektrišokeeriv elamus.

Jäiselt kuumad eestlased

Peasjalikult eesti uue muusika ettekandmisele keskendunud Voces Musicales Ensemble'i menüüs olid seekord lisaks kohalike heliloojate uutele loomeviljadele ka vanameister Steve Reichi kuldvaramusse kuuluvad teosed.

Reichi teostega kaasneb peaaegu alati teatavat sorti hüpnootilisus, mis ometigi välistab letargia ja tahtmise tooli seljatoele naaldudes silma looja lasta. Sillerdav duett “Nagoya marimbad” kahe vastastikku kepsakalt kõneleva löökpilliga, sakraalsuses mediteeriv “Proverb” vibrafonide vulina ja kolme hapralt kauni sopraniga ning oktett “Eight Lines” oma ekstaasini viiva hüpnoosiga mõjusid reichi-janusele kuulajakõrvale kiiduväärselt hästi.

Pedantsema suhtumisega kuulaja võis ju kahele viimasele teosele ette heita liigset pinget ja kramplikkust, mis olid kuuldavasti ka helipuldi taga resideerivat nokkmütsiga loojahinge pisut pahandanud.

Ülo Kriguli sakraalteose “Kui linnuteede kruusa langeb ingel” värskendav ja jõuline, kohati ka lustakas esitus ning Tatjana Kozlova õrnalt hõljuv ja kulminatsioonihetkel laviinina rulluv “made of hot glass” olid avaõhtul NYYD Ensemble'i vahendusel kõlanud Erkki-Sven Tüüri “Oxymoroni” kõrval ehk festivali parimad eesti heliteosed.

“Oxymoron” omakorda näitas taas, et Tüür jääb äratuntavalt (heaks) Tüüriks igas olukorras ning tema noorusaja

proge-rocki lembus pole jäädavalt kadunud. Vastandeid liitva ja ülesehitavas ühtsuses kulgeva "jäiselt kuuma" teose kolmas neljandik manas vähemalt minu vaimukõrva tükikese kaheksakümnendate alguse Eesti art-rockbändi In Spe peenekoelisest rütmimustrist, mida ei suutnud ületada ei varasemad ega hilisemad sama stiili viljelejad.

Eestimaistest esinejatest jäi silma veel seltskond nimega Ansambel U:, seda juba julge ja riskantse katse eest tabada lühilainelil hõljuvat Stockhausenit. Viimase nn protsessikompositsiooni aegadest pärinev nootide ja helikõrgusteta kirja pandud teos "Lühilained", kus interpreetide ülesandeks on muusikainstrumentide kõrval lühilaineraadioid kasutades reageerida juhuslikele helikatketele, mõjus vähemalt muusikaakadeemia kammersaali õhus tikus kaasakiskuvalt, ehk nagu helilooja seda ise tõenäoliselt sõnastanud oleks: "reis läks korda".

Küberstuudio multimeediaprojekt "Teine kallas" püüdis toita üheaegselt nii silmi kui ka kõrvu ja kujunes suuremalt osalt Monika Mattieseni sooloesinemiseks. Igati "kristlik-modernistlik" püüid live-elektroonika, video, valgusrežiiri ja kostüümide abil puhtale muusikale väärtuslikku lisamärgi luua ei andnud iseenesest sugugi halba keedust.

Siinkirjutaja maitsmismeeltele said liigseks piprateraks vaid heliroogade vahel serveeritud Ene-Liis Semperi videod, mis tundusid muusikast saadud elamust pigem lagundavat kui tervikusse liitvat. Õnneks täitis etendusele koondnime andnud ja ka selle säravaks naelaks kujunenud Toivo Tulevi teoses "Teine kallas, vaikuses hommikune vihm" kujuteldava visuaalse tühiku helilooja enda video.

Kõlaline kaardistaja Köner

Peaaegu pimedas Kanuti gildi saalis, ainsa seina poole keeratud kahvatu lambi valgelt laotas Thomas Köner laiaili Põhja-Prantsusmaa kõleda mägismaa kaardi. Reljeefi kujutavatest samakõrgusjoontest helivärvide kõrgusjooni välja lugev ja edastav sakslane liikus enda kaardistatud kõlamaailmas eksimatult, andmata vajalike suunanurkade leidmiseks kompassi ka publikule. Seepärast kulges oma asukoha määramine Köneri joonistatud helikaardil küll kobamisi, kuid kaugemale ja sügava-

Stefano Scodanibbio suure sisendusjõuga maagiline muusika muutis EMA kammersaali suisa šamaanitelgiks.

FOTO EESTI KONTSERDI ARHIIVIST

male sisenedes ning maastiku omapäraga harjudes võis end kõlalise orienteerujana üha kindlamalt tunda.

"Kõlaline kaardistamine: Vence'i kuru", etendus kvadrofoonilise surround-heliga, kandis endas mäekurus liikumisele omaselt tasapisi tihenevaid ja pea kohal koomale tõmbuvaid massiivseid heliseinu, mis kuulaja ümber koondudes ta endasse pakkisid. Samal hetkel oli võimalik avastada, et evid endas võimet läbi esmapilgul läbimatute seinte liikuda,

Interpreeptide ja heliloojate hiilgavat rida säratas veelgi kahe elava klassiku, Steve Reichi ja Gavin Bryarsi esmakordne ilmumine Eesti publiku ette.

kohata uusi ja uusi kõrgmassiive ning nendevahelisi tuhmilt valgustatud koridore, mis kõik kokku moodustavad Köneri meekärjekujulise kõlauniversumi.

Kontrabassišamaan Itaaliast

Stefano Scodanibbio on mees, kelle käe all annab kontrabass kuulajale võimaluse ekselda "muusikalises teispoosuses, nähes helisid ja kuuldes värve", kelle mäng on John Cage'i sõnul absoluutselt maagiline ning kelle pidevate koostööpartnerite hulka kuuluvad Terry Riley, Markus Stockhausen ja Arditti String Quarteti liikmed. Umbes tunnisel kontserdil seikles itaallane talle omase tulisusega enda ja teiste omamaiste heliloojate, muu hulgas ka huvitava elu- ja loomesaatusena Giacinto Scelsi sulest pärinevatel noodiridadel.

Kahekesi oma lemmikpilliga vaba ruumi viimase kui kuubikuni pinge ja vibratsiooniga täitnud võlur-virtuoos näitas, et tavakäsitluses soolopillina kohmakas ja kogelev kontrabass võib õige peremehe käes kaotada igasuguse talle omistatud vanataadilikkuse ning muutuda välejalgseks, kärmete liigutuste ja jõulise trubaduurihäälega noorukiks. Lisaks tavapärasele jutlemisele oskas too pill vajadusel ka Röövel-Ööbikuna vilistada, armunud neiuena ohata ja sosistada ning vallatu lapsena ennastunustavalt kilgata.

Kontserdi lõpetanud rohkem kui kahekümne minutise teosega "Voyage Started" suutsid instrument ja tema käskija EMA kammersaali suisa šamaanitelgiks muuta. Scodanibbio suure sisendusjõu ja maagilise kõlavärviga muusika mõjus retseptoritele nagu salapärestest maarohitudest tõmmis, vallandades oma meditatiivse kulgemisega teadmata sihi suunas tundmatute hallutsinogeenidega rikastatud viirukivine, mille keskmes šamaanitrummi asemel akadeemilist õhtumaa instrumenti "põristav" loitsija.

Kuuekümnendate psühheedeelne rock, seitsmekümnendate elektrooniline proge, üheksakümnendate progressiivne techno ja ambient, rääkimata maailmamuusika rikkalikust pärandist, tunduvad olevat need paralleelid, mida võiks väljaspool süvamuusikat tõmmata Scodanibbio enda müstilise, nüansirikka ja ajas rändava loomingu iseloomustamiseks.

Vaimustusest tuli tahtmine taas läbi lugeda Patrick Süskindi maagiline ühemehenäidend "Kontrabass".

Kui nüüd on mööda saanud

TÕNIS KAHU

Ma ei kavatsegi teeselda, et see siin oleks miskit moodi arvustus. Kontsertidest on aega mööda läinud ja ma ei mäleta üksikuid helisid enam kuigi selgelt. Niisiis sorin oma mälus ja mõtetes hoopis teisel eesmärgil. Et moraliseerida, pisut polemiseerida – seda kindlasti. Eeskätt aga vahest selleks, et lihtsalt küsida. Igatahes polnud seekordne NYCD minu jaoks lihtsalt koht, kus käia muusikat kuulamas.

Tavaliselt sattusin kontsertide vahel ikka ja uuesti kokku ühe eesti muusikuga. Ma ei ütle siin tema nime, sest a) ma ei ole temaga selles osas kokku leppinud, ning b) ma hakkam talle hetke pärast tahes-tahmata omistama mõtteid, mida ta öelnud ega ehk isegi mõelnud ei ole. Aga tegelikult toimusid need vestlused päriselt ja toitsid kõike seda, mida ma muusikast enesest festivali aegu kinni püüdsin. Kuidagi kukkus nii välja, et mina pidanuks meie vestluses justkui neid edumeelseid ja tema neid konservatiivseid aateid kaitsma. Tema pidas lugu tonaalsusest muusikas, selle võimest tõelisi tundeid edasi anda ning mina hoidsin kinni kohustusest ülistada müra- sid, katkestusi ja muid tähendusstruktuuri lõhkuvaid heliüksusi. Võib öelda, et meie vestlused algasid tema kriisita just – tema võimetusest armastada uue helikunsti radikaalsusi, isegi kui ta neist mõistuslikult aru sai. Mida siis too uus muusika ikkagi väljendab? Kas need ikka on emotsioonid? Kuidas me emotsioone üldse mõistaksime? On need kurbus, rõõm, viha, lein ja muu seesugune? Või kas äkki pole nii, et meid sunnitakse kõiki neid emotsioone sootuks uuesti defineerima?

Igatahes, pärast üht kontserti tulin ma lagedale kompromissiga, mis tundus tol hetkel nii mõndagi selgitavat. Nõnda siis, ütlesin talle, pole emotsioonide puhul ehk oluline, kas nad representeerivad mingit konkreetset meelteseisundit, väljendavad mingeid tundeid. Pole tähtis, kas meil õnnestub see muusika millekski reaalsesse ellu puutuvaks tagasi tõlkida. Hoopis muusika mõju ise, mis

Steve Reich. Teised võivad vaid aimata, kuidas on elada teadmisega, et oled hetkel suurim elav klassik.

tahes nimega me seda ka ei nimetaks, on oluline. Me oleme lugenud muinasjutte ja teame, kuidas terve linnatäis rahvast vilepilli saatel tantsu vihtus. Või siis tulevad meelde sireenid, kellega Odysseus nii hädas oli. Sellistes olukordades on muusika justkui ülim narkootiline ekstaas. Tähtis on, et me ei oska seletada, mis meiega tegelikult toimub. Me ei suuda

olukorda kontrollida ja me ei suuda temast vabaneda. Terviklik, mõistlik ja mõistuslik inimene peaks seda muidugi suutma, kuid seda inimest ei ole enam olemas – kas või juba selle tõttu, mida Freud tema kohta avastas. Ja veel alles selle vapustuse mõju all lakkame me küsimast, mida need helid tegelikult tähendavad. Me oleme ohvrid, me oleme

nakatatud, see helide impulss tungib otse meie kehasse ja valitseb seal.

Ma usun, et nii räägib inimene, kes üritab muusikale komplimenti teha. Ta tahab öelda, et helid on tugevamad kui see, mida ta neist mõelda oskab. Ja kui siit konkreetse festivali juurde tagasi tulla, siis miks mitte rääkida tema nimest? Hea küll, ma saan aru, et see on suuresti lihtsalt *slogan* ja me ei peaks sinna teab mida sisse lugema, kuid siiski... See, mida ma eelmises lõigus kirjeldasin, võiks olla üks mõeldavaid nüüd-muusika manifeste. See tähendab täiuse otsingut praeguses hetkes, keeldumist minevikule mingeid võlgu maksmast ja tulevikku kuidagi õigustamast ja ette nägemast. See kõlab radikaalselt ja jõuliselt. Küsimus on ainult selles, kas ta seda ka päriselt on.

Võiks proovida seesuguse nurga alt meenutada kaht selle aasta olulist kontserti. Gavin Bryars'i ansambli mängitud muusika näis ühtpidi minu jaoks rääkivat vanadest, endistest asjadest ja nende aegumisest. Aga tema idee polnud minevik, vaid toosama olevik. Ta kirjeldas pigem mäletamise protsessi, asjade ära panemise, nende oma koha leidmise protsessi. See oli oma meeolulult hetkiti väga elegeiline kontsert, sest helid kirjeldasid olukorda, kus me minevikule enam ligi ei pääse, kus me oleme temast ära lõigatud. Seega näis kogu nukrus varisevat sellesse praegusesse hetke, see hetk venis välja, deformeerus, nihutas kuulaja ajataju. Ma olen seda varemgi öelnud ja kordan veelgi – too minimalismi ideedest alguse saanud muusika on rohkem kui korra muutnud oma toimivaks relvaks igavuse, mida ta sisendab. See kõlab kui *zen*-budism, kuid just igavuse, vaikelu, paigalseisu jõule järele andes võime jõuda ülevuseni, igatsuseni, hõllanduseni.

Steve Reichi "Drumming" vaatas pigem tulevikku, aimas ette, kujundas seda. Oma eesmärkide saavutamisel oli ta meetoodilisem, isegi masinlikum (just nagu mängutoos on masin). Kuid ka tema näis lähtuvat ideest, et kui (peaaegu) mitte midagi nähtavat, tajutavat ei juhtu, siis hakkavad võimust võtma illusioonid. Tema teose tehniliseks aluseks olid väga konkreetsed põhjuse-tagajärje seosed; kuid tulemus, läbi lihtsa korduse, peab olema ilmutuslik. Just nagu ka keel, milles me Reichi-kogemust kirjeldame, võiks olla pigem lähedal religioossele.

Küsimus pole siinkohal ainult sel-

Maailmas on kujuteldaval hulgal inimesi, kes pole kuulnud nootigi Karlheinz Stockhauseni muusikat. Aga nad teavad teda kui "paha" meest, kes julges avalikult nimetada 11. septembri terrorirünnakut suurimaks võimalikuks kunstiteoseks.

les, kas need kaks kuuluvad miskitpidi kokku, vaid selles, kuhu nad üldse kuuluvad? Ma kujutan seda nüüd-hetke ette kui liberaalset, intuiitivist maailma, mis ületab piire kõrge ja madala vahel. Kui me võtame ära Estonia kontserdisaali harda, "klassikale" osutava atmosfääri, siis võiks vähemalt Reich ja kohati ka Bryars töötada samamoodi nagu suur osa popkultuurist. Nii üks kui teine kuulub lõputult paisuvasse organismi, kus iga element mahub teise kõrvale ära ja pole põhimõtteliselt parem kui teine. Ja kogu NYFD-festival oli seesuguse organismi mudel – tema mitmekesisus sisaldas elektroonilist *ambient*'i, improvisatsiooni, mida tahes.

Kui me võtame ära Estonia kontserdisaali harda, "klassikale" osutava atmosfääri, siis võiks vähemalt Reich ja kohati ka Bryars töötada samamoodi nagu suur osa popkultuurist.

Ma ei kasuta sõna "postmodernism", kuid me räägime ju temast, eks ole? Olen nõus, et see on minu ja minusuguste isiklik probleem. Me tuleme popkultuurist, väljastpoolt pühadusi ja kui me läheme n-õ tõsise muusika kontserdile, ei kavatse me tunnustada tema autoriteeti. Me ei kavatse välja teenida õigust temaga suhelda, me lihtsalt tunnustame fakti, et – tuues siinkohal suvalisi näiteid – Reichi ammune "Come Out" kõlab kui *hip-hop* ja tema hilisem "Music For 18 Musicians" justkui *house*.

Muidugi ei taha ma väita, et see uus muusika tuleks välja teenida nii, et me lepiksime tema partituuri matemaatiliste keerukuste ja kommunikatiivsete tõrksustega. Me võime tõepoolest seda kõike ignoreerida ja tegelda üksnes helide enestega ainult sellesamas nüüd-hetkes – see on viis seda maailma remiksida, ka nii võib ju öelda. Aga aeg-ajalt on mul tunne, et ka selles uues muusikas ei ole kõik pealispinnalt välja loetav. Et on olemas fassaad ja midagi seal varjus. Ja et tegelikult väljendab ta siiski midagi ja mitte ainult ei masseeri me keha, (tihti küll õigustatud) lootuses, et ka vaim ärkab. See, mida ma vist tegelikult küsin, on küsimus uue muusika poliitilisest tähendusest.

Pärast New Yorgi terrorirünnakut ütles Karlheinz Stockhausen, et see oli "suurim kujuteldav kunstiteos kogu kosmose jaoks", et üheainsa hetkega saavutas juri mõistus selle, mille kallal muusikud kümme aastat edutult vaeva näevad. "Selle kõrval," lisas ta, "oleme meie, heliloojad, tühised." Hea küll, kõik ütlevad, et Stockhausen on hull, kuid see ei ole muidugi nii lihtne. Tema kirjeldus asetab kogu radikaalse kunsti teistsugusesse, ebamugavasse valgusse, otse kõrvuti terrorismiga. Sest vaadake, niipidi nähtuna see muusika ju tähendab midagi. Mis siis, kui ta on kuri? Mis siis, kui ta on vägivaldne? Mis siis, kui too turvaline nüüd-hetk kui ideaal ei ole üldse piisav, et sellest muusikast aru saada. Mis siis, kui radikaalsus kunstis on üks asi, mis maailmas valesti on? Ja mis siis, kui me sisimas võitleksime näiteks tema õiguse eest just seda olla?

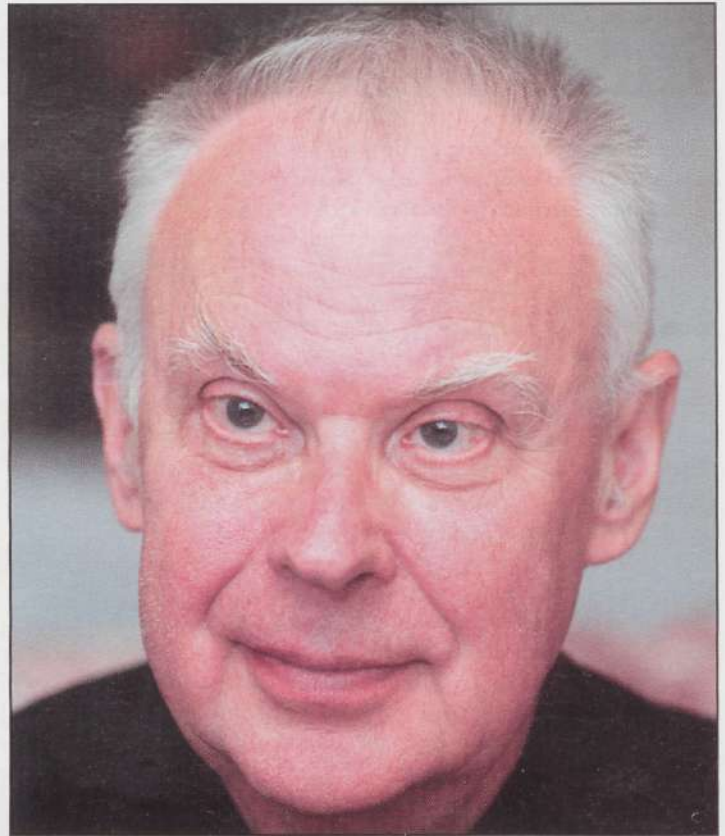
Nii et kui keegi minult järgmine kord küsib emotsioonide kohta uues muusikas, ei ole mul vahest enam nii lihtne nii liberaalselt vastata. Või üleüldse vastuseid vältida.

Tambergi teose esiettekanne Detroidis

Kolmel õhtul, 24., 25. ja 26. oktoobril kõlas Detroidis sealse kontserdimaja juurdeehituse avamise puhul uus teos Eino Tambergilt. "Festive Music" on loodud Detroidi Sümfooniaorkestri ja Neeme Järvi tellimusel. Helilooja jäi oma teose ettekandega väga rahule, emotsionaalse inimesena kasutab ta orkestrit iseloomustades sõnu "hiilgav" ja "vaimustav". See, et uus teos juba esimeses proovis hästi kõlas, näitab Tambergi arvates, kui kõrgele tasemele on Järvi suutnud orkestri tõsta. Eesti dirigent töötab Detroidi orkestriga 13. hooaega.

Eino Tamberg naasis Ameerikast meeleolu ülendavate muljetega nii oma teose ettekandest kui ka Detroidi muusikute klassikatõlgendustest.

FOTO HARRI ROSPU

RETRO

Muusikasündmusi Eestis sada aastat tagasi

7. detsembril esines Narva saalis Võitleja Rudolf Tobias koos Peterburi Keiserliku Teatri lauljatega, kavas oli ka eesti rahvalaule.

9. detsembril teatas ajaleht Revaler Zeitung soome lauljatar, sopran Maikki Järnefelti kontserdist Tallinna Börsisaalis koos abikaasa, tuntud soome helilooja Armas Järnefeltiga.

13. detsembril otsustas Vanemuise seltsi "pääkoosolek" 104 poolt- ja 34 vastuhäälega ehitada uue teatrihoone Aia uulitsa äärde, mitte enam Jaama tänavale mahapõlenud maja asemele.

14.–26. detsembrini tähistati Eesti linnades ja teistes asulates ajalehtedes hellitavalt "lauluisaks" kutsutud F. R. Kreutzwaldi 100. sünniaastapäeva laulu- ja muusikaseltside parimate kollektiivide esinemisega.

21. detsembril "pandi koolilaste osavõtul Kaarepere ministeeriumikoolis toime lastepidu, kus kavas väljavalitud jaod vene ooperist "Elu tsaari eest" ning

Sada aastat tagasi oli Punscheli koralliraamat igas Eesti kodus ning vajadus ka 12. (täiendatud) trüki järele olemas.

mitmed eesti- ja venekeelsed laulud".

22. detsembril ilmus 12. trükk tsenzorilt loa saanud "Punscheli nelja healega Lauluwiiside-raamatust", mis maksis 3 rubla.

26. detsembril toimus Põltsamaa kihelkonnas Lustiveres kirjandusõhtu, kus inspektor A. Anson "seletas, mis grammofon on, ja näitas tema üksikuid jagusid. Kõnede vahel laulis ja mängis

kohtu-uurija grammofon".

Samal päeval "pani Tallinna selts Walwaja toime vaeslaste jõulupuud, kus ettekanded seltsi segakoorilt ja viiulite ansambliilt K. Ärtise juhatusel. Aga mitmed sellepärast pole võinud jõulupuule ilmuda, et neil mitte midagi jalga ega selga pole olnud panna".

Tallinna muusikasõbrad rõõmustasid jõulu teisel pühapäeval Ajutises teatris esietenduvat Ziehreri opereti "Hulkur" esietenduse üle, kuid õhtuse etenduse ajal, kui teatri ees tänaval pasunatega tulekahju kuulutati, tekkis teatripublikul arvamusi, et teater põleb. Ärevuses tormati ukse poole. Teatri tuletõrjujad sattusid sellest omakorda paanikasse, panid tuletõrjepritsi tööle ja kastsid publikut veega. Alles siis, kui tulekahjust teatavad pasunahelid olid kaugenenud ja orkester hakkas lustilist marssi mängima, rahvas rahunes ja etendus võis jätkuda.

Koostanud Heino Rannap

Külas Kriisadel

Eesti Orelisõprade Ühing on usin nii omade kui ka naabrite oreleid uudistama. Alles tänavu mais käidi Riia, Lõuna-Liivimaa ja Kuramaa kirikuid uurimas, kuid juba 5. ja 6. septembril vaadati üle need Kriisade pillid, mille juurde eelmistel trettidel veel ei jõutud. Olgu öeldud, et vendade Kriisade kahekümnest 1900–1939 ehitatud orelist on tänaseks alles kuusteist, üks neist Petseris, millest seekord jäädi linnulennult küll kümme-konnan kilomeetri kaugusele. Marsruut kulges nii: Rapla (üks viimaseid pille aastast 1938) – Türi (1931) – Urvaste (1938) – Rõuge (1930) – Vana-Roosa (1900, esimene kirikusse ehitatud, vaid kuue heliseva registriga pill) – Võru (1913) – Vastseliina (1911); tagasiteel põigati sisse veel Nõo kirikusse, kus asub firma Walcker poolt põhjalikult kohendatud Eesti oma meistri J. A. Steini instrument 19. sajandi algusest.

Mõistagi kujunes reis erialaliselt kasulikuks, emotsionaalse kulminatsiooni aga pakkus hoopis Kriisa talu, kus olid elanud juba meistrite dünastia vanavanemad. Siit oli läinud lähümbrusse koduväideks esimene trio: oreliehituses põhiliselt tislertööd teinud Jakob, peenmehaanikas tugevaim Tannil ja vendadest vanim Juhan, kes ehitas möödunud sajandi algul uhke kahekorruselise häärberi, millest saigi ettevõtmiste keskus. Praegu peavad talu otsesed pärijad, kõpitsemisest kumab hoolt, hoogu ja pieteeti. Eestimaa on ilus, nii orelitelt kui ka inimestelt!

Nüüd aga nuumavad orelisõbrad tasapisi oma rahapörsakesi, sest tuleva aasta plaanid on õige ahned – Prantsusmaa ja Pariis!

Ivalo Randalu

Kolmas muusikakoolide loomingupäev

Lasnamäe Muusikakoolis toimus 18. oktoobril järjekordne üle-eestiline muusikaõppurite heliloomingu ja improvisatsioonivõistlus, peakorraldajaks Lasnamäe Muusikakooli õpetaja Tiina Vurma. Arvult kolmandal konkursil osales heliloominguga 17 ja improvisatsioonidega 24 noort muusikut kaheksast koolist.

Võistlus koosnes kahest voorust. Esimeses voorus kanti ette enne võistlust loodud teosed, teises voorus kõlasid improvisatsioonid võistluse vaheajal ette antud karakterteemadel.

Žürii koosseisus Alo Põldmäe, Inga Lehto, Tiit Lauk ja Lenel Rand määras preemiad järgmiselt: heliloomingu peapreemia said nooremas rühmas Sergo Vainomäe (süntesaator, Lasnamäe MK), vanemas rühmas Leila Röömel (klaver, Viljandi MK). Improvisatsiooni peapreemia said nooremas rühmas Marianne Ubaleht (klaver, Lasnamäe MK), vanemas rühmas Lisanna Remmel

ja Vincent Sammel (kitarr ja flööt, Nõmme MK). Publiku lemmik oli Hetlin Hein (klaver, Kostivere Põhikool). Veel jagati eripreemiaid: huvitavaim koosseis – Andres Saluste ja Rauno Oidram (eufooniumid, Lasnamäe MK), loominguaktiivsuse eest – Pärtel Toompere (klaver, Lasnamäe MK), teemale vaimuka lähenemise eest – Andrus Avarand, Rene Tamm, Andres Alert ja Rasmus Riis. Ilusaima loo preemia sai Hanna Vallimägi (kannel, Lasnamäe MK), mitmekülgse loomingu preemia aga Angeelika Oolberg (kannel ja klaver, Lasnamäe MK).

See oli üks tänuväärne ettevõtmine, sest igas koolis on heliloomingu harrastajaid, kellele on vaja anda vaid algtooge. Niisugune konkurss selleks kindlasti on. Kummardus õpetajaile, kes suudavad äratada ja elus hoida laste ning noorte komponeerimispuudlusi.

Alo Põldmäe

Meistrite Kriisade 1930. aastate lõpul ehitatud orel Narva Peetri kirikus.

FOTO TMMI ARHIIVIST

Heli Susi, saksa keele ja Eesti patrioot.

Lauljate õnnitlused sõber Heli Susile

Ajakirjal Muusika on au edastada õpilaste õnnesoovid Heli Susile, kes on õpetanud saksa keelt mitmele lauljatepõlvkonnale ning töötanud konservatooriumis *alias* muusikaakadeemias nelikümmend aastat. Tugeva eestimeelsuse ja isamaaliste vaadete poolest tuntud Heli Susi on saksa keele vaimu ja ilusat hääldust edasi andnud nii solistidele kui ka kooridele. Sageli vabast ajast ja tahtest. Tänu Heli Susi “treeningutele” on eesti lauljad rahvusvahelistel konkurssidel sageli saanud kiita hea häälduse eest.

6. detsembril saab 60-aastaseks pianist ja õppejõud Matti Reimann.

FOTO ERAKOGUST

GUSTAV ERNESAKS 95

“Mu isamaa on minu arm”.
“Rongisõit”. Ooperid.
Riikliku Akadeemilise
Meeskoori asutaja. Laulupidude
üldjuht. Sotsialistliku töö
kangelane, Nõukogude Liidu
rahvakunstnik ja Lenini preemia
laureaat. Kirjamees. ENSV
hümni muusika autor. Eesti
rahvusliku kooslaulmiskultuuri
sümbol.

Üldlaulupeo audirigent. Aasta
1985.

FOTO KALJU SUUR

“Olgu tervitatud Sinu laulikud, Sinu lauljad, Sinu kuulsad koorid, Sinu
uljas noorus!” Ernesaksa sõnad oktoobris 1944.

Kolleegidega ENSV Heliloojate Liidu kongressil aastal 1984:
(vasakult) Hugo Lepnurm, Gustav Ernesaks, Eugen Kapp ja
Boris Körver.

FOTO KALJU SUUR

ARNE OIT 75

Arne Oit on parimaid näiteid sellest, kuidas hea klassikalise kompositsiooniharidusega helilooja läheb ajalukku erakordselt heade estraadilauludega: "Unustuse jõel", "Miniseelik", "Kui ootab sadam", "Meri – tuhandenäoline sõber", "Igavene tuli", "Rocca al Mare", "Sul laulan, Tallinn" jne...

FOTO TMMI ARHIIVIST

**OSTAN VÕI VAHETAN
HELIPLAATE AASTATEST
1960–1990.
Telefon 052 80 605.**

Ajaloolise tõe huvides

Toimetus vabandab eelmises numbris ilmunud vea pärast: René Eespere on sündinud 14. detsembril, mitte 13. detsembril, nagu oli trükitud leheküljel 32.

Hollandlased töid Leetu multimeedia: Orkest de Volharding esitamas Andriesseni "On Jimmy Yancey" videoversiooni; ekraanil jooksevad kaadrid 1920. aastate moest ja tehnikast.

EKSPOSITSIOON

Aktuaalhelid Vilniusest

TIIA TEDER

Üks leedu kolleeg väidab veendunult, et Ida-Euroopas on hea elada, elu areneb mitte aastate, vaid päevadega, kerkivad majad ja sünnivad uued trendid. Vilniuses loodetakse edukat tulevikku seoses praeguse linnaapea Arturas Zuokasega, kes on tõusev täht poliitikataevas, rahva hulgas populaarne, noor ja silmatorkavalt pikk mees. Linn on restaureerimis- ja ehitustandrid täis, paljud kirikud ja kloostrikompleksid korda tehtud ning turiste voorib isegi sügishooajal.

Vilniuse peatänava, katedraalist jõeni kulgeva Gediminase prospekti ääres paiknevad parlamendihoone ja linnahall, aga ka kultuurielu peamised sõlmpunktid – draamateater, muusikaakadeemia ja

majesteetlik ooperimaja, mis on ehitatud kaksikümne viis aastat tagasi ja sarnaneb Soome rahvusooperiga. Kõrghooneid püstitatakse kesklinnast väärrikasse kaugusse, Nerise jõe teisele kaldale, kus need rohekast klaasist ja metallist hiiglased taeva poole sirutuvad nagu märgid majandustõusust ja arengust.

Erinevalt Vilniuse tänavatest pole Leedu muusikaelu kiiresti uuenenud. Kultuuri infrastruktuur on raskepärane ja muutused aeglased. Enamik nõukogude ajast riigieelarvelisi asutusi omab seda staatust siiani. Nii on näiteks Leedu filharmoonias palgal koguni kuus kollektiivi: kaks keelpillikvartetti (Vilniuse- ja Čiurlionise-nimeline), Leedu Rahvusorkester ja Kammerorkester, ansambel Musica Humana ja Kaunase

*Võib-olla armastatakse
Leedus liigagi palju
traditsioone.*

koor. Neil kollektiividel on seljataga 30–40 tegutsemisaastat samade kunstiliste juhtide käe all.

Võib-olla armastatakse Leedus liigagi palju traditsioone. 1960. aastal tudengitest moodustatud kammerorkestrit juhhib tänapäevani selle rajaja Saulius Sondeckis ja praegu üsna noorusliku koosseisuga Leedu Rahvusorkestri peadirigendiks on juba nelikümmend (!) aastat Juozas Domarkas, vene akadeemilise kooliga maestro. Mõlemad on teenekad mehed, kuid väidetavalt pole kammerorkester juba ammu enam samasuguses vormis kui kõrgaegadel.

Leedu Rahvusorkester tegutseb filharmoonia koosseisus väga edukalt. Välisturneede loetelu on muljetavaldav ja kollektiiv gastroleerib igal suvel. Kodusaalis esineb rahvusorkester laupäeviti ja enamikku kontsertidest dirigeerib Robertas Šervenikas. Rahvusorkestril on tõsiselt võetav konkurent – Leedu Riiklik Sümfooniaorkester. Gintaras Rinkevičiuse loodud kollektiiv kasvas välja noorteorkestrist ja sai riikliku staatuse kümme aastat tagasi. Riiklik orkester esitab põhiliselt standardrepertuaari,

aga filharmoonia orkester kannab ette ka nüüdismuusikat ja leedu heliloojate teoseid.

Leedu Filharmoonia Ühing asub Vilniuse linnahalliks ehitatud majas sest-peale, kui Vilnius sai tagasi Leedu koosseisu, 1940. aastast. Saja-aastane hoone paikneb vanalinna keskel, Aušros Vartai kõrval. Majas on 700-kohaline piduliku disaini ja hea nähtavusega saal, lai rõdu ulatub päris lae alla. Saal on sobivaim kammerorkestri esinemisteks, sest lavapind on väike, 90-liikmeline sümfooniaorkester mahub vaevu ära. Filharmoonial on ka kena akustikaga kammersaal.

Filharmoonia asejuhi Ruta Prusevičiene sõnul elati kontserdielu suurim mõõn üle üheksakümnendate keskel, mil inimesed olid vaimselt rusutud ja vaesed ning ei käinud kontsertidel. Leedu filharmoonia korraldab aasta jooksul umbes 600 üritust Leedus ja väljaspool. Kontserdipiletite hinnad on erinevad, näiteks õhtustel sümfooniakontsertidel 70–200 krooni. Festivalidest on suurim Vilniuse muusikapidu, mis hõlmab laia spektrit muusikat. Käesoleva sügise tippündmus on festival “Sounds of Sweden”, kus osalevad The Real Group, Norrköpingi Sümfooniaorkester, Eric Ericsoni kammerkoor ning leedu ja rootsi muusikute segaansamblid. Ainus eesti esi-neja sügishooaja bukletis on Arsise kella-de ansambel, mis kaunistab filharmoonia jõuluprogrammi.

Möödunud sajandi seitsmekümnendatel aastatel sündisid just leedu heliloojate loomingus n-ö nõukogude muusika uued moevoolud. Tollaste tippheliloojate Kutavičiuse, Barkauskase jt looming levib praegu rahvusvahelisel areenil. Põlvkond noorematest liigub rahvusvahelise tuntuse suunas Onute Narbutaite, kelle loomingu-st andis firma Finlandia Records hiljuti välja neli albumit. Vytautas V. Jurgutise teostest ilmus sügisel Rootsi firma Caprice väljaandes super-audio-CD, mida esitleti festivali “Gaida” ajal.

Leedu Muusika Infokeskuse juht Daiva Parulskiene on tõeline leedu muusika patrioot ja väga hea suhtleja, tõenäoliselt ülemaailmsetes muusikaring-kondades kõige tuntum leedu muusik. Muusika infokeskus annab regulaarselt välja ajalehte leedu heliloomingu uudistega, valmistab noote, on tootnud mõnisteist CD-d ja laitmatu inglise keeles internetilehekülje. “Meie olukorda ei saa võrrelda Eestiga,” räägib Daiva. “Eestis

on olemas sellised heliloojad nagu Arvo Pärt ja Erkki-Sven Tüür, kelle looming on riigile nagu visiitkaart. Meil pole nii tuntud nimesid.” Daiva seitsme aasta pikkune pingutus kannab vilja, sagedavad leedu muusika ettekanded välismaistel festivalidel ning just infokeskusest on alguse saanud plaadiprojektid rahvusvahelise mainega firmades. Leedu Heliloojate Liitu kuulub 150 liiget, neist 90 on heliloojad ja esimehe Remigijus Merkelyse sõnul neist 25 on sellised, kelle muusika kõlab tihti kontserdisaalides. Heliloojate Liidu hea lobitöö on viinud selleni, et kultuuriministeerium maksab 10–12 heliloojale aastas “heliloojapalka”, tegelikult igakuist stipendiumi, mille suurus sarnaneb Eesti keskmise palgaga.

Heliloojate Liit asub Mickevičiause tänaval, jalutusteekonna kaugusel parlamendi majast, paarsada meetrit Eesti Vabariigi saatkonna moodsast hoonest. Heliloojate Liidu maja meenutab analoogilist ehitist Tallinnas Lauteri tänaval ja on ümbritsetud heliloojate kortermajadest. Liit, mille peamine sissetulek on üüriraha, tegutseb aktiivselt ja korraldab mitu festivali aastas. Lisaks nüüdismuusika festivalile “Gaida” on liidu suuremad muusikaprojektid “Jauna Muzika”, kus peatahelepanu elektronmuusikal ja multimeedial, noorte heliloojate päevad Druskininkais ja muud nüüdismuusika kontserdid. Merkelys rääkis, et mullu korraldas liit seenioride festivali, kus mängiti vanema põlvkonna autorite loomingut.

Remigijus Merkelys on helilooja-

Leedu Heliloojate Liidu hea lobitöö on viinud selleni, et kultuuriministeerium maksab 10–12 heliloojale aastas “heliloojapalka”, tegelikult igakuist stipendiumi, mille suurus sarnaneb Eesti keskmise palgaga.

te juhina uus mees. Eelmine esimees Gintaras Sodeika siirdus kultuuriministri asetäitjaks. Ka Merkelysel on tähelepanuväärne karjäär seljataga, aastaid oli ta Leedu raadio muusikasaadete peatoimetaja ja rajas seal 1998 klassikaprogrammi, mis oli kuuldav Vilniuses ja Kaunases. Kaks aastat tagasi suleti klassikaraadio Leedu televisiooni võlgade tõttu, kuna Leedus on televisioon ja raadio ühiskompanii. Remigijus Merkelys on kogenud festivalikorraldaja, juba 1992. aastal asutas ta festivali “Jauna Muzika” ning juhib nüüd kuuendat hooaega festivali “Gaida”.

Meie NYD-festivali ja Riia “Arena” sõsar “Gaida” (“Heli”) toimub igal aastal ja selle peakorraldaja on heliloojate liit. Imetusväärne, et sedagi festivali tehakse “projektipõhiselt”, st ilma püsitoetuseta riigieelarvest, koostöös filharmoonia ja välissaatkondadega. “Gaida” toimus tänavu kolmeteistkümnendat korda, 9.–20. oktoobrini. Programmi naelad olid nagu meie NYDilgi Gavin Bryarsi ansambel ja keelpillikvartett Arditti, lisaks välismaistest esinejatest Rootsi KammerensembleN ja Hollandi Orkest de Volharding. Festivali külalishelilooja oli itaalia nüüdismuusika täht Luca Francesconi. Mul õnnestus osa saada festivali alguspäevadest. “Gaida” hõlmas ka muusikateatri lavastusi ja neist tähtsaimaga üritus ka algas.

Ooperballeti “Ignis et fides” (“Tuli ja usk”) tellis Bronius Kutavičiuselt Leedu president. Vabaõhu variant esitati suvel Trakai lossi pargis kuningas Mindaugase kroonimise 750. aastapäeva pidustustel, teistkordne esietendus oli Vilniuse ooperimajas festivali “Gaida” avaõhtul.

Teose stsenaariumi koostas ajaloomaterjalide põhjal helilooja ise koos Gintaras Beresnevičiausega, lavastas Jonas Vitkus. Esimene vaatus räägib Leedu esmamainimisest aastal 1009 seoses piiskop Bruno tapmisega paganate poolt, teine vaatus näitab Leedu ajaloo ainsa kuninga Mindaugase kroonimist ja ristiusu vastuvõtmist. Lauldakse preisi, ladina ja leedukeelseid tekste. Vaatused olid üles ehitatud rituaalsete massistseenidena, täis deklaratiivset taevasse vaatamist ja käteringutusi, rahva ringmänge ja usumeeste koore, paganlikult maadligi kalpsavaid baleriine. Tänu heale kunstnikutööle oli ilus vaadata neid uhkete kostüümide ja butafooriaga pilte, mis meenutasid olümpiamängude kultuuriprogrammi või

Eurovisiooni lauluvõistluse vaheajakava, kus inimrühmad marsivad üle lava ning võimas laulukoor vaheldub solistiga. Kodune tundus ka see, et lõpustseenis ilmus lavale Vanemuise moodi habemik, kes kannelt mängides kandis ette ballaadi ennemuistsest ajast.

Kuigi pilt oli ilus ja muusika kerge kuulata, tundus lavalt paistev-kuuldav külm ja kummaliselt üldine. Vaid kuningas ja kuninganna ilmutasid lühikeses stseenis inimlikke tundeid, vahetades omavahel mõtteid (*bel canto*'t laudes), kas saatus on neile valikut ette näinud. Keskaegne kirikumuusika ja leedu rahvalaulu *sutartine* helimaailm on Kutavičiuse muusikas orgaaniliselt ühte kasvanud, ei kontrasti ega konflikti. Ballettooper jättis mulje, nagu polekski leedu ajaloo sõlm-punktides valatud verd ega lõigatud päid otsast.

Väga kõrge tasemega klaveriduo Rita ja Zbignevas Ibelhauptase festivalikava oli postminimalistlikust muusikast. Juozapaitise, Langi, Sodeika ja Knapiku mõrkjakõlalised ja helikordustel rajanevad teosed meenutasid Raimo Kangro stiili. Põnevaim leedu helilooja oopus, mida festivali küllastades kuulsin, oli Orkest de Volhardingu kavas: Zita Bružaite "Fading Dance", mis sisaldas turvaliselt peidetult džässivihjeid, värskeid kõlaleide ja puänti. Volhardingu kava peateos oli Andriesseni "On Jimmy Yancey" tänavu valminud videoversioon, ekraanil jooksmas veidrad kaadrid 1920. aastate moest ja tehnikast.

Kontsertide arvult oli "Gaida" meie NYDist väiksem ja umbes pool esitatud muusikast oli leedu heliloojatelt. Peale eespool mainitud väliskülaliste oli kavas veel ukraina helilooja Alla Zagaykevychi kammerooper "Numbers and Wind", festivaliorkestri Gaida Ensemble'i kontsert, Rahvusorkestri kontsert David Geringasega, kammermuusika galakontsert jm. Linn oli "Gaida" reklaamidega ohtrasti kaunistatud ja festival tundus olevat neil päevil Vilniuse peasündmus.

Sakslased töid Leetu ristiusu: mõõga pühitsemine ning kuningas Mindaugase kroonimise stseen Kutavičiuse ballettooperist "Ignis et fides".

Eesti Muusikaakadeemia kontserdid detsembris 2003

7. detsember kell 16.00

Estonia kontserdisaal
EMA sümfooniaorkester
dirigent Paul Mägi
solist Edmunds Altmanis
(klarnet)

9. detsember kell 18.00

EMA kammersaal
prof Mati Palmi
LAULUKLASS
klaveril Merike Käver

10. detsember kell 18.00

EMA kammersaal
IMPROVISATSIOONID
muusikas ja näitekunstis

13. detsember kell 16

EMA kammersaal
EMA üliõpilaste
JÕULUKONTSERT

14. detsember kell 13.00

Tallinna toomkirik
orelitund – KRISTEL AER

14. detsember kell 18.00

Niguliste kirik
magistrikontsert
Eesti Filharmoonia
Kammerkoor
Tallinna Kammerorkester
dirigent RISTO JOOST

Sissepääs muuseumi piletiga

15. detsember kell 16.00

EMA kammersaal
Mati Mikalai
KLAVERIKLASS

16. detsember kell 18.00

EMA kammersaal
magistrikontsert
JULIA LAPINŠ (sopran)
klaveril Merike Käver

17. detsember kell 19.00

EMA kammersaal
magistrikontsert
KÜLLIKI KUULMANN
(klaver)

19. detsember kell 18.00

EMA oreliisaal
Toomas Trassi ja Andres
Uibo ORELIKLASS

28. detsember kell 13.00

EMA oreliisaal
orelitund – ANDRES UIBO

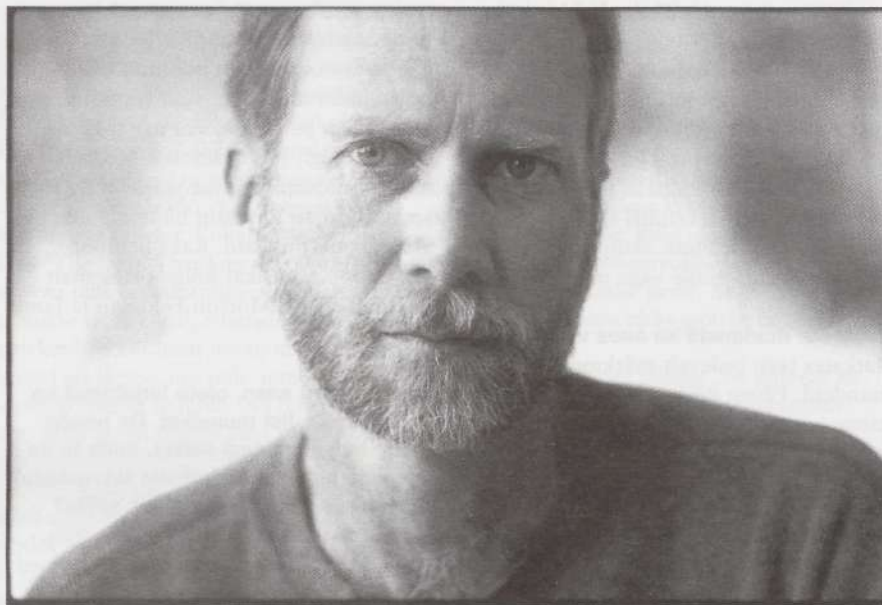
Kontsertidele sissepääs tasuta

Sõltumatu Alaska heli- looja John Luther Adams

ERKKI LUUK

John Luther Adams (s 1953) on USAs Alaskal elav "klassikaline" helilooja. Adjektiiv "klassikaline", tõsi küll, on tugeva kahtluse all – Adams ise seda igatahes eitab. Sellele vaatamata on tegu klassikalise hariduse saanud heliloojaga, kes umbes kakskümmend viis aastat tagasi kolis elama Alaska boreaalsetesse metsadesse ja on seitsaadik teinud palju nii Põhja-Ameerikas kui ka siinpool ookeani kuulsust võitnud muusikat.

John Luther Adams õppis kompositsiooni James Tenney ja Leonard Steini käe all California Institute of the Artsis, tema teiste õppejõudude hulka kuulusid näiteks Harold Budd, Mel Powell ja Morton Subotnik. Helilooja nimekatest koostööpartneritest mainin ruumipuudusel ainult kolme: California E.A.R Unit, Bang on a Can ja Paul Dresher Ensemble. Helikeelelt sarnaneb ta eestlase jaoks kõige rohkem ehk Arvo Pärdiva, kuid see võrdlus on täiesti formaalne ja tuleb üldisest stiililis-žanrilisest jaotusest. Adams on Pärdist vähem dramaatiline, emotsionaalselt ühtlasem, ühe, enam-vähem pidevalt ja kergelt lainetava, helile ja meloodiale keskendunud intensiivsusega. Annan sõna heliloojale endale: "Tahan lahkuda kompositsioonist ja "palast" muusikasse kui tervikusse. Ma ei soovi enam olla muusikast väljaspool, kuulates seda kui eraldi seisvat objekti. Tahan asustada muusikat, olla täielikult kohal ja kuulatleda ses mõõtmatu ruumis, mida Malevich nimetas "puhta tunde kõrbeks". Need üht tema peateost, 2003. aastal ilmunud "In the White Silence'it" (edaspidi tuleb sellest plaadist pikemalt juttu) saatvad sõnad sobivad praegu ilmselt iseloomustama ka John

John Luther Adams on keskkonnakaitsjast helilooja, kes otsustas kakskümmend viis aastat tagasi kolida Alaska vaikusesse.

Luther Adamsi üldisemaid kunstilisi taotlusi.

Esitasin heliloojale e-posti teel mõned küsimused.

Kui ma õigesti aru sain, kolisite te Alaskale seoses oma keskkonnakaitselase tegevusega. Millised tunded teid selle kohaga sidusid?

Kasvasin üles mitmes erinevas kohas, mis pani mind tundma sügavat, väljendamatut nälga koha järele, kuhu ma tõeliselt kuulusin. Alaskale tulin esmakordselt 21-aastaselt. Sellist ruumi, valgust, vaikust ja ajatust nagu seal polnud ma kogunud kusagil mujal. Teadsin kohe, et olin leidnud kodu.

"Kontrollin klaveril oma paberil olevat tööd. Ma ei mängi väga hästi. Niisiis eeldan, et kui miski kõlab normaalselt minu ettekandes, on asjaga tõenäoliselt kõik kõige paremas korras."

1970-ndatel ja varastel 80-ndatel töötasin keskkonnakaitsjana, et aidata päästa Alaskat ülearengust, ja see töö on üks kõige rahuldustpakkuvamaid kogemusi mu elus.

Kas te näete looduses jumalat või on loodus iseenesest piisavalt ülev, et inim-mõistusele ja tunnetusele sellesarnast mõju avaldada?

Põhjapoolsetes metsades elab Koyukon Athabascani rahvas. Nende arvates jumal mitte ei valitse loodust, nagu kristlikus traditsioonis, vaid on loodus. Minu enda seisukoht on sellele väga lähedane.

Kuidas te töötate? Komponeerite alati klaveril ja teistel instrumentidel?

Kannan muusikat peas nii kaua, kui saan. Sageli võtan muusikalise küsimuse või probleemi endaga magama minnes kaasa, tegelen sellega enne magama jäämist ja lasen unenäol seda tööd jätkata. Studios on mul kolm "tööpöldu": kirjutuslaud, klaver ja arvuti. Mu parimad teosed sünnivad sageli kõndides kirjutuslaua ja klaveri vahet.

Mulle meeldib töötada paberil, sest see fookuseerib tähelepanu. Heli kuulmise asemel pean seda endale ette kujutama. Klaveril kontrollin oma paberil olevat tööd. Ma ei mängi väga hästi. Ja ka mu klaver pole väga hinnaline instrument. Niisiis ma eeldan, et kui miski kõlab normaalselt minu klaveril ja minu ette-

kandes, on asjaga tõenäoliselt kõik kõige paremas korras.

Arvuti oli mul algul ainult nootide ülestähendamiseks. Siis hakkasin seda kasutama helide miksimiseks ja toimetamiseks ja viimasel ajal ka salvestatud akustilise heli töötlemiseks ja lopsakasse "orkestraalsesse" tekstuuri seadmiseks. Minu jaoks on see uus, skulpturaalne töömeetod, mis mulle väga meeldib.

Kas teete märkmeid ka õues viibides?

Matkates teen pidevalt märkmeid ja visandeid. Pärast kõiki neid aastaid on otsene maastikukogemus minu jaoks endiselt sügavaim ja rikkaim inspiratsiooniallikas.

Millised on teie teised lemmiktegevused peale heliloomingu?

Mulle meeldib pesapall. Ükski teine mäng ei vääri niivõrd seda suurt tähelepanu, mida me talle pöörame. Pesapallimängu vaadates märgin ma tavaliselt skoori üles... aga täpselt sedasama teen ma muudugi ka oma elutööd tehes!

Tööprotsess on looja tahtest alati mingil määral sõltumatu, aga kas te eelistate komponeerima hakates järgida mingit olemasolevat ideed või kasutate ka "vaatame-mis-juhtub"-meetodit?

Nii üht kui teist. Tavaliselt alustan ma peas olevate suurte helikujunditega. Seda maastikku avastades leian spetsiifilised muusikalised detailid.

Millises olukorras ja ümbruses te tavaliselt oma muusikaks ideid saate? Ja on see sünonüümne inspiratsiooniga või on inspiratsioon teile midagi muud? Kui nii, siis kust te seda leiate?

Suurimad inspiratsiooniallikad on loodus ja kujutav kunst. Metsikus looduses kogetu, taeva värvid ja valgus lumel; mõne maalikunstniku ja skulptori töö.

Kas te olete vabakutseline helilooja? Kui sageli te töötate ja milline teie keskmine päev umbkaudu välja näeb?

Olen sõltumatu helilooja. Mu töö on mu elu ja elatusallikas. Olen väga õnnelik, et saan elada seal, kus tahan, ja teha tööd, mis on mu kutsumus. Kui olen süvenenud uue teose loomisse, jään öösel sageli väga kauaks üles. Mulle meeldib see tunne – olla ükski vaikse maailma keskpunktis.

Kas te kuulata palju muusikat? Kes on teid mõjutanud autorid?

Kui ma noorem olin, kuulasin kõikvõimalikku muusikat. Aga viimastel aastatel on perioode, kus ma ei kuula üldse midagi. Ja kui kuulan, siis sageli midagi idiosünkraatilist ja mu enda tööga seotut. Hiljuti kuulasin näiteks Johannes Ockeghemi missasid. Kaks heliloojat, kes on mu muusikat kõige otsesemalt mõjutanud, on Morton Feldman ja James Tenney.

Nagu ma aru saan, olete kirjutanud ka mitteklassikalist muusikat. On nende tööde hulgas midagi sellist, mida te ka laiemale publikule tahaksite tutvustada? Kui nii, siis mis see on ja mis stiilis?

Ma ei arva enam, et see, mis ma teen, on "klassikaline" muusika. Kui inimesed minult küsivad, mis muusikat ma kirjutan, ütlen lihtsalt, et "oma muusikat".

Kui see võimalik on, nimetage, palun, mõned oma teosed, mille üle te kõige suuremat uhkust tunnete.

Kui nad on lõpetatud, tunnen nende vastu veidrat segu armastusest ja eemaldumisest. Aga kui mul oleks võimalik hoida alles ainult kolm seni salvestatud teost, oleksid need ilmselt "Clouds of Forgetting, Clouds of Unknowing", "In the White Silence" ja kolm lugu CD-l "The Light That Fills the World", mida ma pean osadeks suuremast tervikust.

Helilooja võib ise olla viimane, kes oma tööde väärtust selgelt hinnata suudab. Lõpuks me ju loodame, et teised inimesed – esitajad ja kuulajad – teevad selle muusika enda omaks.

Millised on teie tulevikuplaanid, muusikas ja üldse?

Lõpetasin just raamatu, mis peaks ilmutama järgmisel aastal. Pealkiri on "Talve muusika", see on esseede, päevikute ja muude kirjutiste kogu aastast 1974 kuni tänaseni.

Helikeelelt sarnaneb John Luther Adams eestlase jaoks kõige rohkem ehk Pärdiva, kuid on Pärdivast vähem dramaatiline ja emotsionaalselt ühtlasem.

Mitu plaati on töös, sealhulgas "Strange and Sacred Noise", mille on salvestanud Percussion Group Cincinnati, ja "The Mathematics of Resonant Bodies", mis on löökpillisoolode ja arvutiga töödeldud helide tsükkel (koos trummar Steven Schickiga).

Praegu töötan ma "The Place Where You Go to Listeni" kallal, mis on permanentne heli- ja valgusinstallatsioon Alaska ülikooli muuseumile. Mul on plaanis teha ka kaks filmi, mis põhinevad mu teostel "Earth and the Great Weather" ja "In the White Silence".

John Luther Adams. Clouds of Forgetting, Clouds of Unknowing. New World Records 80500-2

Selle, tõenäoliselt John Luther Adamsi kõige formalistlikuma ja modernistlikuma teose juhatab sisse müstiline teooria. Nimelt on kammerorkestriteos "Clouds of Forgetting, Clouds of Unknowing" saanud oma nime ühe 14. sajandi müstilise teksti järgi, mille kohaselt "saavutame ühenduse jumalaga ainult jumaliku armastuse läbi. Et end selle vastuvõtmiseks ette valmistada, tuleb siseneda vaikelu seisundisse, rippudes Taeva ja Maa vahel. Üleval – meie ja Jumala vahel – on müstiline "tundmatuse pilv". Enda ja Maa vahele tuleb luua "unustuse pilv", mis jätab teadlikud mõtted ja soovid endast allapoole. Selles ajatus unustuse ja tundmatuse paigas võime hakata kuulma seda, mille pärast me üldse kuulame." Teose aluseks – pilvede materjaliks – võtab Adams intervallide erineva kõla (mõned neist kõlavad teadupärast üsna ebameeldivalt), plaat algab unisoonide ja sekunditega ning lõpeb täiuslike oktavitega. Kõike seda selgitav (Adamsi) teooria on järgmine: "Et leida ühendust, tuleb kaotada perspektiiv. Mis on perspektiiv, kui mitte vahend eraldamaks meid oma kogemusest? Lääne muusikas moodustavad sellise perspektiivi meloodia ja harmoonia. "Cloudsi" muusikalisest tekstuurist lootsin ma kaotada perspektiivi. Loobudes eneseväljenduse ideest, panin ma oma usu instrumentidesse ja vähestesse elementaarsetesse žestidesse ja tämbritesse. Minu taotlus polnud siin mitte luua pala, vaid esile kutsuda muusika tervikkus (...)."

Milline see muusika on? Põhilised märksõnad on minimalism, küllap vist modernistlikke allusioone tekitav vormikultus ja järjekindel, ehkki küll erinevaid modaalsusi kehtestav kromaatilisuus. Tänu harmoonia ja meloodia puudumisele on teosel täiesti isepäine, vägivaldne ja sõltumatu iseloom. Ilmselt midagi sellist pidas silmas ka helilooja ise, märkides, et ta pole kindel, kuidas seda teost oma loomingu kontekstis mõista. Seni põhiliselt kooskõlalistes harmooniates komponeerinud Adamsile on 1991. aastal alustatud ja 1997. ilmunud plaadile jõudnud "Clouds" järsk pööre, samm tundmatusse; teos, mis "tegi end ise" ja kus peened poolautomaatsed kompositsioonilised mehhanismid kustutasid autori vabaduse peaaegu täielikult. Kõike seda teades on tulemus muidugi eriti huvitav. Teoreetiliselt on see ju ette ennustatav, et selline vormitotalitarism ei saa päädida millegi muu kui uue sisuga (mida vanade, läbiproovitud sisude edasiandmiseks häälestatud vormidega edastada pole võimalik); hoopis huvitavam on aga seda uut sisu "Cloudsi" helide ja toonide klastrites – pilvedes – reaalselt kuju võtmas kuulda. Orkestri instrumentaariumi kuuluvad sel plaadil flöödid, klarnetid, pasunad, löökpillid, viiulid jne.

John Luther Adams
The Light That Fills the World
 Cold Blue Music
 CB0010

Plaadil on kolm lugu, mida Adams ise väidab olevat osa mingist suuremast tervikust, mis ilmselt end alles kunagi tulevikus kuulajale ilmutab (see on muidugi vaid oletus, kuigi

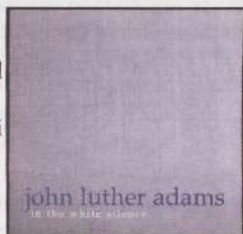

vist üsna usutav). Esitajaks on väiksem koosseis (marimba, klarnet, vibrafon, süntesaator, klaver, viiul, bass), kuid kammerlikkusest pole sellegipoolest jälgegi. Harmooniline ja suurema osa ajast polüfooniline muusika on minimalistlik, aga väga tihe, lõppematu voog, milles iga instrument uuristab kuskil pinna all oma rada, kuid kõik kokku kõlab väga vaoshoitu ja minimalistlikuna. Siin ilmselt, jah, võib kõige selgemini tajuda tema muusikas teatud "ruumilist" konnotatsiooni, näha vasteid looduspiltidele, tajuda halvemal juhul – nagu tegi Village Voice'i asjatundlik kriitik – teatavat *new-age* ilikkust (USA kontekstis ei kõla see üldsegi nii halvasti kui siin, ikkagi terve kultuuritööstuse haru) või liht-

salt ämbienti, nagu mulle endale kõigepealt tundus, kui ma JLA muusikast veel midagi ei teadnud). Päris ämbiendiks seda ilmselt siiski pidada ei saa... Kui, siis üsna ebatüüpiliseks. Ühest küljest on lood liiga "klassikaliselt" läbi komponeeritud (mis on muidugi ühe väga klassikakauge inimese hinnang), teisalt on instrumentide töö väga intensiivne. Siit ka muusika tihedus. Kolmeteistminutises loos "The Light That Fills the World" väriseb osa pille lakkamatult erakordselt aeglase ja vaikse saate kohal, edastades pikalt ja järjekindlalt korduvat nooti, mille kõrgus teatud aja tagant, mis pole antud juhul küll mingi konstant, muutub. Nii tekib meloodia, mida on sel plaadil üsna vähe. Kõla tõttu võiks seda määratleda kui "kena" või "ilusat" muusikat, millesse kompositsioon toob sisepeingeid, mis panevad seda küllaltki veidra "huviga" jälgima, kusjuures kuulajale jääb mulje, nagu saaks ta seda tehes ka ise harjumatult targaks. See on üldse kogu Adamsi muusika üks arusaamatumaid, samas ka suuremaid võlusid. Vähemalt minu jaoks. Ka teised lood ei erine muusikaliselt "The Lightist" kuigi palju, küll aga pikkuse ja rõhuasetuste poolest. Plaadiümbrise foto külmunud ookeanist külvab asjataid lootusi selles mõttes, et midagi külma selles muusikas pole – kohasemad konnotatsioonid oleksid rahu, ilu, (kompositsioonist esile tulvav) sisemine värskus jne. Kui "puuduolevad" palad siia kunagi juurde pannakse, lisandub ilmselt veel uusi dimensioone.

John Luther Adams
In the White Silence
 New World Records
 80600-2

Adamsi loomingut on tavaliselt püütud analüüsida Alaska looduse taustal, läbi rohkem või vähem konkreetsete geograafiliste *locus*'te metafooride.

Praegusel juhul pole see ilmselt nii õigustatud kui "The Light That Fills the Worldi" puhul, kuid ka mitte nii vähe kui "Clouds of Forgetting, Clouds of Unknowingis". Kõigist seni kuulud Adamsi lindistustest on 2003. aastal ilmunud "In the White Silence" mu isiklik lemmik. Plaadil on üks üle 75 minuti kestev 19 loost koosnev tsüklikuliselt arenevate ja korduvate motiividega kompositsioon. Korduvad meloodiamotiivid, arenevad tekstuurid, tihedused ja kõlad. Selline oleks väga lihtsustatult väljendades teose formaalne

struktuur. Helilooja lähtub mõningatest märksõnadest, mis on ka plaadiümbrisel kirjas, nii et korduma kippuv küsimus "mida autor oma teosega öelda on tahtnud?" saab käesoleval juhul jällegi juba eos täiesti verbaalse vastuse. Tsiteerin mõningaid löike sellest: "Oma "Muusikapoetikas" rääkis Stravinski muusikast kui filosoofilise spekulatsiooni vormist. Kuid muusika võib olla ka kontemplatsioonivorm: sensuaalne, mis haarab spirituaalse järele. Minu taotluseks on muusika, mis oleks mõttelt range ja helilt sensuaalne."

"In the White Silence" on pidevalt isendasse põimuv ja ruumis laiali hargnev muusikaline kangas, mis kuulaja endasse mässib; võrdlus ämbiendiga on selles mõttes kohane, kuid mitte vältimatu. Teose "concerto-grosso"lik iseloom ja ettekandja Oberlini Kaasaegse Muusika Ansambel (dirigent Tim Weiss) ei jäta erilist kahtlust, et tegu on klassikaga (lisaks on plaadiümbrisel veel ka ilmselt robotitele mõeldud märkus: *File under: Classical / Adams, John Luther*). Plaadil kõlavad tundlikud, kuid oma põhihoonisel lihtsad meloodiad, sest kompositsioonis valitseb arranžering meloodia üle ja erikujulised "keelpillipilved", mille moodustavad viiulid, tšellod, bassid, vibrafon, harf, tšelesta ja orkestrikellad, on ebatavaliselt meeldivad. Nagu pealkirigi ütleb, on teose lähtepunktiks vaikus, mis autori tõlgenduses pole mitte helide puudumine, vaid "vaikelu" kohalolek. Vaikelu, emotsionaalselt tajutav natüürmort – kuid seekord mitte surnud, vaid elav loodus. Liiga hästi läbi komponeeritud ja reljeefne, et olla lihtsalt ämbient, võib "In the White Silence" is tunda Alaska looduse vaheldusrikkust. Meloodilised ojad, roheline nõod mornide kaljuseinte vahel, okaspuumetsade vaheldumine kaljudega – umbes sellised on kujundid, mis kuulajat seejuures vallata võivad. Autor ise kujutas seda kõike muidugi pisut teisiti ette: "Mind on kaua paelunud mõte muusikast kui kohast ja kohast muusikas. Arktika paljad, tuultele avatud legendid on mu töö pidevad loomingulised lähtepunktid ja "In the White Silence" on kate esile manada pidevat muusikalist kohalolu, mille ekvivalent oleks suur tundra." Kuid lisab kohe: "Aga ma tahan minna kaugemale kõladega maastiku maailmisest, kaugemale keelest, metafoorist ja muusikavälisest kujundist."

Täiendav info:
www.johnlutheradams.com

Lahti ja Sibeliuse õppetund

PRIIT KUUSK

Sibeliuse festivali korraldati Lahtis alles neljandat korda. Osavalt on vahetatud selle peateemasid Sibeliuse loomingu lainel: eelmisel sügisel keskenduti suurvormidele, tänava esitleti aga Jean Sibeliuse suhteliselt vähe tuntud lavamuusikat: "Karjala", "Neiu vangitornis", "Kuningas Christian II", "Snöfrid", "Surm", "Metshaldjas", "Igamees/Jedermann", "Cassazione", "Cortège", "Torm". Tuleval aastal on teemaks "Sibeliuse – kontrastide meister".

Võib ainult imetleda, mida on ligi 100 000 elanikuga linn teinud oma väikesekoosseisulise sümfooniaorkestri heaks, ja mitte ainult linn, vaid ka orkestri toetuseltsid Lahtis, selle ümbruskonnas ja kogu Soomes. Lahti linnaorkestri ehk Sinfonia Lahti (SL) koosseisus on praegugi vaid 67 mängijat, ent muusikamaailmas hakati ilma tegema rohkem kui tosin aastat tagasi, mil koosseis oli veelgi väiksem. (1978. aastal, kui Neeme Järvi Lahtis juhatamas käis, oli orkestril vaid 32 mängijat.)

Kahjuks ei saa Eesti Kontsert (kui lühiajaline NYYD-festival välja arvata) ega ERSO kiidelda pooltki selliste külalisesinejatega, nagu Lahti (Tallinnast neli korda väiksem linn!?) endale lubada saab. Mitte ainult kõrgetasemelisel ja kallil Sibeliuse festivalil, vaid kogu orkestrihooaja jooksul. Millest see sõltub? Kas ainult rahast? Kindlasti mitte, sest lisaks oskusele ja harjumusele kultuuri jaoks raha leida on seal ikka veel see "miski"...

Kaksteist aastat tagasi sai SL endale sõpruskonna "Aplodit Orkesterille!" (esimene omataoline Soomes), kes toetab orkestrit eelkõige välisreisidel ja annab välja SLi tegevusele pühendatud ajakirja (tiraaž 4000). Sinna kuulub praegu ca 600 tegevliiget eesotsas Lahti linnapeaga. Kammerkontserte korraldab juba kuusteist aastat eksisteerinud Lahden Kamarimusiikkiseura. Ei mingit filharmooniat ega "Lahti Kontserti". Ühingu toetusel esinesid tänava kolm SLi ansamblit

näiteks Viini Musikvereini kammersaalis, 18. augustil debüteeris orkester Promsil Royal Albert Hallis Londonis, esineti ka Amsterdami Concertgebouw's. Lahti orkester oli Soomest ainus, keda kutsuti tänava Peterburi juubeliaasta "Valgete ööde" pidustustele, kus peadirigent Gergiev kuulas nende kontserti Maria teatri keisriloozist (Valeri Gergiev on Lahti sümfoonikuid kui suurepäraseid koostööpartnereid Peterburis varemgi võrrestanud).

Soome ei tee panust ainult Lahtile – SL on vaid üks mitmete teiste Soome mainekate orkestrite peres. Kas meie suudaksime ka muudes valdkondades väga rikka kultuurieluga Lahtile järele jõuda? Küsimus kõlaks nagu Tallinnale: kas ja kuidas jõuda

Lahti võib kiidelda ainulaadse akustikaga kontserdimaja ning külalisesinejatega, keda Eesti Kontsert ega ERSO endale lubada ei saa. Sõltub see ainult rahast? Kindlasti mitte, sest lisaks oskusele kultuuri jaoks raha leida on Lahtis veel see "miski"...

Praegu äratavad Sinfonia Lahti ja Osmo Vänskä tähelepanu eeskätt Sibeliuse mitme teose algupärase versiooni salvestamisega ning ka hilisemate versioonide esitustega, mida püütakse vabastada neile kogunenud liigsetest traditsioonidest.

järele (Tartu-suurusele) Lahtile? Kuidas? Ja kellega? Ka Tallinn oma ERSOga on Sinfonia Lahtist kaugel maas. Kas meil on helilooja (heliloojad), kelle loomingu korraldada erifestivali nagu Lahtis Sibeliuse oma? Festivali "Eduard Tubin ja tema aeg" kõrvale (või asemele)? Kas see võiks olla Eduard Tubina, Arvo Pärdi ja Veljo Tormise ühisfestival, mille kava saaks koostada väga mitmekülgset, nii sümfoonilise, kammer- kui ka koorimuusika pinnalt? Kõigil kolmel on ju loomingut rohkesti. Siis ei peaks nii väga ja kunstlikult pingutama teemal "Tema ja tema aeg". Pärdi aeg on juba praegu niikuinii igavene. Tuntud Pärdi kõrval tooks selline festival esile ka Tubina ja Tormise muusika. Nagu selgub, pole need kaks heliloojat paljudele

asjatundjatelegi maailmas sugugi tuttavad. Financial Timesis (29. 8. 2003) kirjutab EFK Tormise-kontserdist Tõnu Kaljuste juhatusel festivalil "Baltic Sea" Stockholmis kriitik Larry L. Lash: "Pole midagi nii virgutavat kui laks vastu vahimist, mille saad geeniusel hilinevad avastamise järel: kus on olnud Veljo Tormis terve minu elu ja miks ei ole keegi mind teavitanud tema olemasolust?"

Lahtis oli tänava nimekaid ajakirjanikke ja muusikamändžere Viinist, Münchenist, Londonist, Brüsselist, Tokyost (alati kutsutakse kedagi ka Eestist) ja mujalt. Oma väiksemate või suuremate esindustega olid kohal välismaised Sibeliuse ühinged. Külaliste tugeva "esinduse" tõttu on võõrustajate panus ja pürgimused väga

silmatorkavad. Põhjalikku festivaliraamatut võiks võrrelda lausa teadustõega. Huvitav, et oma kolme sümfoonia- ja kahe kammerkontserdiga tundub festival siiski väga suurena. Seda loomulikult geniaalse meistri loomingu tõttu, aga mitte ainult. Määravad ka kontsertide täissaalid (ka Lahti Muusikakool sai äsja endale uue kauni 200 kohaga kammer-saali ning nüüd on Lahti ainus linn maailmas, kus kaks saali on projektee-rinud akustikafirma Artec New Yorgist Russell Johnsoni juhatusel), 2000. aastal valminud uus 1250 kuulajat mahutav Sibeliustalo, õhtupäikeses Vesijärvi, mille kaldal Sibeliustalo asub, festivalil välja antav kõrge Luonnotari preemia, kogu Lahti linn oma kauni väljanägemisega, soomlaste asjalik ja mõõdukas vaimustus, tegijate innukus ja tarkus. Et just Lahtis on sündinud muusikaarmastajate ühendus "Sinfonisesti yhdessä", siis lõpetab ka festivali juht Tuomas Kinberg oma südamlikud festivalikutsed ainulaadse tervitusega "Symphonically yours..." ("Sümfooniliselt teie..."). Tänavuse, teistkordse Luonnotari preemiaga (15 000 eurot) pärjati Eestiski käinud Lahti orelifestivalide kauaaegset kunstilist juhti Kalevi Kiviniemi.

Selle aasta festivali üks tõmbenumbreid oli Timo Koivusalo uue, esimese täis-pika kunstilise Sibeliuse-filmi esilinastus (varasemaid on tehtud vaid dokumentaal-zhanris). Kohatisele kõitvusele vaatamata on film püüdnud endasse liiga palju haarata. Selle kohta võiks öelda Leo Normeti sõnadega Santeri Levase Sibeliuse-raama-tu eestikeelse tõlke eessõnast: "Jah, ka niisugune film võib neil olla..."

Festivali teisel päeval avaldas kohalik leht põneva sõnumi uuest Sibeliuse-leiust: Oulus ühest pangaseifist tulid päeva-

Kas meil ei võiks olla mitmekülgse kavaga Tubina, Pärdi ja Tormise ühisfestival? Siis ei peaks nii väga ja kunstlikult pingutama teemat "Tema ja tema aeg".

valgele Ida Ekmanile pühendatud nelja soololaulu käsikirjad; omanik oli neid hoidnud seal muusikaavalikkuse tead-mata. Ning Helsingi ühe gümnaasiumi arhiivist tuli välja Sibeliuse senitundma-tu kiri mitme rahvaviisi noodistusega. Festivali ühel kammerkontserdil tutvustas Folke Gräsbeck oma uurimistöõ tulemu-sena mitut avalikkusele seni tundmata Sibeliuse klaveripala aastaist 1885–1900.

Kogupilt põhjanaabrite suurest meist-rist täienes samm-sammult igal festivali-hetkel, igal kohtumisel, mõttevahetusel, iga infomaterjali lugedes. Lisaks võis lehest teada saada tänavusest kuuest uuest Sibeliuse plaadist firmadelt BIS, Erato, Alba ja Ondine. Sinfonia Lahti on teinud Sibeliuse orkestrimuusikast aas-tatel 1991–2003 kokku 13 plaati. (Neil aastail on orkestri plaadistused pärvinud rohkelt kõrgeid hinnanguid, "kuldplaate" ja *grand prix*'sid mitmel pool Euroopas, sh Gramophone Award, Cannes Classical Award jpt.) Pärast Neeme Järvi Sibeliuse plaate BISile (Göteborgi SOga) tegi sama firma uue auahne pakkumise Lahti orkestrile. Praegu äratab tähelepanu ees-kätt Sibeliuse mitme teose algupärase versiooni salvestamine Osmo Vänskä dirigeerimisel. Vänskä püüab ka hilise-mate versioonide esitusi vabastada neile kogunenud liigestest traditsioonidest.

Loomulikult oli tänavuse festivali kohta mitutpidi arvamisi, eeskätt soome enda kriitikutelt-vaatlejatelt. Näiteks pani Hannu-Ilari Lampila Helsingin Sanomate arvustuse alapealkirjaks "Ehk oligi parem, et "Neiu vangitornis" jäi Sibeliuse ainsaks ooperiks..." (pidades silmas, kui nõrgale tekstile on ooper loodud). Üksmeelne oli aga nii publiku kui asjatundjate vai-mustus Osmo Vänskä ja tema orkestri kavadeist ja suurepärasest esitusest, nagu ka üllatus Folke Gräsbecki pakutust. Kui ühel orkestrikontserdil kõlas lisapalana hingesõõstvalt vapustava vabadushümni-na "Finlandia", ütlesin kõrval istunud Müncheni muusikakriitikule dr Klaus Peter Richterile, et ma ei suuda pisaraid tagasi hoida oma tundmuste ja mälestuste pärast, mida hümn minus Eesti lähimine-vikule mõeldes taas tekitab. Ta vastas: "Aga see on ju ka nii suur muusika!"

Jääb soovida uusi õnnestumisi Sinfonia Lahtile, tema peadirigendile, orkestri juhtkonnale ning Sibeliuse festi-valile!

Viis aastat Kuressaare Ooperipäevi

ALO PÖLDMÄE

Suvine muusikaelu Eestis on viimastel aastatel nii sisukalt kirev-tihe, et ka suu-remate ürituste vastu kipub tähelepanu hajuma. Nii jäi sel suvel peaaegu märka-matuks, et elutormidele on viis aastat vastu pidanud Kuressaare Ooperipäevad.

Minu järgnev kirjuttikk ei pretendeeri süvaanalüüsile, kuigi vajadus sellise järele on olemas. Pigem on see ühe Saaremaa suveelaniku mõtisklus Eestimaa muusika-elule tähtsa sündmuse üle.

Pilk mujale, eriti Savonlinna

Kõlab uhkelt küll, et Eestil on oma vabaõhuareen, kus igal aastal toimub ooperifestival. Lähinaabritel lätlastel on analoog Siguldas, soomlastel Savonlinnas. Savonlinna festivali nimi on tuttavam – Rahvusoooper Estonia on seal esinenud ooperietendustega ja mitmetes projekti-des osalevad eesti lauljad. Ka 2004. aasta festivalil on Dvořaki "Reekviemi" ette-kandega kohal Estonia koor ja orkester Eri Klasi käe all.

Savonlinnast ongi saarlased kõige enam malli võtnud ja see on ka loomulik. 1912. aastal Aino Ackté algatatud festiva-lil on korraldamise alal palju kogemusi. Mida kõike pole 91 aasta jooksul läbi ela-tud! Algul tegutses festival 1916. aastani, siis oli pikk paus, alates 1930. aastast toi-mus see vaid juhuslike üritustena. 1967. aastast pandi festivalile tugevam alus ja kui 1972 sai kunstiliseks juhiks bassilaulja Martti Talvela, muutus üritus suureks rahvusvaheliseks muusikapidustuseks, mis kestab terve kuu, ja kus etendatakse kuni viis ooperit, esinevad ooperitrupid üle maailma ja kavas on ka ulatuslikum kultuuriprogramm.

Kuressaare Ooperipäevad sarnanevad Savonlinna festivaliga selleski, et möle-mal pool toimuvad etendused atraktiivse vana kindluse õues ja kummagi hoovis on 2000 istekohta.

Kiiresti rahvusvaheliseks

Algul näis Eestis ooperifestivali toimumine helesinise unistusena. Kui aga 1999. aastal kõik edukalt tõeks sai, vähenes ka skeptikute arv.

Kuidas see ooperiarmastus kätte tuleb, on küllap kõige paremini teada festivali peakorraldajal ja kunstilisel juhil Ludmilla Toonil ning tema ooperitandri võitluskaaslastel, kes saarlastele omase jonnakusega jätkavad suurejooneliste sihtide seadmist. "See on üks väga väike saar ja väga väike linn, aga milline suur joon!" ütles 2001. aasta Maalehe intervjuus Helju Tauk.

Provintsilinnas suure ürituse unikaalsusest ja Kuressaare lossi hoovi sobivusest vabaõhuetendusteks on kirjutatud ja loetud palju. Vähem on analüüsitud korraldamise ja valikute tegemisega seotud üleelamisi või finantseerimise ja kunstilise lõpptulemuse suhet. Seda ongi raske teha. Kuressaare Ooperipäevade kunstiline tase on kõrge ja sellepärast oleks loogiline, et rahamured ei võtaks korraldajailt liiga palju energiat.

Huvitav on jälgida viie aasta arengut, lähtudes osavõtivatest teatritest ja truppidest.

Esimene kord piirduti oma jõududega – Estonia ja Bizet' "Carmen", Vanemuine ja Puccini "Tosca" ning Leigh' "Mees la Manchast". Teine festival oli juba rahvusvaheline, kui Estoniale (Verdi "Nabucco") lisandus Peterburi Maria teatri noorte lauljate ooperitrupp (Bellini "Kuutõbine"). 2001. aastal osalesid teatrid kolmest riigist: Maria teater ja Rossini "Sevilla habemeajaja", uustulnuk Riia ooperiteater ja Verdi "Rigoletto", Eestit esindas EMA lavakunstikooli etendus, Olav Ehala lastemuusikal "Burattino". Neljanda festivali ooperid jäid puhtalt lätlaste kanda (Mozarti "Don Giovanni" ja Donizetti "Lucia di Lammermoor"), lisaks Soome Rahvusopera solistide gala-kontsert. Tänavu, justkui väikese puhkepausina, piirduti vähemaga ning pakuti publikule soome-eesti noorte lauljatega Tšaikovski "Jevgeni Onegini" ühislavastust. Etendus oli väga tänuväärne kas või sellegi pärast, et nähti/kuuldi eesti võimekaid noori lauljaid, keda muidu ei kuulegi, sest nad õpivad või töötavad mujal Euroopas. Oli toredaid osatähtsi: Julia Semjonova, Kihelkonnast pärit Andres Köster, Rene Soom, Juuli Lill, Priit Volmer, Annaliisa Pillak. Näha noorte armastajate rollides noori – seegi oli

Steen Mozarti ooperist "Don Giovanni", Riia Ooperiteatri külalisetendus Kuressaares 2002. aastal.

FOTO IRINA MÄGI

elamus ja andis ooperile oma võlu.

Galakontserdil võis kuulda teisigi noori eesti lauljaid, keda muidu ei kohta: Karlshuses õppivat Katrin Pintsart ja Hollandis õppivat Aile Asszonyid. Mõlemad on saavutanud arvestatava muusikalise meisterlikkuse.

Kuuenda festivali kava toob jälle geograafilise laienduse, külaliseks on Leedu Rahvusopera Verdi "Aidaga". Rahvusvahelise koostööna on kavas veel klassikalise ooperi projektlavastus, Rene Eespere ja Timo Steineri lühiooperite õhtu, galakontsert ja lasteetendus.

Mis on ja mis võiks veel olla

Loomulikult peab ooperifestivalil keskpunktis olema ooper ja seni on Kuressaares nii ka olnud. Siiski... Tänavune kava oli selles osas piiri peal ja ooperit jätkus pooleteisele õhtule kolmest (ooperietendus ning ooperiaariad galakontserdil). Muusikalide kavvavõtmine on olnud hea valik, omamoodi diplomaatiline. Ärgem unustagem, et üks peakorraldaja on Saaremaa muusikahariduse sihtasutus, kelle ülesandeks on noorte muusikahuvi arendamine. Festivalile toodud lastemuusikalidega on tehtud panus laste kaasamiseks publiku hulka, sest muusikalist ooperini pole kuigi pikk maa.

Publiku huvi hoidmine ongi kujunenud ooperipäevade üheks võtmeküsimuseks, üheks näitajaks, et õigustada kohalike ja üleriigiliste instantside ees festivali olemasolu. Sellest seisukohast on täiesti arusaadavad repertuaari valikul tehtavad mõõndused.

Loomulikult võiks festivalil olla rohkem külastajaid. Kuigi tänavune näit on eelmistest parim – kolmel õhtul külastas festivali üle 3000 inimese. Tuntava osa publikust moodustavad soomlased, kes Saaremaal puhates kasutavad aktiivselt

võimalust ooperit külastada. Soomlastele on Savonlinna festival nii tähtis, et kohates Kuressaares analoogi enda omaga, minnakse sedagi vaatama.

Korraldajad loodavad tõmmata inimeste tähelepanu festivali kultuuriprogrammiga. Veel võiksid olla lauljate meistrikursused, Eesti ooperikonverents ja vastav näitus, ümarlauad, kostüümide ja lavakujunduste näitused, muusikaalased väljapanekud seoses kavas olevate teoste ja heliloojatega jm.

Tänavune võimenduse ärajätmise "eksperiment" "Jevgeni Oneginis" tõstas teravalt akustika küsimused. Abi saab siin kindlasti kutselistelt akustikutelt.

Pole saladus, et ooperifestivali korraldamine vajab palju raha, kuid kasumit selline kõrgkultuuri üritus ei anna. Korraldamisraha kokkusaamine eeldab kindlate sponsorite olemasolu ja uute juurdeotsimist, mis nõuab parasjagu diplomaatiat. Ka riigi toetus on ülioluline. Selle saamiseks on vaja samuti diplomaatiat ja väga argumenteeritud kalkultatsioone. Kuna ollakse keskusest kaugel, võib nii mõnelegi prestiižse festivali toimumine "üle mere" tunduda liigse luksusena, keegi sooviks võib-olla ooperifestivali toimumist hoopis Narvas, Põltsamaal, Tartus või Tallinnas...

Ludmilla Toon väidab, et kui kusagil mujal ooperifestival püsti pannakse, pole see Kuressaarele ohuks.

Oopereid saab lavastada kus tahes – vanaaegse lossi hoovis, varemete vahel või linnaväljakul, kuid miks ei võiks juba traditsiooniline ja suurepärase ümbruses asuv festival saada meie riiki esindavaks kultuurimärgiks? Nagu on soomlastel Savonlinna. Sellekohaseid uhkusega öeldud võrdlusi kuuleb päris tihti.

Kindlamat statuuti vajab festival ka selleks, et korraldajail oleks seljatugi tugevam ja rahamurele kuluv tohtu energia osaliseltki vabaneks ning suubuks festivali põhirepertuaari edasisele väljakujundamisele, esinemispaiga ja infrastruktuuri täiustamisele, juba alustatud festivali kultuuriprogrammi elluviimisele. Tugev karkass kõigele sellele on ju olemas.

Jõudu, jaksu ning jätkuvat saarlaste jonni Kuressaare Ooperipäevadele järgmiseks viieks aastaks!

Eesti popi ja rocki sügis-toimetused talveune eel

MARGUS KIIS

Eesti rocki Sünge Neliainsus: Vennaskond, Metro Luminal, Kosmikud, Sõpruse Puiestee

Oktoobri keskpaiku tekkis ainulaadne olukord, kus korraga eksisteerisid nii Vennaskond, Metro Luminal, Kosmikud ja Sõpruse Puiestee. Need neli bändi sisaldasid ühiseid liikmeid ja ka muusikalis-sõnumilised väljendusvahendid on üllatavalt sarnased. Üldiselt teevad kõik pungist ja postpungist mõjutatud literatuurset romantlist kergelt-sünget rocki, koos retsitatiivsete vokaalide ja mono-tonsete instrumentariumidega. Bändid on otse loomulikult muutunud kiiresti kultusgruppideks koos truu fännkonnaga.

Vanim neist on muidugi Vennaskond, mis alustas kakskümmend aastat tagasi eesotsas laulja-ideoloogiga Tõnu Trubetskyga. Viimane pani aluse ka enamikule eespool loetletud stiililistele eripäradele. Alates 1990-ndate algusest on tema "parem käsi" olnud kitarrist-helilooja Allan Vainola ning kuni 90-ndate keskpaigani mängis bändis bassi Mait Vaik, kelle morbiidromantiline luule lisas Vennaskonna loomingule portsu hauakambri võidinat. Hetkel on bändi koosseisus veel kauaaegne trummar Rainis Kingu ja üle hulga aja taasliitunud Anti Pathique (bass, kitarr).

1986. aasta algul tegi Trubetsky koos kitarrist-klahvpillimängija-helilooja Moses Herzogiga *alias* Rainer Jancisega bändi nimega Felis Ultramarinus, mis tegutses enne ansamblit Üks Kõik, kus olid põhitegijateks vokalistina Allan Vainola ja seesama Herzog. Üks Kõik muutus 1989. aastal Metro Luminaliks, kus mängisid veel Kalle Nettan (bass), Kristo Rajasaare (trummid) ning veidi hiljem kitarrist Aleksander Vana. Rainer Jancist võib oma muusikaalsuse ja mõnin-

Jazzitup Von Krahlis 17. oktoobril 2003.

FOTO PELLE KALMO

gate isikuomaduste tõttu võrrelda Jeff Beckiga. Nii oli selge, kelle looming oli MLis ainuvalitsev. Tekste kirjutas Luminalile enamasti Mait Vaik ning see määras pikaks ajaks grupi sõnumi tonaalsuse. 1994. aastal ilmus helikassettina MLi esikalbum "Ainult rottidele", kust said kuulsaks lood "Isa tuli koju", "Palveta surnud sõprade eest" jt. 1995. aastal tuli ka "1 (Coca-Cola)" materjaliga aastatest 1989–1993. Bändi ootamatult tabanud labane populaarsus tekitas üksjagu pahandusi ja selle lagunemisprotsess algas: 1997. aastal eraldus Vainola, asemele tuli Lauri Tikerpe; 1998. aastal jäi Herzog bändi päris ükski. Nii salvestas ta Metro Luminali nime all elektroonilist instrumentaalset rocki sisaldava LP – CD "Sinus", millel polnud varasema MLiga suurt ühist. Eestis pettunud aadlik lahkus 1999. aastal Saksamaale, kus on osalenud professionaalse muusikuna väga erinevates projektides (filmimuusikast avangardini) ning publitseerinud ka osa MLi materjale. Käesoleva aasta oktoobris naasis Jancis, et esitada festivali "Hea uus heli" raames koos oma trioga Tartu Peetri

Kui eesti muusikas on ehtsaid zombisid, siis kindlasti on pikka aega olnud seda nähtus nimega Fix.

ja Tallinna Niguliste kirikus minimalistlik-improvisatsioonilisi helitükke, kuid möödaminnes koos Vana ja Rajasaarega pani uuesti kokku Metro Luminali, kus Herzog ise ka laulab. Bänd esines 25. oktoobril Von Krahli rockiklubis koos Nyrok Cityga.

1999. aastal, pärast Raineri kadumist silmapiiri taha, moodustasid Aleksander Vana ja Kristo Rajasaare koos laulja Taavi Pedriksi ja bassist Kõmmariga kokku Kosmikud, mis jätkas MLi "klassikalist" stiili. Vana osutus väga heaks heliloojaks, Pedriks aga süvenes liigagi mait-vaiklikku mõttemaailma. 2000. aastal ilmus LP "Ei roosid", kuid aasta lõpul läks laulja vabaturma. Ellujäänud kosmikud ja laulja "klahvpildur" Meelis Hainsoo kogunesid 2003. aasta suvel siiski ja ilmus õnnestunud teine LP "Kuidas tuli pimedus".

Sõpruse Puiestee on nelikust kõige noorem, kuigi legendi järgi olevat bändi planeeritud juba 1992. aastal. SP muusika sisaldab elemente kõigest oma "eelkäijabändidest", olles näiteks vennaskonnalikult kohmakas ja metroluminalilikult kõlaga eksperimenteeriv. Oktoobris 2003 ilmus neil LP "Mustale merele".

Eesti mustanahalised popstaarid rahvusvahelist narkokaubandust ajamas Septembrikuu üks peamisi eesti levimuu- sika uudiseid oli ajakirjandusest läbi käinud teade, et mõlemad 90-ndatel Eestis ilma ja nalja teinud mustanahalised mehed ja nende eestlannadest naised jäid

Festivalil Hea Uus Heli esines ka Moskva bänd Volga, mis ühendab vene rahvalaulu elektroonilise kõlapildiga.

FOTO JAANUS KIVASTE

vahele keelatud valge pulbri Eestisse toomise organiseerimisega.

Visuaalselt mitte kõige harmoonilisem endine nigeerlane Patrickson *Mike Emelai* Olisah oli 90-ndate keskpaigas Eestis pulli- ja ärimees, kes hiljem hakkas lindistama muusikat *à la* Dr. Alban koos üllatavalt luksuslike muusikavideodega ning veelgi bravuursema enesereklaamiga. Millenniumivahetuse valulikus protsessis Emelai nimi kadus, et välja ilmuda 2003. aasta 21. jaanuaril, kui tema ja ta eestlannast naine Vivian vahistati kokaiiniäri korraldamise eest. Tuli välja, et ka teine legendaarne mustanahaline Eesti staar on "valge surma" vedamisega seotud. Kena naerupoiss Joel de Luna sai mitmetes koosseisudes kaasalõõmisega tuntuks peaaegu kümme aastat tagasi, kuulsaim oli tema osalemine 90-ndate lõpu ambitsioonikas tantsumuusika projekti X-Plode. Koos Carmen Kassi õest naise Victoriaga pidasid nad Tallinnas pikka aega nn tantsustuudiot, mis vaevles kurikuulsates võlgades. 2001. aastal kadus paar USAsse, kus võimuesindajad 3. septembril Victoria kinni võtsid. Joel de Luna jäi aga jooksu.

Rockifestivalikeste sügishooaeg

Külm ajab rockimehed tuppä, aga see ei takista kokku ajamast suurt arvu bände, mõnuga rokkima-poppima-tantsima. See sügis oli hea väiksemate rockifestivalide aeg. 9.–12. oktoobrini korraldas Aivar Tõnso avangardsema muusika festivali "Hea uus heli", kus väga paljude välismaiste elektroonikute kõrval astusid üles eestlastest mahesaundi meistrid Janek Murd, Pastacas, Galaktlan, Kalm, Paavo

Paf Eensalu, teknotegija Rajaleidja ning Niguliste kirikus Rainer Jancis oma akustilise trioga.

4FM

Mais lõpetati ETVs kohaliku televisiooni-maastiku ainuke popmuusikasaade "7 vaprat", septembris tuli asemele moodustis nimega "4FM". Nimi tähendab seda, et saade läheb eetrisse (laupäeval) kell 16 ja seal käsitletakse filmi, muusikat ja moodi. "7 vaprast" on üle võetud edetabel, mis nüüd on viiebändiline (3 jäävad sisse, 2 viimast kukuvad välja), paremust määratakse kolme minuti jooksul helistanud fännide kõnede arvu järgi. Kuna saade on eetris ebamugaval ajal, M-pole juht Heidi Purga pole ka just karismaatiline, siis on vaatajate huvi olnud loid ja kuulujutud ähvardavad "4FMi" kadumiseга uuel aastal.

No Big Silence'i virtuaalne LP

Kvaliteetsete muusikafailide levimine netis on kaasa toonud ajastu, mil plaadimüük järjest väheneb. Nii on saabumas hetk, kus plastplaatide tootmine-müümine iseenesest ei tasu enam lihtsalt ära. Miks siis mitte teha plaate, mis on olemas vaid nullide ja ühtede kujul kusagil netiserveris, netist saaks seda kuulata kõik soovijad? Sisse midagi ei too, aga "väljaandmine" ka ei maksa midagi. Hea kontsertbänd, keskpärasem plaadistaja, elektroonilise rockmuusika ansambel No Big Silence tegi 31. oktoobril eesti muusikas ajalugu, andes välja albumi, mis ilmub ainult internetis ja on tasuta kättesaadav bändi koduleheküljel www.no-big-silence.com internetis.

Kolmeteistkümnest loost ja ühest videost koosneval albumil "Unreleased" on seni ilmutata lood ajavahemikust 1996 – 1998 ja tuntud lugude esialgsed versioonid.

Fix pääses hauda (?)

Kui eesti muusikas on ehtsaid zombisid, siis kindlasti on pikka aega olnud seda nähtus nimega Fix. Algne, 1968. aastal Tartusse tulnud "välisrudengite" punkt koosnes sellistest tüüpidest nagu Mart Helme (seesama endisest suursaadikust mõisnik, bass), Mait Eelrand (kitarr, laul), Väino Land (kitarr, laul), Mart Kuurme (orel), Neeme Konsa (trummid, laul). Sellest koosseisust jäi pärast 1972. aastat bändi vaid Väino Land ning sedagi peamiselt vaid mittemuusikalise "kunstilise juhina" (80-ndatel trummarina). Bändist käis kuni 90-ndate keskpaigani läbi peaaegu sada inimest (sh Hedvig Hansoni vanemad Novella Hanson ja Tõnu Kilgas), stiili vahetati psühhedeeliast kantrini ja diskost hevini. Ajusurm tabas Fixi juba 80-ndatel, kuid vist raha pärast hoidis teda veel voolikute all elus "klassikaline koosseis" (1975–1981): Silvi Vrait, Vello Toomemets, Priit Pihlap, Viktor Vassiljev, Evald Raidma. Nüüd siis (vist) lubati kõdunuke rahusse. Aga matused olid vägevad: suurkontserdid 12.–14. novembrini Tartu ja Pärnu kontserdimajas ning Tallinna teatris Estonia koos Kait Tamra, Tajo Kadajase, kammerkoori Revalia, TTÜ naiskoori, ERSO keelpillikvarteti ja teistega. Nii ilus lõpp!

Kas muusika räägib enda eest ise?

Muusikataju uurimise konverents

Hannoveris

Hannoveri muusika- ja teatriülikoolis toimus 8. – 13. septembrini ESCOM¹ triennaalkonverents “Experience: Music in Science. Science in Music”. Esimest korda osales sellel kuus eesti muusikataju ja -tunnetuse uurijat. Et EMAs on selle valdkonna uurimine äsja hoo sisse saanud, siis on ehk asjakohane rahvusvahelise konverentsi tähendusest ka laiemalt juttu teha.

Viimasel aastakümnel on sageli üle võimendatud küsimust, kas muusikast maksab kõnelda, kui muusika räägib enda eest ise. Monumentaalsete mõõtmetega Hannoveri rahvusvaheline konverents, kus peeti 236 ettekannet ja kuulati kuut kutsutud esinejat, nende hulgas üht maailma silmapaistvamat rahvamuusikateadlast, aastakümneid Aafrikas pügmeede metrorütmikat ning selle taju ja tunnetust uurinud Simha Aromit. Viimane vastab küsimusele jaatavalt: muusikast maksab kõnelda, kuid samal ajal muusika räägib enda eest ka ise. Aromiga seoses osutati Hannoveri foorumil austavat tähelepanu eesti muusikapsühholoogiale: tema uurimistööd oli palutud tutvustama professor Jaan Ross.

Eestist esinesid ettekannetega Kaire Maimets (“Narratiivse filmi kui multimeedialise kunstiteksti analüüsist”), Triinu Ojamaa (“Katse segmenteerida neenetsi laule: eemiline ja eetiline vaatenurk”), Jaan Ross (“Lausutud ja lauldud sõnade akustiline võrdlus”), Maris Valk-Falk ja Hans-Gunter Lock (“Esitusaspekte: kui kiirelt vaibub klavesiini toon?”) ning Allan Vurma ja Jaan Ross (“Kas ma laulan puhtalt?”). Andkem

Konverentsist osavõtja “signatuur”.

FOTO MAREK VILBA

siinkohal sõna kuu aega pärast konverentsi, 21. oktoobril Tallinnas taas vestlusringiks kogunenud seltskonnale.

Jaan Ross teadvustab, et kui kõnelda Euroopa kognitiivsest muusikapsühholoogiast ajalises raamistuses, siis Eestist on selle ala konverentsidel käidud ligi kümme aastat: 1994 (Liège) – 1997 (Uppsala) – 2000 (Keele) ja 2003 (Hannover). Hannoveri konverentsi tähtsust võib ehk pidada senistest kõige lokaalsemaks: Saksamaa osalus oli eba-proportsionaalselt suur ja teiste maade oma vastavalt väiksem. On olnud konverentse Euroopas, millest on võtnud osa ameerika muusikapsühholoogid, näiteks Keele’is oli kohal muusikaheli kognitiivseid aluseid üldistavat sünteesi uurinud Carol Krumhansl Cornelli ülikoolist, aga ka teadlased Sydney ülikoolist jm.

Muusikataju uurimise alased konve-

Interpreetid on oma intuiitiivse muusikalise ettekujutuse küljes väga kindlalt kinni. Üldiselt ei peeta analüütilist mõtlemist interpretide seas heaks tooniks, nii siinses esituskultuuris kui ka terves maailmas.

rentsid on seni olnud valdavalt ingliskeelsed, millest kõige vähem tavatsevad kinni pidada prantslased.

Maailmas tegutseb praegu kolm muusikapsühholoogia ühingut (lisaks rida lokaalseid ühinguid Euroopas), millest vanimad on Ameerika ning Jaapani muusikataju ja muusikatunnetuse ühing (SMPC), noorim eespool nimetatud Euroopa Kognitiivse Muusikateaduse Ühing (ESCOM). Konverentsi teeside raamatus on avaldatud järeleühid jaapani klassikalise eksperimentaalsühholoogia tunnustatud esindajale Takao Umemotole (1921–2002), mis viitab tema tegevuse kaudu sidemetele ameerika ja jaapani muusikapsühholoogia vahel juba 20. sajandi keskel.

Üldistades möödunud konverentsi teaduslikke tulemusi, märkis Jaan Ross, et teemaringis domineerib rakenduslik suund. Viis, kuidas Eestis näiteks Allan Vurma läheneb muusikale ühelt poolt uurija ja teisalt interpreedi seisukohalt, on miski, mis leiab sellistel konverentsidel väga hea vastuvõtu.² Seevastu fundamentaaluurimused või abstraktsete teooriate loomine ei paistnud Hannoveri konverentsil enam nii selgelt silma. Pigem olid ülekaalus praktilisema iseloomuga ettekanded, milles püstitatakse küsimusi lähtuvalt interpretide vajadustest. Aga siia kuuluvad ka näiteks muusikateraapia, mis reageerib ühiskonna huvile tegelda inimestega, kes ühel või teisel viisil vajavad mingit abi.

Muusikaline aktiivsus ja ajupoolkerad

Ajupoolkerade funktsionaalsus, mille katsetisi uuringuid muusikutele ja mittemuusikutele tutvustasid saksa, austria, prantsuse ja kreeka teadlased, on taju uurimisel tähtsamaid valdkondi, mille arengust on palju. “Kui neuropsühholoogilistes terminites rääkida, siis on teada, et muusikalise haridusega paremakäelistel inimestel on muusikaline aktiivsus peamiselt seotud parema ajupoolkeraga. Muusikaliselt treenitud ehk muusikalise haridusega inimestel hakkab muusikaline aktiivsus kolima vasakusse ajupoolkerasse, st et muusikaline haridus, nagu igasugune kooliharidus, tingib seda, et indiviid hakkab oma tegevust analüüsima diskreetsetes teaduslikes kategooriates. Mida enam tegevmuusik oma tegevust teadvustab, seda rohkem eeldatakse, et ta suudab seda ka analüüsida, ka verbaalsetes kategooriates” (Jaan Ross vest-

lusingis). Muusikute puhul on uurijad täheldanud parema ja vasaku ajupoolkera paremat koordineerimist kui mittemuusikuil. Samas, muusikateadlased kasutavad ilmselt muusikaga tegelemisel teistsuguseid ressursse kui tegevmuusikud. Seega veelahe pillimeeste ja muusikateadlaste vahel on mingis mõttes olemuslik ja sellel on füüsiline alus, väidab Allan Vurma.

Lõhe tegevmuusikute ja teadlaste vahel

Hannoveri konverents näitas siiski, et lõhe tegevmuusikute ja teadlaste vahel on hakanud vähenema. See on rõõmsustav, sest sellise lõhe ületamise vajadus on olnud tänapäeva muusikapsühholoogia põhiküsimusi, millest on selgelt räägitud alates ESCOMi asutamiskonverentsist Triestes, sellele eelnenud muusikapsühholoogide kokkutulekust Radziejowices, Poolas, 1989. aastal ja isegi varem, esmakordselt võib-olla Sloboda raamatus "Muusikaline meel. Kognitiivne muusikapsühholoogia".³ Nüüd võib mõõndustega väita, et teaduse ja muusikapraktika lähenemisega on suudetud teha algust ("kuid mitte rohkem", nagu hoiatas Jaan Ross).

Musitseerimise ja muusika analüüsi probleemi vastuolu ületamise katsena on hakatud välja andma raamatuid, mille lugejana peetakse silmas eeskätt tegevmuusikuid. Allan Vurma tõi näiteks Richard Parncutti ja Gary E. McPhersoni koostatud äsja ilmunud artiklikogumiku "Teadus ja muusika esitamise psühholoogia"⁴, kus igal peatükil on kaks autorit, üks neist muusikateadlane või psühholoog, teine tegevmuusik või pedagoog. Selline kogemuste kombinatsioon võib anda parimaid praktilisi tulemusi.⁵ Mõõdunud aastal Salzburgis toimunud häälealane konverents, mis oli välja kuulutatud interdistsiplinaarsena ja millest võttis osa ka praktiseerivaid lauljaid, laulpedagooge ja hääleuurijaid, näitas siiski tajutavat vastuolu eri kutserühmade mõtlemises.

Siinkirjutaja tahaks kogemuste põhjal väita, et interpreedid on oma intuiitiivse muusikalise ettekujutuse küljes väga kindlalt kinni⁶ (lisaks esitamiseks määratud nooditekstidest saadavatele impulssidele, mida ühe komponendina õhutavad helilooja enda või hiljem teiste lisatud kokkuleppepõhised tõlgenduslikud arvamused). Sageli jäädakse suletuks vahetult muusikahelist lähtuvatele impulssidele ega mõelda analüütiliselt muusika struk-

Jaan Ross, kuulmispühholoogia pioneer eesti muusikateaduses.

FOTO ERAKOGUST

tuurist, millest mingil oletuslikul viisil tõenäoliselt saavadki alguse muusikalises emotsionaalses kategoorias. Üldiselt ei peeta analüütilist mõtlemist interpreetide seas heaks tooniks (või vähemalt tähtsust omavaks arutusobjektiks), ning seda nii siinses esituskultuuris kui ka terves maailmas.

Erinevaid vaatenurki: teadus tuleb elule lähemale

Etnomusikoloogina konverentsil esinenud Triinu Ojamaa kõneles, millisena paistavad temale seosed kognitiivse muusikateaduse ja etnomusikoloogia vahel. Huvi äratanud valdkonnad olid identiteedi teema ja populaarmuusika uuringud, millega etnomusikoloogia samuti tegeleb, eeskätt pärimuskultuurile avalduva surve vaatenurgast. Uuritud oli rühmaidentiteeti teismelistel, muusikaõpetajatel ja muusikaüliõpilastel, millest ükski ei olnud kuidagi seotud rahvusliku identiteedi küsimusega. Karen Burlandi (Sheffieldi ülikool) longituuduuring "Interpreedi identiteedi esilekerkimine" interpreediõpingute raames näitas, et murrang identiteedis ei toimu enne viimast õppeaastat, mil tudeng hakkab huvi tundma oma karjääri vastu ja ei toetu enam kaaslaste arvamusele, vaid peamiseks nõuandjaks muutub pedagoog. Populaarmuusika on uurimisvaldkond, mille lähteainet määratleti kui loomingu, mis levib meedia ja mitmesuguste helikandjate kaudu. Võrreldes kaht konverentsi – Hannoveri ja sellele vahetult järgnenud Euroopa etnomusikoloogide

aastakonverentsi Viinis –, olid lähenemisnurgad populaarmuusikale kardinaalselt erinevad. Kui Hannoveri ettekannetes püüti leida teoreetilist üldistust populaarmuusika nähtustele, siis Viinis esitatud umbes kolmkümmend ettekannet näitasid etnomusikoloogias valdavat empiirilist vaatenurka ja uurimismetoodilisi kahtlusi. Parimas selleteemalises ettekandes pakkusid Israeli teadlased Dalia Cohen ja Ruth Katz välja analüüsimetoodika, millega võiks uurida populaarmuusikat maailma-muusikas.

Muusikasemiootika taustaga uurija, EMA doktorant Kaire Maimets, ütleb, et sattus muusikapsühholoogia konverentsile mõnevõrra juhuslikult: "Semiootika ei kuulu ju tegelikult muusikapsühholoogia alla. Enamik ajast oligi mul natuke tulinuka või kõrvalseisja tunne. Mul ei ole muusikapsühholoogia kohustusliku kirjanduse tausta. Tegeldakse väga väikeste väidete testimisega. Intuiitiivset me teame tõesti neid asju. Mul ei tekkinud aga mingit terviklikku pilti.

Minul oli absoluutselt teoreetiline ettekanne, mis kuulub audiovisuaalse raju rubriiki. Seega räägin tegelikult iseenda audiovisuaalsest tajust, oma seisukohast. Asjad, millest mina kinni haarata suutsin, olid seotud muusikapsühholoogia marginaalsete piirkondadega. Ettekanded, mida kuulasin, tegelesid audiovisuaalse tajuga, filmiga, muusika narratiivisega, teismeliste fännindusega, kus kriiskavad teismelised tüdrukud on fännide tavaline stereotüüp. Tegelikult tuli välja, et teismelised poisid kriiskavad ka. Selles mõttes on hästi, et teadus on elule väga lähedale tulnud. Võib küsida, mis ma selliste tulemustega peale hakkak?"

Seevastu Allan Vurma arvates kujuneb muusikapsühholoogias tervikpilt paraku niisugustest väikestest killustatud väidetest, millel on oma põhjused. Selliste sageli vaid intuiitiivsete väidete kontrollimiseks kasutatud formaliseeritud uurimiskeemidest ilmnevad sageli ootamatud ja teistsugused asjaolud, mis vajavad väite täpsustamiseks järgnevat katseid. Tervikpilt tegelikult kogunebki alles aastate jooksul sadade pisikeste killukeste kokkupanemiste tulemusena.

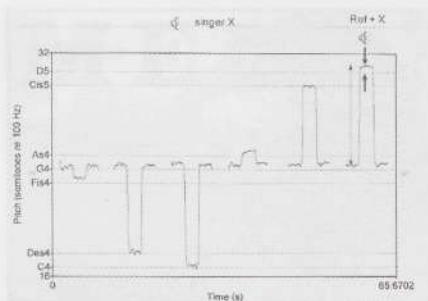
Konverentsi plenaarettekannetest tõsteti eespool nimetatud vestlusingis esile Uppsala ülikooli teadlase Björn Merkeri huvitava vaatenurgaga ettekanne "Kas muusikabioloogiat on vaja?", mille teesides ta väidab, et on olemas

“mitmeid põhjusi pidada inimese tehtavat muusikat bioloogiliseks adaptatsiooniks⁷, millest peamine on muusika rituaalne kasutamine inimrühmade poolt kui universaalne üldkultuuriline nähtus. Igas kultuuris on etnograafidele ja ajaloolastele teada inimeste kogunemine selleks, et laulda ja tantsida. Selline inimekäitumine on niivõrd iseloomulik, et see kuulub meie liigi määravate tunnuste hulka kõrvuti kahel jalal kõndimise, arenenud mõistuse ja keelega.⁸” Siinkirjutajale on jätnud aegade jooksul sügava mulje saksa muusikateadlase Helga de la Motte-Haberi panus muusikapsühholoogia konverentside temaatilisse terviklikkusse, nagu ka seekordne audiovisuaalne taju käsitus.

Kontsertidest

Konverentsiga seotud kontserdiõhtud pakkusid toremaid elamusi. Näiteks esines Vietnamiis sündinud Tran Quang Hai (1944), keda peetakse maailma kõige meisterlikumaks ülemhelilauljaks. Ta on kaitsnud doktorikraadi etnomusikoloogia alal, õpetanud Kagu-Aasia muusikat Pariisi X-Nanterre'i ülikoolis jm. Hugo Zempi tehtud film “Ülemhelilaul” Tran Quang Hai'ga on võitnud preemia Pärnu antropoloogia-filmide festivalil 1990. aastal. Hannoveris kuulnud kontserdil demonstreeriti ka ülemhelilaulu *live*-esituse sonogrammi reaajas, mis projitseerituna suurele ekraanile andis küllaltki korraliku ja adekvaatse kirjelduse lauldava heli struktuurist. Allan Vurma märkis, et ülemhelilaulu kõrval suutis laulja anda üldistatud ülevaate teistestki meie jaoks eksootilistest stiilidest, demonstreerides näiteks jaapani no-stiili, pekingi ooperi tehnikat, lääne klassikalise laulu tehnikat jm, pannes samas mitmesuguste võtete abil burdoonheli ja ülemtoonid vastupidi liikuma. Laulja fantastiline andekus ja sarm sundis kuulajaid elavalt reageerima. Publiku hulgas leidis ka julgeid, kes sõandasid ülemhelilaulu laval meistri juhendamisel proovida.

Tähelepanuväärseks sündmuseks osutus *termenvox*'i-mängija Lydia Kavina kontsert. *Termenvox* (inglise keeles ka *theremin*) on elektrooniline instrument, kus helikõrgust ja helitugevust saab muuta käeliigutuste abil, millega reguleeritakse pilli elektromagnetvälja. Nagu selgus, on selle looja, vene insener Lev Termen (1896–1993), 1990. aastal külastanud Mark Raisi kutsel Eestit. Sel puhul ilmus ajakirjanduses teda tutvustavaid kirjutisi, üks neist Jaan Rossi sulest,

Arvutiprogrammi Powerpoint abil kujundatud slaid Allan Vurma ettekandest ESCOMi konverentsil. Joonis näitab, kui täpse intonatsiooniga suutis Eesti Muusikaakadeemia lauluosakonna üliõpilane X laulda etteantud harjutust. Olgugi et objektiivselt kaldus laulja mõnevõrra kõrvale võrdtempereeritud häälestusetaloni, ei taju kuulaja seda suure intonatsiooniveana.

Kas meie laulame sama ilusti kui linnud? Värvuliste seltsi kuuluva *craticus nigrogularis*'e laulu noodistus; ◡ = pikem kestus, kui noodis tähistatud, ↑↓ = pigem kõrgem kui madalam heli, ↓↑ = pigem madalam kui kõrgem heli. Dešifreeritud David Lumsdane'i koostatud heliplaadi “Austraalia maastikud” põhjal.

kellelt nüüd kuuleme, et tegelikult valmis *termenvox* juba 1920. aastatel.

Kokkuvõtteks

Konverentsi neljakümne seitsme sümposiumi ja temaatilise sektsiooni tegevuses avaldus kaasaegse kognitiivse muusikapsühholoogia laiem eesmärk: suurenevate teadmistega, metodoloogilisi ja tehnoloogilisi vahendeid kasutades vaadata muusika ja inimese vahekorra tervikpildile – muusikaliste parameetrite töötlemisele, arvutianalüüsile, ajufunktsioonidele, mälu aspektidele, muusikateraapia, sotsiolo-

giale, audiovisuaalsele tajule ja muudele tahkudele. Keegi ei arva, et midagi selles vahekorras tuleks väljastpoolt sekkudes korrastada või muuta. Muusikateadus on aastasadu pakkunud inimesele objektiivset intellektuaalset naudingut, mille järele tuntakse ilmselt suurenevat vajadust.

Vestluse lindilt maha kirjutanud
Maris Valk-Falk

¹ European Society for the Cognitive Sciences of Music (ESCOM) on asutatud Triestes 1991. aastal.

² Vt pilt 1.

³ John A. Sloboda (1985). *The Musical Mind: The Cognitive Psychology of Music*. Oxford: Clarendon Press. Eestikeelne tõlge 2000. a kirjastuselt “Scripta Musica”.

⁴ Richard Parncutt ja Gary E. McPherson (toim) (2002). *The Science and Psychology of Music Performance: Creative Strategies for Teaching and Learning*. Oxford: Oxford University Press.

⁵ Paralleelina võiks tuua ka 2004. aasta kevadel ilmuva tühe teise raamatu (Jane W. Davidson ja H. Eiholzer). *The Music Practitioner*. London: Ashgate), kuhu on muu hulgas tellitud peatükk Allan Vurmalt ja Jaan Rossilt.

⁶ “Mulle tundub, et iga inimene kõigepealt tunneb mängu ajal midagi ja väljendab oma mänguga neid-samu tundeid; midagi muud edasi anda vist pole võimalik.” Ja Rummeli vestlusest Irina Zahharenkovaga: “Zahharenkova Čiurlionise konkursi taustal”. Sirp 31.10. 2003, lk 15.

⁷ Vt pilt 2.

⁸ Abstracts of the 5th Triennial Conference of the European Society for the Cognitive Sciences of Music (ESCOM). Hanover: Hanover University of Music and Drama. 2003: 254.

Bruno Maderna

– poeet Darmstadtis

TARMO JOHANNES

Millegipärast on saanud tavaks, rääkides muusikaajaloo mingist perioodist, sõeluda sellest välja kolm silmapaistvat iseloomustavat iidolid. Nii räägitakse tihti näiteks Bachist-Händelist-Vivaldist, Haydnist-Mozartist-Beethovenist, Schönbergist-Webernist-Bergist. 1950. aastate modernismist ja Darmstadti koolkonnast tuakse kolmikuna tavaliselt välja Boulez-Stockhausen-Nono. Nii võib jääda mulje, et midagi muud olulist nende kõrval ei eksisteerinudki. Kui aga vaadelda lähemalt, siis tegelikkuses oli nende kolme kõrval maailma muusikaareenil veel vähemalt üks sama oluline figuur – itaallane Bruno Maderna, kelle surmast möödus 13. novembril kolmkümmend aastat.

On imetlusväärne, kui palju Maderna oma lühikese elu jooksul jõudis. Lisaks laialt ulatavale loomingule, oli ta esmaklassiline dirigent, juhataes maailma kõige prestiižikamate orkestrite ees nii kaasaegset kui ajaloolist muusikat. Samuti oli Maderna inspireeriv õpetaja: ta õpetas erinevatel aegadel Milano konservatooriumis, Dartingdoni ja Tanglewoodi suvekoolis, Salzburgi Mozarteumis, Darmstadti suvekursustel. Mitmed temast vaid mõned aastad nooremad heliloojad, nagu Berio, Nono, Donatoni, Clementi, on tunnistanud, et Maderna õpetus ja vaated on neid oluliselt mõjutanud. Koos Luciano Berioga lõi Maderna Milanos 1954. aastal elektroonilise muusika stuudio "Studio di Fonologia Musicale", olles elektroonilise muusika üks pionee-re. Nii näiteks on tema "Musica su due dimensioni" flöödile, löökpillidele ja lindile (1952) esimene teos, kus on ühendatud salvestatud elektrooniline materjal ning muusikud.

Kui lugeda pärast Maderna surma

Bruno Maderna.

ajakirjanduses ilmunud järelehõikeid või kirjutisi, mõelda teoste peale, mida tema mälestusele pühendati (Boulez' "Rituel in memoriam Bruno Maderna", Donatoni "Duo pour Bruno", 1975), on ilmne, et Maderna lahkumine oli kaasaegsetele ränk kaotus. Mis tegi ta nii armastatuks?

Ühelt poolt kindlasti tema isiksus. Tema lähikondlaste meenutuste järgi oli Maderna äärmiselt sümpaatne inimene – rahulik, kuid humoorikas, alati heatujuuline ja tegutsemisaldis, ta ei vihastanud peaaegu kunagi. Ta oli oma kolmele lapsele tõeliselt armastav isa. Samas, kuigi ta mõjus teistele kaasatõmbavalt ning julgustavalt, oli ta väidetavalt sisemiselt melanhoolik. Silmapaistev oli Maderna intelligentsus ning laialdased teadmised. Tehes üht intervjuud Madernaga 1972. aastal, imetles muusikateadlane Leonardo Pinzauti, et oma olekult ei jätnud Maderna muljet kui viimaste aastakümnete maailma avangardi üks liidreid, vaid mõjus pigem õpetlasena, kes on eemal maailma sekeldustest, täis elutarkust ja

"Olen veendunud, et ainus väärtus tänapäeva maailmas on olla võimeline mõtlema. Et mitte kukkuda tulevikus tehnokraatia küüsi, on ainus võimalus filtreerida inimesest välja ülim, tema isiksus, tema individuaalsus."

muhedat huumorit.

Märkismisväärne oli Maderna orienteerumine ja pühendatus eelmiste sajandite muusikale. Eriti tähtis ning südamelähedane oli talle hiliskeskaja ning renessansi muusika, kust ta leidis mitmeid tugipunkte ja otseseid paralleele nii oma komponeerimis põhimõtetele kui ka maailmavaatele: "Tänapäeval jalutame Kuul, kuid me ei saa ignoreerida Platonit. Miks siis mitte uurida vana muusikat?" Ühes artiklis aastast 1946, kus Maderna kirjutas probleemidest uues muusikas, märkis ta, et modernsusetaotlus on viinud heliloojad tihtipeale nii kaugele, et nad püüavad iga hinna eest luua midagi uut ja isikupärast, isoleerides end meeleheitlikult muudest mõjudest.

Maderna oli koos Boulezi, Stockhausen'i, Pousseuri ja Nonoga üks 1950-ndate avangardi võtmepeersoone. Samas polnud ta "ortodoksne" serialist. Maderna on öelnud: "Ma pole iial uskunud, et serialism on ainus avatud tee. Siiski pakkus serialism minu meelest heliloojatele rohkem võimalusi kui traditsioonilised tehnikad." Ühtlasi juhtis ta tähelepanu ühele hilisele Schönbergi kirjale, kus too hoiatas oma õpetuse järgijaid olemast fanaatilised ja pigem rõhutas vajalikkust arendada tema ideid, sest teooria, mis ei kasva, on surnud.

Kuigi Maderna leidis, et 1950-ndatel oli vaja olla oma vaadetes ühepoolne, isegi fanaatiline, et töötada välja kogum uusi tehnilisi vahendeid, oli ta skeptiline liiga range strukturalismi suhtes. Ta hindas eelkõige loomulikkust. Oma viimastel aastatel tunnistas ta: "Üha enam teadvustan ma endale, et elus pole vaja olla süstemaatiline. Eriti, kui olla helilooja või kunstnik. Ma arvan, et kuiva konsistentsust tuleks põlata. Selle asemel tuleb olla nii loomulik ja "elus", et suudaksime jälgida ning väljendada erinevaid aspekte meis endis, ükskõik kas füüsilisi või psüühilisi."

Kuigi Madernal on ka mõningaid äärmiselt keerukaid teoseid, on ta öelnud: "Heliloojana olen ma liiga keeruka kirjutamisviisi vastu. Muusika ei peaks olema liiga odav, kuid ka mitte liigselt üle hinnatud. Muusikast ei tohi kaduda tema sotsiaalne roll." Ta oli vastu seisukohale, et muusika on teatud sorti teadus, kus tuleb taotleda objektiivsust: "Muusika ei saa väljendada eimiskit: kõla tekitab kuulajas reaktsiooni, samas helid iseenesest on ainult vahendid. Sama hea oleks väita,

et maalikunst on objektiivne fakt – isegi kahe värvi kokku panemine tekitab vaatajas reaktsiooni!”

Maderna muusika muudab eriliseks tema märkimisväärne tundlikkus meloodia ja väljendusriikaste intervallide suhtes, püüdlus kantileense, ent pingelise, puhta ja absoluutse meloodia poole. Seetõttu leidsid tema teosed tihti soojemat vastukaja kui nii mõnelgi teisel sama ajajärgu Darmstadti ringkonna tippheililoojal. Iseäranis selgelt avaldub see tema viimase loomeperioodi teostes “Grande Aulodia” (1970), “Aura” (1972), “Biogramma” (1972), kolmas oboekontsert (1973).

1960. aastatel hakkas Maderna üha enam kasutama aleatoorilisi vahendeid: dirigendi ja praktilise muusikuna oli talle tähtsam reaalne kõlaline tulemus kui keerkate konstruktsioonide intellektuaalne ilu. Palju kasutas ta vabu ning täpselt määratlemata löike orkestrimuusikas, näiteks teose “Serenata per un Sattellite” (täpselt määratlemata koosseisule, 1969) partituuri ainus lehekülj kujutab endast aga põhimõtteliselt lähtepunkti algavaks improvisatsiooniks.

Maderna ühes tähtsamates teoses, mida ta komponeeris ümber ning pani kokku väga mitmes versioonis, lavateoses “Hyperion” (1964–1969), kristalliseerus üks tema ideaale – inimene kui isiksus vastandatuna massile.

“Viimastel aastatel on mind enam ja enam köitnud idee kujutada poeeti, kunstnikku, kes on üksik ning proovib keelitada end kuulama teisi, et tuua nendeni oma ideed, ideaalid. Kuid tema ideaalid on nii kõrged, head ning tolerantsed, et inimesed pole veel võimelised neid mõistma ning sel moel hävitavad prohveti.”

Kui proovida kokkuvõtvalt iseloomustada Maderna mõtteviisi olemust, siis üheks võtmeks võiks olla sõna “humanism”. Tema jaoks oli kõige tähtsam inimene, loomulikkus ning väljendusriik: “Olen veendunud, et ainus väärtus tänapäeva maailmas on olla võimeline mõtlema. Elektroonilised ajud, olgugi et nad on alles oma arengu vägagi alguses staadiumis, võivad pakkuda meile määratu hulga informatsiooni. Et mitte kukkuda tulevikus tehnokraatia küüsi, on ainus võimalus filtreerida inimesest välja ülim, tema isiksus, tema individuaalsus; mitte vaadelda inimest kui hulka, kvantiteeti, massi.”

M E L O M A A N

Helme Kaala. Linnupuu Anne.
Võru 2003

Seto Kuningriigi päeval tänavu augustis oli müügil CD, mille kaanelt vaatab vastu rahvarõivastes Linnupuu Anne – üks paremaid setu laulu oskajaid tänapäeval. Kui seda püha kümme aastat tagasi esimest korda peeti ja selle käigus ka sõnaseadjate improvisatsioonioskus proovile pandi, võitis Anne Linnupuu kuninga parima sõnaseadja tiitli ja sai hiljem ka leeloakadeemiku nimetuse.

Anne (Anna) Linnupuu, kes on sündinud 1925. aastal Tääglova külas Mokroluga nulgas, elab juba ammu Võrus. Et aga laul on setukeste elu loomulikuks koostisosaks, kogus ta sealgi kokku oma laulukoori, kuhu on lisaks *sõnalisõlõ* kuulunud *killõ*-laulja Veera Kaupo ning *torõ*-lauljad Maria Tuvi, Virve Raag, Silvi Eksin, Anita Punamäe ja Milja Udras (täpsemaid andmeid ei eselaulja ega tema leelokoori kohta CD-lt ei leia, kuigi kõrva järgi on laulu “Näio liin” sõnu eest õelnud keegi teine). Küll aga oli plaadi ostjal võimalik sealtamast kaasa saada voldik, mis on ilmselt koostatud leelokoori Helme Kaala 15. aastapäevaks. Sealt loeme, et Anne Linnupuu oma kooriga astus esmakordselt publiku ette 2. augustil 1986 Obinitas leelopäeval ja juba aasta hiljem kutsuti nad Võru kultuurimaja Kannel ansambli hulka. Järgnesid esinemised Peterburis, Petseris, Joensuu, Hamburgis, Göteborgis ja muidugi kodukandis. Tallinna publikule on Helme Kaala tuttav Peeter Lauritsa, Marika Blossfeldti jt multimeediaetendusest “Pühamu” (Niguliste kirikus 1997), aga ka folkloorifestivali “Baltica” kavadest.

Leelokoori repertuaarist on CD-l 14 laulu, neist kuus tärnikesega märgitud. Tagakaanel on seletus, et “tärnikõisiga

laulõlõ om Anne esi sõna säädntü, tõsõ omma kuuldu kodokandist ja mõnõ sõna omma raamatidõ seest löütü”. Sõnu ja nende esitust kuulates ei jää aga kahtlust, et kõik nad on seatud vastavaks Linnupuu Anne arusaamadele laulu ilust ja laulmise ülesannetest. Kuuldud või loetud teksti täpsest kordamisest ei tule setu laulus midagi välja, kui esitaja tahab oma nägu ja sedakaudu setu laulu omapära alles hoida. Ka need laulud, kus taga on kumamas mõni tuntud laulutüüp, nagu “Püssil püütav” (7) või “Ilmatütar” (12), on Annel oma mõtlemise järgi märgitud ja suupäraseks säätitud. Sõnad ongi selle CD suurim vara – ühtekokku on tunni ja üheteistkümmne minuti pikkusele plaadile mahtunud 484 värssi. Need kõik on tavapärasel kombel esitatud: eestütleva värssi kordab enam või vähem täpselt mitmehääline koor. Setu värss on aga alati pikem regivärsist, seda eeskätt sõnakorduste abil (*kui mi ks olli, kui mi olli noorõ näio*). Mõnikord on korraga ka kaks värssi õeldud, mõnikord värssile refrään lisatud. Igal juhul on kuulajal küllaga tegemist, et arhaismistest ja poeetilistest kujunditest küllastatud keelest aru saada, need parallelsimulatsioonidesse jaotada, alliteratsiooni ja vokaalharmoniaat kuulata ning lõpuks ka veel laulu süžeed jälgida.

Setu laulude muusikaline külg on kergemini jälgitav, sest sama viis kordub, olgugi varieerudes, kogu laulu kestel ja on sobival juhul kasutusel ka teistes lauludes. Linnupuu Anne viisid esindavad ootuspäraselt tema kodukandi, Lääne-Setu (Obinita ümbruskonna) meloodiaid. Enamasti on tegemist helireaga, mis sisaldab astmeid *fis-g-a-b* ja laieneb allapoole. Harjunud kuulaja kõrv leiab siit tantsuviise (3, 9: *põõra ääl*), jutustavate laulude viise (1, 14: *pikk ääl*), aga ka Põhja-Setust laenatud paadiga sõitmise viisi (4: *järve ääl*) ning isegi muistse pulma viisi (8). Kuulajat ei jäta mõjutamata Anne kaunis tämber, tema oskus õigel ajal tugiheli kõrgust langetada või tempot aeglustada.

CD “Helme Kaala” on paras pähele bibliograafidele, sest sealt puuduvad helipublikatsiooni arvelevõtmiseks ja levitamiseks vajalikud kirjed esitajate, salvestajate ja CD koostajate kohta. Samas on see väga huvitav leid mitte ainult Mokroluga nulgale rahvale, vaid ka igale rahvapärasest laulmisviisist huvitunud inimesele Eestis ja kaugemalgi.

Vaike Sarv

MELOMAAN

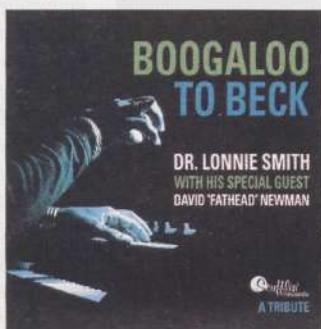
Fred Frith. Rivers and Tides. Working with Time. Music for the film by Thomas Riedelsheimer.
Winter & Winter 910 092-2

See kitarristist helilooja plaat algab mahedate *new-age*'ilike veesolinatega, mis juhivad kuulajat siin-seal edaspidigi pisut eksitavatele mõtteseostele. Sest sellist solinat ja muid keskkonnamulke on nimetatud stiilis piisavalt üle eksploateeritud. Ent siin on ehk tegu keskkonna, atmosfääri loomisega, muusika mõjub pigem illustratiivselt. Frithi muusika kõneleb siiski hoopis teist keelt kui *new-age*'i sugestiivne sahin: jazzilikes helimaastikes on tubli annus puäntillismi. Helilaikudest moodustub hajus üldpilt, üks laik siit, teine sealt (I ja II osa). Kolmas osa jätkub ootamatult militaristliku trummipõrinaga, mis hääbub veesolina ja muu kohina laviini alla. Osa lõpp suubub jälle puäntillistikult hajusasse mosaiiki. Viies osa toob kaasa perkussivse koputamise ja pastoraalsed lambad, kuues osa pisut minimalismi. Siia-sinna hargneb seoseid veelgi, ometi läbib lugusid ühtne habras mõttelõng, mis puudutab kuulajat just vaikuse ja tundlikkusega.

Peale muusika autori Fred Frithi teevad plaadil kaasa Karoline Höfler kontrabassil, Bernd Settlemeyer löökpillidel ning Wolfgang Styti sopransaksofonil ja bassklarnetil. Winter

& Winteri märgi all ilmunud plaatidel väärib alati esiletõstmist kujundus, sageli just fotod (siin Andy Goldsworthy), mis on eksponeeritud eriti tundlikult.

Mirjam Tally

Dr. Lonnie Smith. Boogaloo to Beck.
Sufflin' Records 8481

Hämmond B3 orel on jazzis juba ajalooliselt gruuvil ja tulususe sünonüüm ning ka Lonnie Smith ei püüa oma uuel plaadil intellektuaalsetesse süvavettesse sukelduda. Sellest hoolimata on "Boogaloo to Beck" vastupandamatu plaat, mis kõlab iga kuulamisega aina paremini.

Smith tõlgendab sellel laserkettal popstaari Becki hitte (üsnä väheinspireerivat materjali, tuleb tunnistada), järgides nii hämmondi-triode vana tava tuua popi lemmiklugusid (biitleid, Bacharachi ja muud) jazz, souli ja *funk*'i kuldse kolmnurka. Tulemus on värske, vaheldusrikas ja kirjeldamatult *funky*. Vaatamata sellele, et plaat kannab Lonnie Smithi nime, on tegemist tõhusa rühmatööga, kus iga ansambli liige annab oma tuntava panuse. Naistrummer Lafræe Sci mäng on kui jazz-*funk*'i ABC ja kitarrist-arranžeerija Doug Munro krubib osavalt pinget ning kui vaja, maandab selle,

kasutades nii jazz kui vanema bluusi sõnavara. Viies loos teeb kaasa ka altsaksofonist David "Fathead" Newman, tegelikult albumi nimekaim muusik, kuid tema roll toimivas ansamblikeemias on juba väiksem.

See kõik loob alusmüüri, millele Lonnie Smithi tüse hämmondorel võib julgelt toetuda. Tema mängus on sädet ja pigem kontserdile kui tüütule stuudiotööle omast vaimustust. Kuigi siin on tegemist paljude jaoks võib-olla vähetuntud jazzinimedega ja obskuurse plaadifirmaga, soovitan soojalt selle muusikaga tutvust teha.

Joosep Sang

Modern Fox mängib Raimond Valgret. Swing mind ikka lohutab...
Global Music. GMCD-003

Tänavu on Raimond Valgret 90. sünniaastapäev, seetõttu pole mingi ime, et tema laulude tõlgendusi ilmub plaatidele ja lavadele aina rohkem. Valgre on meie ainus George Gershwini või Cole Porteri mõõtu laululooja ning tema lood on tõelised "eesti standardid", tänuväärne materjal nii Francis Goya laadsetele estraadikunstnikele kui ka mitut masti jazzmuusikutele.

Tantsuorkester Modern Fox asub kahe leeri vahel, üritades

taasluua muusikalist õhustikku, milles Valgre laulud esmakordselt kuulaja ette jõudsid. Igal eestlasel on Valgrest oma isiklik kõlaline ettekujutus ja Modern Foxi laad on kindlasti paljude omale lähedal. Kõik, mida orkester teeb, kukub välja üsna stiilselt, erinevad tantsurütmid kõlavad karakteriselt ja sving tõepoolest svingib. Plaadil on kaks peamist vokaalsolisti: Mart Sander ja Airi Allvee. Sanderi salongistiil sobib Valgre lauludega ideaalselt (kuigi tema kriipsu võrra liiga kiires tempos esitatud "Viljandi serenaad" mõjub koomilise vuristamisena). Airi Allvee on kindlasti üks meie paremaid naislauljaid, kelle tegemised võiksid hoopis rohkem esil olla. Siiski ei esita ta Valgret sama kindlalt kui Sander – osa süüd võib olla ka selles, et ta on kohati helipildis kummaliselt ette toodud ning ei saa suurelt orkestrilt piisavalt tuge.

Plaadi kõige nauditavamaks tõlgenduseks tõuseb hoopis Liisi Koiksoni lauldud „See, keda armastasin, kuulub teisele“, mis on ühtlasi tema ainus soolo (laulus "Veel viivuks jää" on ta duetis Sanderiga). Siin võib lisaks Koiksoni selgele häälele ka Ülo Mälgandi oivaline arranžeerimine, mille ka Count Basie oleks küllap kahel käel vastu võtnud.

Joosep Sang

Asmus Tietchens. FT+ Crouton. crou019

Olen kunagi kirjutanud, et ideaalne eksperimentaalne muusika produtsent on mutt, kellele mikrofon sappa seotakse ja viisakalt maa alla juhatatakse. Selle muusika väljaandmiseks võiks luua terve uue *label*'i. Ma ei tea, kas Crouton on see *label*, aga igatahes kõlab Asmus Tietchensi "FT+" kahtlaselt sedamoodi. Asmus pole küll mitte mutt, vaid juba 1965. aastast tuntud audioeksperimentaator, kes on teinud koostööd peaaegu kõigiga (mh ka asja NY'is esinenud Thomas Köneriga), nii et loomakaitsele seltsil muretsemiseks erilist põhjust pole. Samuti ilmselt mitte autorikaitse ühingul, kuna ta nähtavasti süüski ei omastanud muti loomingut, vaid suutis selle kuidagi omapäi stuudios kokku kleepida. (Millegipärast ma hästi ei usu, et mutt maa all eriti DSP-d teeks, aga neljandast loost alates siin midagi umbes sellist esineb.) Plaat algab puhta kaevamise ja urgitemisega, neljanda loo paiku hakkavad tekkima esimesed meloodia ja töödeldud heli sugemed ja need vältavad vahelduva – väga vahelduva – eduga kuni plaadi lõpuni. Sellise tutvustuse peale võiks arvata, et plaat on surmiga, kuid nii see hoopiski pole. Vastupidi, plaat on väga huvitav, täis erilist urgitemist koos

ambient drone'idega ning hästi komponeeritud ja põhjendatud vaikust. Väga "konkreetne muusika".

Erkki Luuk

Stephan Mathieu [Full Swing] and Douglas Benford [SI-CUT.DB]

[reciproprocess : +/vs.] vol. 2. Bip-Hop. bleep 22

"Reciproprocessid" on Bip-Hopi plaadid, kus kahel artistil lastakse teineteiselt mõõtu võtta ja koostööd teha, nii et mõned lood tehakse eraldi ja mõned koos. Tulemused on seni (ainult kaks "Reciproprocessi" ongi ilmunud) väga head, seda küll võib-olla rohkem artistide valiku kui mingi kontseptuaalse võidina tõttu, kuigi oma võlu on kahtlemata sellelgi. Võib ilmselt oletada, et kõik sõltub eelkõige omavahelisest sobivusest, kuid selline $x+y+z$ mudel näib ka iseenesest lootustandvam kui x või $x+y$. Ja samas on tegu tervikteosega, st puuduvad tavaliselt kogumikele omased integratsioonihäired (eeldusel muidugi, et asi sujub). Ja sujuvat ta näib, muusika on meloodiline ja monotoonne, kindlate intervallide, meloodiakatketega ja kuhugi tausta mattunud vaikselt plöksuvate rütmidega. See on väga eksperimentaalne *electronica/idm* (*intelligent dance music*), mille seekord tantsuga küll erilist pismist pole (kui te juhtumisi

just bakterite auväärseesse rassi ei kuulu). Sellist mikro-*idm*'i on tehtud üsna vähe, veel huvitavamaks teeb asja *ambient*, mis siin igalt poolt peale pressib ja kogu selle plöksumise ja sädina pidevalt üle ujutab. Kokku võttes on see album, kust võib õnnekombel leida peaaegu kõike.

Erkki Luuk

Sõpruse Puiestee. Mustale Merele.

Inglikala Grupp / Sõpruse Puiestee

Kunagi üheksakümnendate keskel toimus Vennaskonnas järjekordne pereheitmine, lahkusid juba aastaid bändi loomingulisteks tugisammasteks olnud Allan Vainola, Anti Pathique ja Mait Vaik. Vainola küll naasis mõne aja pärast, ka Pathique on nüüdseks tagasi rivis, kuid üks edukamaid perioode selle rockinähtuse ajaloos oli ikkagi möödas. Aga võib fantaseerida, mis oleks juhtunud, kui nende kolme asemel oleks lahkunud hoopis Tõnu Trubetsky (näiteks soolokarjääri ajama). Sellise uitmõtte teatav kehastus tundubki olevat käesolev plaat. Siin mängivad laulavad-kirjutavad teiste hulgas ju Allan Vainola (laul, kitarr, helilooming) ja Mait Vaik (bass, elektroonika, helilooming, tekstid). Paradoksaalselt on see Allan Vainola kahekümneaastase

muusikuarjääri esimene kord, kui ta saab avalikult laulda oma loodud lugusid: Velikije Lukis, Vennaskonnas ja mujal on ta küll loonud laule, aga mänginud ainult kitarr, Metro Luminalis pidi ta esitama Rainer Jancise teoseid.

Plaadi esimene pool ongi üpris vennaskonnalik: kõlalisel robustne, vokaal retsitatiivne, trubetskylikult hakkiv. "Ma olen õnnelik, et inimesed on nii ilusad ja head", "Kaks meest", "1905", "Hüvasti, Tallinn", valssiv "Lotovõit" tunduvadki nagu korduvalt mainitud legendaarsele bändile kirjutatud (ka tekstid). Mait Vaigu "Krambid" vihjavad oma sünguses ka Metro Luminali teatud perioodi morbiidsusele.

Aga plaat areneb ning Vainola ja Vaik pole grupi ainsad liikmed. Bändil pole trummarit, kuid on elektroonik-klahvpillimängija Kaupo Kaldmäe, kelle lemmikuks kuulduvad olevat vanad süntesaatorid, veerandsaja-aastased Vermonad jms, bänd kaldub plaadi edenedes järjest rohkem kaheksakümnendate alguse futu poole, jättes kitarrid peaaegu kõrvale. "Kauge tähe valgus" on midagi paljudele Eesti Depeche Mode'i fännidele, järjest keemilisemalt kõlavad "Aknajuuli" ja "Armuneedus". Laulu "Mustale merele" üle võiks isegi Jean Michel Jarre uhke olla!

Plaati lõpetab venekeelne "1905" on justkui bulgaarlase lauldud, aga Sõpruse Puiesteel on tõesti potentsiaali idapoolse rahva turu jaoks. Kuigi mõttekam oleks sel juhul juba terve plaat vastavas keeles üle laulda.

Margus Kiis

Detsember

Tallinnas

26. 11–16. 12 Festival "Jõulujazz 2003"

2. 12 kell 19 Koyaanisqatsi *live*: Philip Glass Ensemble Tallinna linnahallis

2. 12 kell 19 Vanemuise küla-lisetendus: Mai Murdmaa balett "Armastuse tango" Piazzolla muusikale Rahvusooperis Estonia
3. 12 kell 19 Musta lae kontserdid. Elutoamuusika: Duo Paukenfest, Ardo Ran Varres, Katrin Essenson (tants), Kadi Tudre (lavastaja) Kirjanike Majas

3. 12 kell 19 Kaminamuusika: Meelika Hainsoo, Celia Roose Vanalinna Muusikamajas

3. ja 5. 12 kell 19 Bizet' ooper "Carmen" Rahvusooperis Estonia

4. ja 6. 12 kell 19 Mozarti ooper "Don Giovanni" Rahvusooperis Estonia

5. 12 kell 19 Siirius: Tõnis Mäe autorikontsert Sakala keskuses

6. 12 kell 12 Orelipooltund: Ene Salumäe Tallinna toomkirikus

6. ja 7. 12 kell 12 Britteni lasteoper "Väike korstnapühkija" Rahvusooperis Estonia

6. 12 kell 17 Tallinna Muusikakeskkooli kontsert: Piret Habak (klaver), Kristina Vähi (sopran), Maris Liloson (sopran) Kadrioru lossis

6. 12 kell 19 ERSO, Marko Martin (klaver), Jüri Alperen (dirigent) Estonia kontserdisaalis

7. 12 kell 16 EMA sümfoonia-orkester, Edmunds Altmanis (klarinet), Paul Mägi (dirigent) Estonia kontserdisaalis

7. 12 kell 17 Hortus Musicus Kadrioru lossis

7. 12 kell 18 Ave Maria: Silvi Vrait, Maria Väli (vokaal); Ain Varts, Tiit Paulus (kitarr); Raivo Tafenau (saksofon), Jüri Leiten (trompet); Andres Uibo, Urmas Taniloo, Merle Kollom, Toomas Trass (orel) Niguliste kirikus

7. 12 kell 19 Prokofjevi balett "Romeo ja Julia" Rahvusooperis Estonia

*

9. 12 kell 18 Mati Palmi lauluklassi kontsert Eesti Muusikaakadeemias
10. 12 kell 18 Muusika ja näite-kunsti improvisatsioonid Eesti Muusikaakadeemias

10. 12 kell 19 Raimond Valgre 90. Swing mind ikka lohub...: Mart Sander, Airi Allvee, Liisi Koikson

(vokaal), Riho Sibul (vokaal, kitarr), Margus Kappel (klahvpillid), ansambel Modern Fox, Tallinna Kammerorkester, Eri Klas (dirigent) Sakala keskuses

10. 12 kell 19 Tõnu Raadiku muusikal "Vargamäe tõde ja õigus" Rahvusooperis Estonia

11. 12 kell 15 Lõunamuusika. Veart kellad: Eesti Rahvusmeeskoor, Ants Soots (dirigent) Estonia kontserdisaalis

11. 12 kell 19 Operetirevüü "Vahuvein ja paprika!" Rahvusooperis Estonia

12. 12 kell 19 Verdi ooper "La traviata" Rahvusooperis Estonia

13. 12 kell 12 Orelipooltund: Helen Tammeste Tallinna toomkirikus

13. ja 14. 12 kell 12 Tšaikovski ballett "Pähklipureja" Rahvusooperis Estonia

13. 12 kell 14 Muusikaline jõulunäidend "Väikese Tooma jõulud" Estonia Talveaias

13. 12 kell 16 EMA üliõpilaste jõulukontsert Eesti Muusikaakadeemias

13. 12 kell 17 Pièces de Viole: Markku Luolajan-Mikkola (*viola da gamba*), Varpu Haavisto (*viola da gamba*), Eero Palviainen (*archiliuto*)

13. 12 kell 19 Heroodeese mäng: tütarlastekoori Ellerhein lauljad, Tallinna Poistekoor, RAMi lauljad, Hortus Musicus, Andres Mustonen (dirigent, lavastaja) Niguliste kirikus

13. 12 kell 19 J. Straussi operett "Öö Veneetsias" Rahvusooperis Estonia

13. 12 kell 19 Moskva Patriarhaadi Koor Kaarli kirikus

14. 12 kell 13 Oreli-tund: Kristel Aer Tallinna toomkirikus

14. ja 16. 12 kell 16 Muusikaline jõulunäidend "Väikese Tooma jõulud" Estonia Talveaias

14. 12 kell 17 Akadeemiline kammermuusika Kadrioru lossis. Väike Versaille: Ene Nael (klavessiin), Kristiina Are (klavessiin), Tarmo Song (tekstid)

14. 12 kell 18 René Eespere 50: Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Tallinna Kammerorkester, Neeme Punder (flöödt), Harry Traksmann (viul), Risto Joost (dirigent) Niguliste kirikus

*

15. 12 kell 16 Mati Mikalai klaveriklassi kontsert Eesti Muusikaakadeemias

16. 12 kell 18 Magistrikontsert: Julia Lapinš (sopran) Eesti Muusikaakadeemias

17. 12 kell 19 Kaminamuusika: Vladimir Vössotski (klaver), Ara Yaralyan (kontrabass) Vanalinna Muusikamajas

17. 12 kell 19 Magistrikontsert: Külliki Kuulmann (klaver) Eesti Muusikaakadeemias

17. 12 kell 19 Tõnu Raadiku muusikal "Vargamäe tõde ja õigus" Rahvusooperis Estonia

17. 12 kell 19 Jõulud *a cappella*'s: Ansambel Noorkuu ja Tõnis Mägi Kaarli kirikus

18. ja 20. 12 kell 12 Britteni lasteoper "Väike korstnapühkija" Rahvusooperis Estonia

18. 12 kell 14 ja 16 Muusikaline jõulunäidend "Väikese Tooma jõulud" Estonia Talveaias

18. ja 20. 12 kell 19 Tšaikovski ballett "Luikede järv" Rahvusooperis Estonia

19. 12 kell 12 Tšaikovski ballett "Pähklipureja" Rahvusooperis Estonia

19. 12 kell 14 ja 16 Muusikaline jõulunäidend "Väikese Tooma jõulud" Estonia Talveaias

19. 12 kell 18 Toomas Trassi ja Andres Uibo oreliklassi kontsert Eesti Muusikaakadeemias

19. 12 kell 19 Maharajade meditatiivne õhtunauding: Mustafa Raza (*vichitra-vina*), Rohit Anand (bambusflöödt), löökpillikvartett Drums of India, Siraj Ahmed Khan (laul, harmoonium), Vaqar Ahmed Khan (laul, tabla) Estonia kontserdisaalis

20. 12 kell 12 Orelipooltund: Rolf Uusväli Tallinna toomkirikus

20. ja 21. 12 kell 12 Muusikaline jõulunäidend "Väikese Tooma jõulud" Estonia Talveaias

20. 12 kell 19 ERSO, tütarlastekoor Ellerhein, RAM, Kalle Randalu (klaver), Irma Gigolašvili (sopran), Anna Kiknadze (metso-sopran), Andrei Iljušnikov (tenor), Aleksei Tanovitski (bass), Paavo Järvi (dirigent) Estonia kontserdisaalis

21. 12 kell 17 Annum per annum: ansambel Vox Clamantis, Aare-Paul Lattik (orel) Niguliste kirikus

21. 12 kell 17 Hortus Musicus Kadrioru lossis

21. 12 kell 19 Händeli "Messias": Läti Raadio Koor, Tallinna

Kammerorkester, Malin Hartelius (sopran), Anna Zander (metso-sopran), Mati Turi (tenor), Ove Petersson (bass), Tõnu Kaljuste (dirigent) Estonia kontserdisaalis

21. 12 kell 19 Weberi ooper "Noidkütt" Rahvusooperis Estonia

*

23. 12 kell 12 ja 14 Muusikaline

jõulunäidend "Väikese Tooma jõulud" Estonia Talveaias

23. 12 kell 18 Jõulukontsert linnaarahvale: Eesti Rahvusmeeskoor, Ants Soots (dirigent) Jaani kirikus

23. 12 kell 19 Tšaikovski ballett "Pähklipureja" Rahvusooperis Estonia

23. 12 kell 19 Kaunid jõulud, kaunis muusika: Tallinna Saksofonikvartett, Pille Lill (sopran) Tallinna raekojas

26. 12 kell 16 Jõulud oreli ja kitarriga: Tallinna Poistekoor, Ain Varts (kitarrid), Andres Uibo (orel), Lydia Rahula (dirigent), Tomi Rahula (dirigent) Niguliste kirikus

26. 12 kell 19 Una bossa: Riho Sibul (laul, kitarr), Jaak Sooäär (kitarr), DJ Raul Saaremets (elektroonika), Mihkel Mälgand (kontrabass), Petteri Hasa (trummid) Estonia kontserdisaalis

26. 12 kell 20 Raimond Valgre 90. Swing mind ikka lohub...: Mart Sander, Airi Allvee, Liisi Koikson (vokaal), Riho Sibul (vokaal, kitarr), Margus Kappel (klahvpillid), ansambel Modern Fox, Tallinna

Kammerorkester, Eri Klas (dirigent) Sakala keskuses

27. 12 kell 12 Orelipooltund: Kadri Ploompuu Tallinna toomkirikus

27. 12 kell 12 Britteni lasteoper "Väike korstnapühkija" Rahvusooperis Estonia

27. 12 kell 16 Väravatorni muusika: Hortus Musicus Väravatornis

27. 12 kell 19 J. Straussi operett "Öö Veneetsias" Rahvusooperis Estonia

28. 12 kell 12 Tšaikovski ballett "Pähklipureja" Rahvusooperis Estonia

28. 12 kell 12 Muusikaline jõulunäidend "Väikese Tooma jõulud" Estonia Talveaias

28. 12 kell 13 Oreli-tund: Andres Uibo Eesti Muusikaakadeemias

28. 12 kell 18 Jõuluõõ missa: Vox Clamantis, ETV tütarlastekoor, Jaan-Eik Tulve (dirigent), Kadri Hunt (dirigent) Niguliste kirikus

28. 12 kell 19 Lehári operett "Löbus lesk" Rahvusooperis Estonia

*

29. 12 kell 12 ja 14 Muusikaline jõulunäidend "Väikese Tooma jõulud" Estonia Talveaias

30. 12 kell 19 Galantne kontsert: Heiki Mätlik (kitarr), Olga Voronova (viul), Heili Eespere (viul, viola), Peeter Klaas (*viola da gamba*), Ivo Sillamaa (klavessiin) Tallinna raekojas

31. 12 kell 16 Hortus Musicus Tallinna raekojas

31. 12 kell 17.30 Aastalõpu kont-

sert: Tallinna Kammerorkester, Kalle Randalu (klaver), Oksana Sinkova (flööti), Eri Klas (dirigent) Estonia kontserdisaalis

31. 12 kell 18 Hortus Musicus Tallinna raekojas

31. 12 kell 20 Aastalõpu ball Rahvusoperis Estonia

Tartus

26. 12–16. 12 Festival "Jõulujazz 2003"

1. 12 kell 19 Tartu Ülikooli aastapäeva ball Vanemuise kontserdimajas

2. 12 kell 19 Advendikontsert: Nemanja Radulovic (viul) Salemi kirikus

3. 12 kell 19 Bocki muusikal "Viuldaja katusel" Vanemuise suures majas

4. 12 kell 17 Pühendus kahele vägevale. Artur Kapp 125 ja Maria Callas 80: EMA Tartu filiaali lauleriala üliõpilased Linnamuseumis

4. 12 kell 19 Süüta küünal. Aarne Oit 75: Kaire Vilgats, Maarja, Koit Toome, Liisi Koikson, Jakko Maltis, Ewert Sundja (vokaal); Jürmo Eespere ansambel Vanemuise kontserdimajas

4. 12 kell 19 Verdi ooper "Maskiball" Vanemuise väikeses majas

5. 12 kell 19 E STudio kontsert-koor Peetri kirikus

7. 12 kell 16 ERSO, Marko Martin (klaver), Jüri Alperen (dirigent) Vanemuise kontserdimajas

7. 12 kell 16 Rossini ooper "Sevilla habemeajaja" Vanemuise väikeses majas

10. 12 kell 14 Verdi ooper "Maskiball" Vanemuise väikeses majas

10. 12 kell 18 Heino Elleri nim Tartu Muusikakooli 84. aastapäeva kontsert Tartu Ülikooli aulas

10. 12 kell 19 Moskva Patriarhaadi Koor Vanemuise kontserdimajas

10. 12 kell 19 Salongimuusikat 19. sajandist: Eda Peäske (harf), Raivo Peäske (flööti) Linnamuseumis

11. 12 kell 19 Henry Laks Peetri kirikus

13. 12 kell 18 Gustav Ernesaks 95: segakooride aastalõpukontsert Peetri kirikus

14. 12 kell 16 Ave Maria: Silvi Vrait, Maria Väli (vokaal); Ain Varts, Tiit Paulus (kitarr); Raivo Tafenu (saksofon), Jüri Leiten (trompet); Andres Uibo, Urmas Taniloo, Merle Kollom, Toomas Trass (orel) Vanemuise kontserdimajas

14. 12 kell 18 Advendikontsert:

Vanemuise Sümfooniaorkester, Seeli Toivio (tšello), Lauri Sirp (dirigent) Salemi kirikus

18. 12 kell 19 Maharajade meditatiivne õhtunauding: Mustafa Raza (*vichitra-vina*), Rohit Anand (bambusflööti), lõõkpillikvartett Drums of India, Siraj Ahmed Khan (laul, harmoonium), Vaqar Ahmed Khan (laul, tabla) Vanemuise kontserdimajas

19. 12 kell 19 Rossini ooper "Sevilla habemeajaja" Vanemuise väikeses majas

19. 12 kell 19 Jõulud *a cappella*'s: ansambel Noorkuu ja Tõnis Mägi Peetri kirikus

21. 12 kell 16 Balletiõhtu: "Chopiniana" Chopini muusikale, Minkuse "Quiteria pulm" Vanemuise suures majas

21. 12 kell 16 ERSO, tütarlastekoor Ellerhein, RAM, Kalle Randalu (klaver), Irma Gigolašvili (sopran), Anna Kiknadze (metsosopran), Andrei Iljušnikov (tenor), Aleksei Tanovitski (bass), Paavo Järvi (dirigent) Vanemuise kontserdimajas

22. 12 kell 19 Händeli "Messias": Läti Raadio Koor, Tallinna Kammerorkester, Malin Hartelius (sopran), Anna Zander (metsosopran), Mati Turi (tenor), Ove Petersson (bass), Tõnu Kaljuste (dirigent) Vanemuise kontserdimajas

28. 12 kell 17 Goodbye 2003: aastalõpu pidu Vanemuise suures majas

28. 12 kell 16 Una bossa: Riho Sibul (laul, kitarr), Jaak Sooäär (kitarr), DJ Raul Saaremets (elektroonika), Mihkel Mälgand (kontrabass), Petteri Hasa (trummid) Vanemuise kontserdimajas

30. 12 kell 19 Annum per annum: ansambel Vox Clamantis, Aare-Paul Lattik (orel) Salemi kirikus

31. 12 kell 12 Aastalõpu kontsert: Tallinna Kammerorkester, Kalle Randalu (klaver), Oksana Sinkova (flööti), Eri Klas (dirigent) Vanemuise kontserdimajas

Pärnus

26. 11–16. 12 Festival "Jõulujazz 2003"

1. 12 kell 19 Siirius: Tõnis Mäe autorikontsert Endla teatris

3. 12 kell 19 Advendikontsert: Nemanja Radulovic (viul) Pärnu kontserdimajas

9. 12 kell 18 Bossaga on tore olla: stuudio Meero Muusik solistid, Jorma Puusaag (kitarr), Riho Ridbeck (lõõkpillid) teatri kohvikus

11. 12 kell 19 Moskva Patriarhaadi Koori kontsert Eliisabeti kirikus

13. 12 kell 19 Ave Maria: Silvi Vrait, Maria Väli (vokaal); Ain Varts, Tiit Paulus (kitarr); Raivo Tafenu (saksofon), Jüri Leiten (trompet); Andres Uibo, Urmas Taniloo, Merle Kollom, Toomas Trass (orel) Pärnu kontserdimajas

17. 12 kell 19 Maharajade meditatiivne õhtunauding: Mustafa Raza (*vichitra-vina*), Rohit Anand (bambusflööti), lõõkpillikvartett Drums of India, Siraj Ahmed Khan (laul, harmoonium), Vaqar Ahmed Khan (laul, tabla) Pärnu kontserdimajas

21. 12 kell 19 Jõulud *a cappella*'s: Ansambel Noorkuu ja Tõnis Mägi Eliisabeti kirikus

22. 12 kell 18 ERSO, tütarlastekoor Ellerhein, RAM, Kalle Randalu (klaver), Irma Gigolašvili (sopran), Anna Kiknadze (metsosopran), Andrei Iljušnikov (tenor), Aleksei Tanovitski (bass), Paavo Järvi (dirigent) Pärnu kontserdimajas

23. 12 kell 19 Händeli "Messias": Läti Raadio Koor, Tallinna Kammerorkester, Malin Hartelius (sopran), Anna Zander (metsosopran), Mati Turi (tenor), Ove Petersson (bass), Tõnu Kaljuste (dirigent) Pärnu kontserdimajas

27. 12 kell 15 Muusikaline jõuluter- vitus: Kai Kallastu (sopran), Mart Ernesaks (klaver) Pärnu raekojas

27. 12 kell 16 Una bossa: Riho Sibul (laul, kitarr), Jaak Sooäär (kitarr), DJ Raul Saaremets (elektroonika), Mihkel Mälgand (kontrabass), Petteri Hasa (trummid) Pärnu kontserdimajas

30. 12 kell 19 Aastalõpu kontsert: Eesti Riiklik Sümfooniaorkester, Olari Elts (dirigent) Pärnu kontserdimajas

Kõikjal üle Eesti

3. 12 kell 19 Cyrillus Kreegi sünniaastapäeva kontsert: segakoor Sonore, Kaia Avila (dirigent) Haapsalu toomkirikus

7. 12 kell 12 Puhkpillimuusika pooltund: Eesti Piirivalve orkester, Arvi Miido (dirigent) Haapsalu toomkirikus

7. 12 kell 12.30 Advendikontsert: Rakvere Saksofonikvartett Rakvere Kolmainu kirikus

7. 12 kell 19 Siirius: Tõnis Mäe autorikontsert Haapsalu kultuurikeskuses

9. 12 kell 18 Jõulud *a cappella*'s: Ansambel Noorkuu ja Tõnis Mägi Kuressaare kultuurikeskuses

10. ja 11. 12 kell 19 Jõulud *a cappella*'s: Ansambel Noorkuu ja Tõnis Mägi Jõhvi kultuurikeskuses

ja Saku huvikeskuses

11. 12 kell 18 Mihkel Mattisen

(klaver) Valga muusikakoolis

12. 12 kell 19 Gustav Ernesaks 95: Eesti Rahvusmeeskoor, Ants Soots (dirigent) Raasiku rahvamajas

12. 12 kell 19 Moskva Patriarhaadi Koor Viljandi Pauluse kirikus

14. 12 kell 13 ja 16 ETV tütarlastekoor, Aarne Saluveer (dirigent) Mäetaguse mõisas ja Kohtla-Järve kultuurimajas

14. 12 kell 16 Vivaldi "Magnificat": Haapsalu Kammerkoor, Studium Vocale, Haapsalu Linnaorkester, Jüri-Ruut Kangur (dirigent) Haapsalu toomkirikus

14. 12 kell 16 Heroodeese mäng: tütarlastekoori Ellerhein lauljad, Tallinna Poistekoor, RAMi lauljad, Hortus Musicus, Andres Mustonen (dirigent, lavastaja) Viljandi Pauluse kirikus

16. 12 kell 19 ETV tütarlastekoor, Aarne Saluveer (dirigent) Haapsalu toomkirikus

16. ja 18. 12 kell 19 Jõulud *a cappella*'s: Ansambel Noorkuu ja Tõnis Mägi Võru kultuurimajas Kannel ja Valga kultuurikeskuses

20. 12 kell 15 ja 18 ETV tütarlastekoor, Aarne Saluveer (dirigent) Elva gümnaasiumis ja Otepää kultuurikeskuses

20. 12 kell 19 Eesti Filharmoonia Kammerkoor, barokkorkester, Paul Hillier (dirigent) Haapsalu toomkirikus

20. ja 22. 12 kell 19 Jõulud *a cappella*'s: Ansambel Noorkuu ja Tõnis Mägi Viljandi Pauluse kirikus ja Rakvere rahvamajas

21. 12 kell 19 Eesti Filharmoonia Kammerkoor, barokkorkester, Paul Hillier (dirigent) Võru kultuurimajas

22. 12 kell 17 ETV tütarlastekoor, Aarne Saluveer (dirigent) Sillamäe kultuurimajas

25. 12 kell 12.30 Jõulukontsert: Rakvere Linnaorkester Rakvere Kolmainu kirikus

25. 12 kell 15 ja 18 ETV tütarlastekoor, Aarne Saluveer (dirigent) Loksa kirikus ja Kuusalu kirikus

27. 12 kell 16 Aastalõpu kontsert: Eesti Rahvusmeeskoor, Ants Soots (dirigent) Kiviõli rahvamajas

29. 12 kell 17 Hortus Musicus Tõrva kiriku kammersaalis

29. 12 kell 19 ETV tütarlastekoor, Aarne Saluveer (dirigent) Jõgeva kultuurikeskuses

30. 12 kell 20 Helin-Mari Arderi trio Jõhvi kultuurikeskuses

2004 BREMEN

GERMANY JULY 8TH - 18TH

Please ask for further information:

Choir Olympics 2004

Am Weingarten 3 · D-35415 Pohlheim, Germany

Phone: +49-(0)6403-956525 · Fax: +49-(0)6403-956529

E-Mail: mail@musica-mundi.com

www.choirolympics.com

9 771 406 946 001

